

ES-SEYYİD OSMAN HULÛSÎ EFENDİ VAKFI

Somuncu Baba

KÜLTÜR-EDEBİYAT ve ARAŞTIRMA DERGİSİ

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi Vakfı'nın Yayın Organıdır

İki Ayda Bir Yayınlanır

ISSN:1302-0803

YIL:7 SAYI:29

KASIM - ARALIK 2000

ES-SEYYİD OSMAN HULÛSÎ EFENDİ VAKFI ADINA

İMTİYAZ SAHİBİ

A.Şemsettin ATEŞ

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

A.Tacetin ATEŞ

YAZI İŞLERİNDEN MESUL MÜDÜR

Av. Haki DEMİR

REKLAM ve HALKLA İLİŞKİLER

Mehmet UÇARALP

Yusuf MUTLU - Mehmet ŞEN

Ali GENÇAL - Yemliha GÖNCÜ

Ali AYDOĞAN

KAPAK

Besmele Bülbulü

"Resim-Yazı":A.Ülker Erke Dia: Hasan Âli Göksoy

FOTOĞRAFLAR

Bekir SARI

TEKNİK YAPIM

AŞAĞUS B / Darende Tel.615 17 55

GRAFİK - TASARIM

Aslan TEKTAŞ

YAZIŞMA ADRESİ

Zaviye Mah. Hacı Hulûsî Efendi Cad. No:71

44700 Darende / MALATYA

e.mail: somuncubaba@somuncubaba.net.

BASIM - YAYIM - DAĞITIM - PAZARLAMA

Somuncu Baba Basın-Yayın Tic.San.Ltd.Şti.

RENK AYRIM - FİLM ÇIKIŞ

Gizim Reppo (312) 231 26 72

BASKI

POYRAZ OFSET (312) 384 19 42

Dergide Yayınlanan Yazılardan Yazarları Mesuldür
Kaynak Gösterilerek İktibas Edilebilir.

TEMSİLCİLİKLER

ADANA (322) 457 66 54	KARABÜK (370) 712 13 85
AMASYA (358) 218 20 28	KARAMAN (338) 214 57 04
ANKARA (312) 363 52 58	KONYA (332) 251 83 00
ALANYA (242) 528 37 52	KARAPINAR(332) 755 21 11
BURSA (224) 254 53 26	ILGIN (332) 882 73 64
ÇAYCUMA (372) 643 62 72	MALATYA (422) 324 34 36
G.ANTEP (342) 232 45 53	MERSİN (324) 231 30 95
GÖLCÜK (262) 414 28 82	OSMANİYE(322) 812 78 21
DENİZLİ (258) 372 11 66	SAKARYA (264) 281 00 26
İSTANBUL (216) 342 18 01	SAMSUN (362) 431 40 99
İZMİR (232) 431 06 48	SİNOP (368) 681 55 19
İSKENDERUN (326) 615 73 56	SİVAS (346) 224 21 31
KAYSERİ (352) 222 38 83	TOKAT (356) 212 24 63
K.MARAŞ (344) 221 98 99	TURHAL (356) 272 41 82
ELBİSTAN (344) 415 02 00	ZONGULDAK (378) 251 48 31

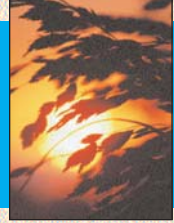
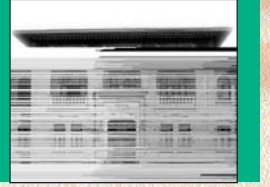

BU SAYIDA

<i>Başyazı</i>	2
<i>Divan'dan</i>	3
<i>Araştırma</i>	
Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi.....	4
<i>Kapak</i>	
Bülbul.....	6
<i>Edebiyat</i>	
Ramazaniye.....	12
<i>Araştırma</i>	
Mustafa Tâki Efendi.....	14
<i>Basından</i>	
Basından Belgelerle	
Es-Seyyid O. Hulûsî Efendi.....	18
<i>Altın Silsile</i>	
Hâce Alâeddin-i Attâr (K.S).....	20
<i>Kültür</i>	
Ramazan Sohbetleri.....	24
<i>Edebiyat</i>	
Kemal Ümmi'nin	
Şeyh Hamid-i Veli Mersiyesi.....	26
<i>Ekonomi</i>	
Şirket Mimarisi.....	30
<i>Sempozyum</i>	
Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Hacı Hulûsî Efendi.....	32
<i>Araştırma</i>	
Sadrazam Mehmet Paşa.....	36
<i>Hatıra</i>	
Bu Sabah Bir Kitaptan Tefe'ül Ettim.....	38
<i>Hadis</i>	
Hadisler Işığında Tasavvuf	41
<i>Sağlık</i>	
Çevre Sağlığı.....	42
<i>Araştırma</i>	
Tasavvuf ta "Nokta"	44
<i>Hatıra</i>	
Hatıra Fotoğrafları	47
<i>Tomurcuklar</i>	
Ruh Sağlığının Sigortası: Sevgi.....	48
<i>Haberler</i>	51

Bülbul elhân-ı seher
Söyledi bir hoşca haber
Etti ki tut yâr eteğin
Bâde için çekme keder

Divân-ı Hulûsî-i Darende'vi

“Ramazan ve Yeni Yayınımız”

“Ramazan, bilerek veya bilmeyerek işlediğimiz günahlardan yıkanma ayıdır.
Ramazan, kararlı ruhlarımızı arıtma ayıdır.
Ramazan, katılaştıran kalblerimizi yumuşatma ayıdır.
Ramazan, dargınların barışma ayıdır.
Ramazan korkularımızdan kurtulma, umduklarımıza kavuşma ayıdır.

Bu ayda Mü'minler sırf Allah'ın rızasını kazanabilmek için, yemelerini, içmelerini terk ederek, büyük bir coşkunluk içerisinde her zamankinden daha çok Allah'a yönelir. Gündüzleri oruç tutarak, vakit buldukça Kur'an okuyarak, mukabele dinleyerek, geceleri teravîh kılarak, hep Allah'ı anar, Allah'ı tesbih eder, Allah'a şükür ederler, günahlarının bağışlanmasını Allah'tan dilerler.

Açlığın, susuzluğun kalbleri yumuşatması, ruhları inceltmesi sebebiyle, yoksulları, kimsesizleri daha çok düşünür, düşkünlere, fakirlere, hayır cemiyetlerine olan yardımını daha da artırır. Zenginlerimiz zekat dağıtmalarını bu aya rast getirir, bilhassa yetim yavruların Ramazan bayramını neşe içerisinde, sürûr içerisinde geçirmelerini sağlamış olurlar. Mü'minlerle dolup taşan câmilerde gündüzleri okunan mukabeleleri, geceleri kılınan teravîhler, zarif sülûn endamlarıyla göklere yükselen minarelerin pırl pırl kandilleri, sahurlar, iftarlar...

Dünya gâilesinin bin bir çeşit yükü altında ezilen, bunalan ruhlarımıza ferahlık, serinlik bahş ederler.

Muhterem cema'at, gören gözler, duyan kalbler, Ramazan hilâlinin ufkuza doğduğu andan itibaren, kainatta bir değişiklik sezerler. Bu şerefli ayın sahurlarında başka, şafaklarında başka, öğlenlerinde, ikindilerinde başka, hele iftar zamanında başka bir neşe vardır. O iftar zamanı ki çoluk çocuğuyla bütün aile sofranın başında toplanır. Gözler parlar, yüzler neşeli. Orucun verdiği hassasiyet içerisinde dudaklarda du'alar ... Duygular saf ... Emeller dilekler yalnız Allah'ın rızası ... İşte bu an, insan ruhunun dünyada duyabileceği en büyük neşe anı, yaşayabileceği en mes'ud zamandır. Bu neşeyi, mü'min kalbleri saran bu ilahi havayı sadece büyükler değil, henüz oruç tutma çağına gelmemiş çocuklar bile duyarlar. Onlar, hiçbir günahın en ufak bir lekesini bile taşımayan saf, temiz kalblerinde uyanan sıcak, samimi bir duygu ile ana ve babalarından sahura kaldırılmalarını, oruç tutmalarına izin verilmesini yalvarırlar, dilekleri kabul olunmazsa direnirler, ağlarlar.”

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi, bir hutbesinde Ramazanı böyle tarif ediyor. İşte bu tür edebi ve dini öneme haiz kıymetli hutbelerden oluşan ve Hulûsi Efendi'nin Dîvan ve Mektûbat'ından sonra yayınlamaya muvaffak olduğumuz üçüncü eserini bir Ramazan neşesi içerisinde sizlere ulaştırmayı bizlere nasib eden yüce Mevlâmıza hamd ediyoruz...

Kıymetli okuyucularımızı “Şeyh Hamid-i Veli Minberinden Hutbeler” adlı, mümtaz ve müstesna eseri okumaya davet ediyoruz. Vakfımız yayınları arasında neşredilen Hutbeler kitabı Somuncu Baba Dergisi temsilcilerinden ve Vakıf Genel Merkezinden temin edilebilir.

Ramazanınız kutlu, bayramınız mutlu olsun...

Yayın Heyeti

Divân-ı Hulûsi-i Darende'ye'den

*Ey dil yürü zâr eyle kim, zârın nice bir zâr ola,
Aç gözünü dîdârı gör, bu uykudan bîdâr ola.*

*Ölmeden öndin bul memât, hayy ol içüp âb-ı hayat,
Hem ol ki mahv ü mahz-ı zât, cân vâkıf-ı esrâr ola.*

*Dil vuslata nâil olup, cânâna cân vâsıl olup,
Her matlabın hâsıl olup, hâr'ın gülü gül-zâr ola.*

*At varlığı varı niden, ko ârını ârı niden,
Bul yârî ağıyâr-i niden, her-dem enîsin yâr ola.*

*Âşık-san, özle yârini terkedüp âr u vârını,
Sâ'y eyle bul dildârını, kim manzârın dîdâr ola.*

*Ey cân u di1 dîdâra bak, hem hâl ü hem ruhsâra bak,
Ko gayriyi bu kâre bak, kârın meğer bir kâr ola.*

*Er sâfiyâne bul safâ, senden kamû olsun nümâ,
Âyine-i dildâdeni, tâ görünen ol dîdâr ola.*

*Sa'yet de ol eh1-i ferâğ, arada kalmaya niza',
Bu sözleri et istima', hep gizliler ahbâr ola.*

*Bul Hakk'a varmağa delîl, görmez gözün olmuş alîl,
Zikret ki Hakk'ı, cân ü dil gencîne-i esrâr ola.*

*Geldin bû ile sen garîb, ol bâğ-ı dostu andelib,
Bu derdine bul bir tabîb, zahm-i dilin tîmâr ola.*

*Nâdânla olma yek nefes, bul eh1-i Hakk'ı işte bes,
Bî-keslere ol dâd-ı res, dâd-ı resin Gaffâr ola.*

*Bil alleme'l-esmâ nedir, ismi ve müsemmâ nedir?
Hem tâc-ı kerremnâ nedir, ânu giyen muhtâr ola.*

*Hasretle eylerem melâl, gör hâlim ey sâhip-kemâl,
HULÛSÎ'ye göster cemâl, şevk ile bî-karâr ola.*

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (K.S)

Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi

Prof.Dr. Ahmet AKGÜNDÜZ

SOMUNCU BABA VE NESEB-İ ALİSİ İLE ALAKALI YENİ ARŞİV BELGELERİ

2- Şeyhzadeoğlu Ailesindeki Şecere

Bu yazımızda önemle üzerinde duracağımız bir diğer belge de, Şeyhzadeoğlu ailesinin özel kütüphanesinde bulunan bir şeceredir. Bu şecere ile alakalı şu bilgiler verilmektedir.

Belgede özellikle Osman Hulûsi Efendi'nin babası Şeyh Hasan Feyzi ve oğulları; onun babası Ahmed Hilmi ve oğulları, onun babası Şeyh Ali Rıza ve oğulları hakkında doğru ve başka yerde bulamadığımız bilgiler verilmektedir. Ondan sonraki dedeler hakkında kısa bilgi vardır. Somuncu Baba'dan itibaren verilen bilgiler de doğrudur. Ancak bu ikisi arasında kalan kısım kanaatimize göre eksiktir. Her ne kadar, İstanbul Nakib'ül-Eşraf Dairesinden 1233 Hicri tarihinde alındığı belirtilse de, burada bir yanlışlık vardır ve tarih 1333 olsa gerektir ki, bu da Miladi 1914 yılı eder. Belgeyi aynen vermek istiyoruz. Şu neticeyi de ilave etmek gerekmektedir. Bu vesika, o gün için mevcut olan doğru bilgileri ihtiva etmektedir. Ancak bütün bilgileri doğru kabul etmek yerinde değildir.

'HÜVEL MUIYN'

Kadimden beru yedimizde bulunan şecere-i şerife ve tomardan muktebes silsile-i nesebiyemizin suretidir.

1. Es-Seyyid Eş-Şeyh Hasan Feyzi bi tarikatil-halvetiyye ve hatib-i dergah-ı âli Es-Seyyid Eş-Şeyh El-Hac Hamid Veli (kuddise sirruhu) Darende. Vebnuhu Osman Hulusi.
2. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Ahmed Hilmi min hulafa-i halvetiyye
Vebnuhu Ali Rıza
Vebnuhu Hasan Feyzi
Vebnuhu Osman Hulûsi
Ve bintuhu Zeynep.
3. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Ali Rıza min hulafa-i halvetiyye
Vebnuhu Ahmed Hilmi
Vebnuhu Hasan Fehmi

- Vebnuhu Emin Muhammed.
4. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Emin Muhammed min hulafa-i halvetiyye.
 5. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Ali Kemaleddin min hulafa-i halvetiyye.
 6. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Hüseyin Karabaş min hulafa-i halvetiyye.
 7. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh el-Hac Hasan Feryadi min hulafa-i halvetiyye.
 8. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh Pîr Muhammed efendi min hulafa-i halvetiyye.
 9. İbn-i Es-Seyyid Eş-Şeyh El-Hac Ahmed-i Sanî min hulafa-i halvetiyye.
 10. İbn-i Es-Seyyid Kutbul-arifin Eş-Şeyh Halil Taybi min hulafa-i halvetiyye. (kaddesallahu sirrehûl aziz)
 11. İbn-i Es-Seyyid Kutbul-Alem ve Gavsul-Azam Mürşid-i El-Hac Bayram-ı Veli bi müştehir Somuncu Baba. (kaddesallahu sirrehû)
 12. İbn-i es-Seyyid mürşidil-a'zam Eş-Şeyh Musa Şemseddin El-Kayseri min hulafa-i halvetiyye. (kuddise sirruhû)
 13. İbn-i Es-Seyyid Kutbul-Aktab Eş-Şeyh Hasan Er-Rumî El- halvetiyye. (kuddise sirruhû)
 14. İbn-i Es-Seyyid Kutbu-Cihan Eş-Şeyh İbrahim'ül-evvel El-Basravî El-halvetî. (kuddise sirruhû)
 15. İbn-i Es-Seyyid Kutbu'd-Din Eş-Şeyh Süleyman El-evvel El-halvetî. (kuddise sirruhû)
 16. İbn-i Es-Seyyid Arif-i Billah Eş-Şeyh Hasan Efendi El-halvet'i (kuddise sirruhû)
 17. İbn-i Es-Seyyid Mürşid-il Kamiliyn Eş-Şeyh El-Hac Mahmud Efendi El-halvetî. (kuddise sirruhu)
 18. İbn-i Es-Seyyid Kutb'ul Alem Eş-Şeyh El-Hac Osman Er-Rumi El-halvetî. (kuddise sirruhu)
 19. İbn'üs-Seyyid Gavs'ül-A'zam Eş-Şeyh Hacı Mahmud El-Kerhi El-halveti (kuddise sirruhu)

20. İbn-i Es-Seyyid Kutbul-Evliya Eş-Şeyh Sadeddin bi-Sahibit-Tabakat El-halvetî. (kuddise sirruhu)
21. İbn-i Es-Seyyid bi Gavsul-Azam bi asrihi Eş-Şeyh El-hac İshak El-Halvetî. (kuddise sirruhu)
22. İbn-i Es-Seyyid El-aktab Eş-Şeyh Süleyman Sâni fil-Buhari El-Halvetî. (kuddise sirruhu)
23. İbn-i Es-Seyyid Kutbul-Zaman diğer şeyh Süleyman Es-Salis ve nakib'ül-eşraf fil-İsfahanî El-halvetî. (kuddise sirruhu)
24. İbn'üs-Seyyid Ahmed Horasanî
25. İbn-i Es-Seyyid Ekmel'ül-Evliya Eş-Şeyh Hüseyin bi-Muhacir El-halvetî. (kuddise sirruhu)
26. İbn-i Es-Seyyid Kutbul Arifin Musa-i sanî fil muhaciriyn min-Bistam. (kaddesallahu sirrehûl aziz)
27. İbn-i Es-Seyyid kutbul-Devran Eş-Şeyh İbrahim Sanî bi muhaciri Hindistanî halveti. (kaddesallahu sirrehûl aziz)
28. İbn-i Es-Seyyid bi Gavsul-Ekvan min silsile-i Alî Haşim Seyyid'ü-sâdât Hazreti Abbas El-Medeni (radiyallahu anhu)
29. İbn-i Es-Seyyid menba-i ulûmil-hakaik mürşid-i İmamul-azam kaşifü esrar'id-dekayık Hazreti İmamı Cafer-i Sadık, (radiyallahu anhu)
30. İbn-i Es-Seyyid min âli-t-tayyib vet-tahir cami'u menakıb vel mefahir Hazreti İmamı Muhammed Bakır. (radiyallahu anhu)
31. İbn-i Es-Seyyid pîrû-s-sâdat menba-i-sad3at nurul-mübiyn Hazreti İmamı Zeynel-Abidin. (radiyallahu anhu)
32. İbni camlus-sadat hazinül-emanat mazhar-ı esrar'il-lahutiye sultanuş-Şüheda Hazreti İmam Hüseyin Abidin. (radiyalahu anhu)
33. İbni Cenabı şah-ı velayet kasim'un-nâr vel-cennet saki-i kevser varisü Rasul-i kibriya Hazret-i İmam-ı Ali keremellehu vechehu vel-mürteza. (radiyallahu anhu)
34. Ve seyyidetü hayrûnnisa Şafiatül-mû'minat ümmü cemius-sâdât bintü Muhammed Mustafa zevcetü Alîyyül-mürteza bid'atu Cenab-ı Rasul-i kibriya Fatmet'üz-Zehra (radiyallahu teala anha)
35. Bintu mahbub-i mevla nurul-ard vel-sema şey'ul-müznibiyn rahmeten lil-Âlemin Muhammed Mustafa Sallallahu teala aleyhi vesellem.

Der-i Aliyye'de elyevm mevcud Nekabet'ül-Eşraf daire-i celilesinde mahfuz kuyud-ı kadime ve atiklerde mukayyed ve mestur olan musaddak Şecere-i Silsile-name işbu suret ayni ve aslına mutabık olduğu tasdik olunur.

Fil yevm'il-ehad min şehri Receb'il-Ferd li seneti ehad ve selasun ve mieteyn ve elf (1233).

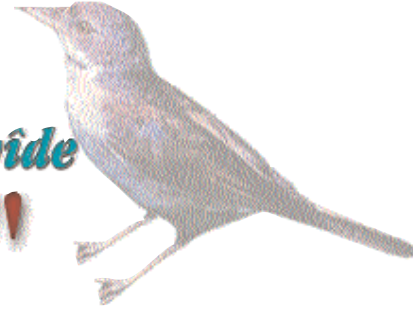
Devam Edecek

Edebiyatımızda

ve

Divân-ı Hulûsi-i Darendevide

"Bülbül"

Musa TEKTAŞ

Edebi eserlerin meydana gelmesinde insan hayatının, mecazın ve sembollerin büyük etkisi vardır. Osmanlı dönemi İslami edebiyat denildiğinde ilk akla gelen tür divan edebiyatıdır. Türklerin İslamiyet ile müşerref olmasından sonra özellikle mutasavvıflar ve din bilginleri tarafından ortaya konulan edebiyat ürünleri divan edebiyatında da ilahi aşk üze bina edilmiş, gerçek sevgiliyi sembol eden, mecazi sanatlar başta olmak üzere hayatın bütün safhalarını içine alan bir görüş ile kaleme alınmıştır. İslam dini ölümden önceki hayatı ve sonrasını bir bütün olarak ele almış, bu arada dünyevi ve canlı motifler sembol olarak kullanılmıştır.

Önce Selçuklular ardından da Osmanlı Devletinde hayat nizamı olarak dini esas ve onun çerçevesinde meydana getirilen efsane ve menkıbeler, edebiyat ve musiki gibi her alanda medeniyetlerin aynası durumunda olan yazılı ve sözlü sanat ürünlerinin temelini din ögesi teşkil eder. İslami tasavvuf düşüncesinin tekke edebiyatı içerisinde en çok gelişen ve meydana gelen divan edebiyatı, daha sonra saray ve medrese çevresinde yayılma imkanı bulmuştur. Asya içlerinden kalkıp, Anadolu'yu yurt edinen dervişlerin ve o yolun takipçilerinin edebiyatımıza katkıları ve Osmanlı-Türk toplumunun hayat dinamiğini oluşturdukları muhakkaktır.

Türk Edebiyatında sevgiyi tavsifte en çok işlenen konulardan biri de

"Bülbül"dür. Bismelenin ve Bülbül'ün ilk harfinin alfabenin ikinci harfi olan "b" ile başlaması remzen ilahi muhabbeti temsil eder.

Bülbül; serçe nev'inden, çok güzel küçük olmasına rağmen nağmeleriyle etrafı etkileyen cürmü küçük ama, sesi çok yüksek bir kuştur. Onun nağmeleri tükenmez ve kendine mahsus musikisi vardır. Mekanı gülbârdır, gül mevsiminde bir bahçe sahibinin kendi bahçesindeki dalından gül kopardığını görse yine fer-yad eder, yine inler. Asla susuz olmaz, çünkü mızacı

ateş gibi hararet üzere olduğundan su kenarlarında, sulu yeşillikli bahçelerde eğlenir. Çok küçük olduğundan, kuvvetli rüzgârların etkisinden kurtulmak için rüzgarlı havalarda yuvasından çıkmaz. Rivayet olunur ki; Kuşlarla konuşma ilmi ve ihsanı verilen, Süleyman aleyhisselam, birgün bir ağaç üzerinde bir bülbül'ün yanından güzâr eylediğini görünce bülbülün başını ve kuyruğunu okşar, onu tahrik edip oynatır. Yanındaki ashaba buyurur ki; şu bülbül ne söyler biliyor musunuz. Onlar "bilmiyoruz" derler. Süleyman aleyhisselam cevabında "-Bu bülbül söyler ki, bugün ben yarım hurma yedim. Dünya isterse harab olsun, isterse toprak olsun." Burada bülbülün aza kanaat ettiğine işaret vardır. Zaten Neml suresinin 16. ayetinde **"Süleyman Dâvud'a varis oldu ve dedi ki, ey insanlar bize kuş dili öğretildi ve bize herşeyden nasib verildi."**

Türk Hat Sanatında "Besmele Bülbülü"
"Resim-Yazı" sanatından bir örnek,
A. Ülker Erke Koleksiyonundan

Doğrusu bu apaçık bir lütfudur" buyurulmaktadır. (K.K. Neml, 27/16)

Rüyada bülbül görmek zenginlik ve hafız erkek evladı ile tabir olunur.

Folklorculara göre de bülbül, bir bahar kuşudur ve geceleri hiç uyumaz. Dilimizdeki bülbül ile ilgili benzetmeler ve sözlerden bazıları şunlardır.

"Bülbül gibi dem çekmek"

"Bülbül gibi konuşmak"

"Bülbül gibi ötmek"

"Bülbülün kırk türküsü vardır, kırkı da gül üzerindedir"

"Bülbülü altın kafese koymuşlar, ah vatanım, vah vatanım demiş"

"Bülbülün çektiği dili belasıdır"vs.

Halk edebiyatımızda ve türkülerimizde bülbülün ayrı bir yeri vardır. Hatırlayabildiklerimizi sıralayacak olursak;

"Ağlama garip Bülbül"

"Bülbüle kursam tuzağı"

"Bülbüller ötüyor"

"Bülbülün göğsü"

"Garip Bülbül"

"İki Bülbül"

"Konma Bülbül"

Halk şiirimizde bir çok kuşlar olduğu gibi bülbül'de büyük bir tezyin unsuru olmuş âşıkların sözlerini süslemiştir:

Bülbül gelmiş gül dalına ağlıyor

Deli idin uslandın mı yaylalar

Ruhsati

Bülbülü koysalar altın kafese

Yine özler, ister vatan demişler

Mir'atî

Bülbül de hasrettir gonca gülüne

Kavuşur da bir kez ötüşür mü ola

Yozgatlı Nâzi

Aşık Kerem ise, bülbülün ötmesini baharın gelmesine bağlamış, sevgilisi olan gül de baharda açılmıştır.

Şakı bülbül şakı, bahar erişti

Şakıyıp ötmenin zamanı geldi

Kırmızı gül budağına erişti

Koparıp kokmanın zamanı geldi

Aşık Kerem

dizeleriyle duygularını ve aşkını

ilan ederken, Aşık'a göre, bülbülün ötüşü garip, gariptir. Buradaki "garip" sözü acıklı, etkili dokunaklı anlamındadır.

A bülbülüm garip garip

Ötme beni ağlatırsın

Varıp yâdlar arasında

Yatma beni ağlatırsın

Aşık

Halk edebiyatının en büyük tasavvuf ustası sayılan Yunus Emre, bülbülü ve gülü tasavvuftaki simgesel anlamlarıyla kullanır. Ona göre, aşık, yalnızca dost (Allah) bağının bülbülüdür.

Dost bağında bülbül olam

Ötem hey dost deyi deyi

Varam ol dosta kul olam

Hem açılıben gül olam

Hem Ötüp bülbülü olam

Durağım gülistan ola

Yunus Emre

Milli şairimiz Mehmed Akif'de bülbül de vatan hasretini sembolleştirmiş, büyük ediplerimizdendir. Onun meşhur bülbül şiirinin bazı mısraları şöyledir.

"Eşin var âşiyanın var baharın var ki beklerdin

Kıyametler koparmak neydi ey bülbül

nedir derdin

O zümrüd tahta kondun bir semâvi saltanat

kurdun

Cihanın yurdu hep çiğnense çiğnenmez senin

yurdun

Bugün bir yemyeşil vadi yarın bir kıpkızıl gülşen

Gezersin hanümanınşen için şen kâinatın şen"

Milli mücadele yıllarında vatanımızın içinde bulunduğu elim günlerde bülbüle seslenerek, onun neşe içerisinde olduğu gibi, bir gün hürriyet bayrağının gölgesinde düşman istilasından kurtulmuş aziz vatanı hayal etmektedir. Asıl ağlayıp, inleyen bülbül değil, istilaya uğramış vatan evlatları olması gerektiğini işaret etmektedir.

Divan edebiyatı sanatın dünyasını seçmiş bir edebiyattır. Divan şairleri için hüner ve marifet ön plandadır. Bu edebiyatta hüner; eşyanın veya olayın çeşitli edebî sanatlarla adını değiştirmek ve onun daha mükemmel, daha güzel, daha heyecan verici benzerini bulmaktır. Divan edebiyatında sanat, çeşitli teşbih unsurlarına yaklaşmak ve onu ifadeye çalışmaktır. Şiir sanatın esprisi, kendi mahiyetinden kaynaklanan her şeyi, kendi özellik ve yapısına uygun şekilde kullanıp kullanmadığına dayanmaktadır. Divan şairleri aynı konuyu ortak benzetmelerle mümkün olduğu kadar değişik imajlarla ifade etmeye çalışmışlardır.

Bülbül şairlerin bir kısmında asıl vatanından uzak düşmüş insanoğlunun remzi olarak veya yare kavuşmak isteyen bir âşık olarak işlenmiştir. Baharda güzel ve yanık sesiyle kül rengindeki kuş, bahar mevsiminde görülür. Yuvasını gülşende ve çemelikte kurar ve "cihana vermez". Türk divan şiiri kuşları daha çok simgesel anlamlı değerlendirir. Bu yorumla bülbül ağlayan âşiktir, âşıkın gönlü de bülbüldür.

*Gonca gülsün gül açılışın cuy feryad eylesin
Sen dur ey bülbül biraz gülşende yârim söylesin*
Nâbi

*Bir tebessüm eylese gonca çemende açılır
Kanlı yaşından hezârın sat-hezârân taze gül*
Hayali

*Sana benzer cihan içinde yok gül
Benim tek dahi bîçare bülbül*
.....

*Ümidi vasil eder daim Muhibbi
Anınçün ider hicre tahammül*
Muhibbi

*Vasfı hüsnün her seher gülşende bülbül bir varak
Okudukça gonca-vü -güller hicab üstündedir*
Necati

*Belasize eser itmez figanı Hamdi'nin
Guraba hoş mu gelir bülbülün ser-âzi*

*Devran elinden âhü figan eyleme durur
Şâmu seherde bülbülü şeyda negamları*

*Ârif gerek ese kıla âsarı neubahar
Âşık gerek ki anlaya bülbül nidasını*

Hamdullah Hamdi

Âşığın bülbüle teşbihi sevgilinin veya yüzünün goncaya, bulunduğu yerin gülşene(gül bahçesine) teşbihi cihetiyledir.

Tasavvuf aleminde şiiri irşad vasıtası kabul eden büyüklerimizden ve devrin en müstesna divan şairlerinden birisi de, Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'dir. Aynı zamanda bir Nakşi şeyhi olan ve 20. Yüzyılın istisnai divan sahibi şairlerindedir. Bülbül sembolünü

Divanında çok kullanan Hulûsi Efendi, tasavvufi

çerçeve içerisinde sevgiden, muhabbetten, aşkdan ve vuslattan bahsetmiş, ayrılığın acısını dile getirmiştir. 1331 (1914) tari-

hinde Darend'e'nin Hacılar/Şeyhli mahallesinde dünyaya gelen Hulûsi Efendi 24. kuşaktan Şeyh Hamidi Veli (Somuncu Baba)'nin, 36.

kuşaktan da Hazreti Muhammed (S.A.V.)'in neslindedir. Alemlerin gülü Hazreti Peygamber Efendimize olan sevgisini ve neseb bağlılığını şiirinin bir beyitinde şöyle dile getirir.

*Gülzâr-ı habibi bülbülüsün yâr-ı HULÛSÎ
Ey zâr-ı HULÛSÎ*

Lutfile açılmış sana şehbâl-ı inâyet

Canana seâdet (s.22)

yukarıdaki beyitlerde gül bahçeleri misali donatılmış olan silsile-i sâadât ve cedd-i necibi Hazreti Peygambere olan muhabbeti ile onu, yâr kabul edip onun için inleyen bir âşiktir. Çünkü Hazreti Rasulullah'ı sevmek Allah'ı sevmektir. Kendisine neseben yaratılışındaki ihsan ve inayeti dile getirmektedir. Bu kutlu sevdayı, bu yüce silsileyi ve bu güzellikleri, kendisi için en büyük bir mutluluk olarak kabul etmektedir.

Hulûsi Efendi'nin dünyaya geldiği Hacılar Şeyhli mahallesindeki evlerinin bahçesinde özel bir gül bahçesi vardır. Burada kırmızı ve beyaz güller yetiştirilmektedir. Bülbüllerin hoş sadası ile çocukluk yıllarından itibaren gülistanın içinde bulunan Hulûsi Efendi, bülbülleri çok iyi tanımaktadır. Onun için bütün Divan sahibi şairler gibi gazellerinde ve ilahilerinde "Bülbül" sembolünü yerli yerince kullanmış, onunla gazellerini süslemiştir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi efendi'nin babası Seyyid Hasan Feyzi Efendi (Hatip Hasan Efendi) Davûdi sesi ile güzel ilahi okuyan bir zattır. Bazı sohbetlerde bülbül'den mevzu geçerken; "Ben ilahi okurken bülbül gelip, koluma kondu. Ben bülbülü koluma kondurmuş birisiyim" diye buyurdıkları bilinmektedir. Aynı zamanda yine çok güzel sesi ile bilinen Hulûsi efendi'nin ağabeyi Ahmet Nuri Efendi, Hulûsi Efendi'nin gazellerini yanık sesiyle derinden ve gayet dokunaklı okuduğu bir çok kez, sohbet esnasında ilahi okurken sohbet edilen odanın camına bülbüllerin geldiği müşahade edilmiştir. Aslında bülbül çok kıskanç bir varlıktır. Güzel sese de meftundur. Hem merakından hem de ilahi terennümler olan, güzel sözlü ve özlü duygulu gazelleri dinlemek için de sohbetlere iştirak edebilir.(Ali Rıza Karaağaç (85) ve Bedrettin Ateş (78) ile yapılan röportajdan)

Belki de bülbül bir divanda kendine bu kadar verilen önemi ilk defa bulmuştur. Çünkü gül ile bülbülün münasebeti tasavvuf dilinde gerçek aşkı sembolize eder.

**Gülzâr-ı hüsne karşı bülbül edende zârı
Arzusu vasil-ı gülken hicran olur olur ya!** (s.3)

Bülbül şakıyısıyla ağlayıp inleyen, durmadan sevgilisinin güzelliklerini anlatan ve ona aşk sözleri arzeden bir âşığın timsalidir. Bazen âşığın canı, bazen kendi bazen de gönlü olur. Aşk bazen cefa ve ağlamadır, ama asla vazgeçilmez.

Gülün güzelliğine karşı bülbül ağlayıp, inleyip sızlasa da güle ulaşmayı arzular ama, hicrana (ayrılığa) düşerek istediği bazen yerine gelmez.

**Bülbül eyler nâle-i gülzâr gül-i zârından cüda
Gül de çâk etmiş giribânın nigârından cüda** (s.6)

(Bülbül gülden (sevgiliden) ayrı kaldığı için nâle eyler, gülden açılmıştır ancak, o sevgili bülbülü yanında yoktur.) Bu satırlar tasavvufi neşve ile kaleme alınmıştır. Bazen gül "Şeyh" makamında sembol olarak kullanıldığı için sevgilinin, şeyhin veyahut Hazreti Peygamberi, hatta mutlak aşkın nihai hedefi "Allah'a ulaşmak için gayret göster, ayrılığa katlanan ve o güzel-

liklere varabilme duygusunu taşıyan âşığın gözyaşlarını sevgiliden ayrılığın anlattığı beyitlerdir.

Ötüşen bülbüllerin sesi, lalenin, sümbülün ve yeni açılmış gülün kokusu ve canlılığı kadar gönlün inşirah bulup, şen safa bir şekilde olmasını arzulayan Hulûsi Efendi Divanı'nda;

**Şakıyan bülbüller gibi
Lâleler sümbüller gibi
Tâze gonca güller gibi
Açıla gönül açıla
Şen ola gönül şen ola** (s.13)

beyitleriyle bunu ifade etmektedir.

**Bahar eyyamıdır sahn-ı
çemende neşeden ey gül
Fıganı bülbülü gûş eyleyüp
çâk-i giriban et** (s.23)

Bahar mevsimi tabiatın canlandığı çiçeklerin yapraklı, toprakların gerçek güzelliklerden işler bulunduğu bir mevsimdir. Etrafı yeşillik kaplaması, suların coşması gönle de coşkunluk verir, sevgiyi artırır. Bahar mevsiminde herşey tazedir. Aşkta tazelenir, kuvvetlenir, baharda gönül bülbülünde ötme zamanıdır.

Yeşillikler içerisinde bahar günleri içerisinde gül neşelenir. Bu neşeyi gören bülbül, güle kavuşmak için, yakını, üstünü başını yırtar.

**Bahar olup bezenmezse gülistan
Dehan-ı bülbülün feryada gelmez** (s.83)

Baharın huzurlu ortamı gibi güller açılıp sevgili yüzü görünmezse, bülbül gibi olan feryad eyler, bülbülün ağzından ses çıkmaz. Bülbül sabahın erken saatinden itibaren gül için ağlar, söyler, onu övmekle bitiremez. Onu söyleten âşkıdır.

**Aşkıdır şem' oduna yandıran pervaneyi
Aşkıdır gül için bülbül bunca zâr ü zâr eder** (s.42)

Geceleri ışığın etrafından dönen küçük kelekleri mum ışığına (ateşe) yandıran ateşe olan aşkıdır. Ateşin etrafında can veren kelekleri örnekle ve bülbülü misal veren Hulûsi Efendi; sevgilinin uğruna can verebilmek için âşık olmak gerektiğini, bu yolda fedayî cân edecek derecede sevmenin önemine işaret etmek-

tedir. Muhakkak ki kendileri o sevgiyi en yüksek derecede göstermişlerdir. Ve buldukları aşkın zirvesi sayılan irşad makamına bu vesile ile ulaşmışlardır.

Sevgiliye gidebilmek için dikenli yollara katlanmak gerekir. Hatta Hz. Peygamber (S.A.V) Efendimizi kutlu İslam davasından alıkoymak için eza ve cefa maksadıyla ve onu engellemek için geçtiği yollara dikenler dökmediler mi? Bu çirkin davranış yüzünden Allahü Teala Tebbet suresini Ebu Leheb ve onun gibi düşünenler için indirmiştir. Eziyet vermek maksadıyla Resulullah'ın yoluna gizlice diken koymuşlar ve bu işe hanımı da yardım etmişti. İlahi hitap şöyledir;

"Ebu Leheb'in iki eli kurusun!Kurudu da. Malı ve kazandıkları ona fayda vermedi. O alevli bir ateşte yanacak. Odun taşıyıcı olarak ve boynunda bir hurma lifinden bükülmüş bir ipi olduğu halde karısı da (ateşe girecek)." (K. Kerim, Tebbet111/1,2,3,4,5)

Bunun üzerine Ebu Leheb'in elleri kurumuştur, evinde ölmüş ve üç gün kimsenin haberi olmamış, kokmuş ve adam tutularak gömülmüştür. Allahü Azimüşşân kainatın gülü ve habibi olan Hz. Muhammed (S.A.V)'e el uzatanlara ilahi cezasını tahakkuk ettirmiştir.

Bülbül'de güle kimsenin el uzatmasını istemez. Ayette geçtiği gibi diken; zahmetin sembolüdür. Belaya sabrın da Allah'ın emri olduğunu bilen bülbül gülünün dikenine katlanır. Hak yolunda her zaman dikenlerle karşılaşmak mümkündür. Onun için sevgiden usanmak, dâvadan yılmak yoktur. Bu itibarla Hulûsi Efendi önce gönlüne sonra da bizlere örnekle nasihat vermektedir.

**Eğer bülbül isen et hâre minnet
Gücenüp hâre güzlârdan geçilmez** (s.81)

(Eğer bülbül gibi sevdana sadık aşkından ve sevgiliden geçmeyeceksen, dikenlere katlanacaksın. Dikenlere, zorluklara, eziyetlere güç yetiremeyip bu yoldan dönmek yoktur. Gül yüzlü sevgiliden, etrafındaki ve gül bahçesindeki dikenler sebebiyle vazgeçilmez. Bu âşıklığa da yakışmaz.)

Bülbül Yuvası

Analıtılır ki, sabahın seher vaktinde bülbül; gülün gonca şeklinde açılışını seyretmek için güzel sözler söyleyerek o anı beklermiş. Ancak tam güneşin doğduğu ve gülün açıldığı zaman tatlı bir uykuya dalarmış. Uyanırmış ki, gül açılmış.Bunu gören bülbül gülün dikenlerine boynunu sürerek yakasını paçasını yırtar bu şekilde can verirmiş. Bu hikayeyi teyid eden ve gül ile bülbülün sevgisinin sebeplerini de açıklayan şu gazeli incelemeye çalışalım. Bu gazelde gül ile bülbülün sembolize ettiği aşk Peygamber sevgisinin izharıdır. Hz. Muhammad (S.A.V) Efendimize olan muhabbet ve bu muhabbetin kaynağı,

tezahürü bu gazelde sırlanmış, bülbülün sevgisi olarak Hulûsi efendi'nin kendi duyguları biraz girift olarak sorulu cevaplı bir şekilde açıklanmıştır. Her ne kadar sual biçiminde ise de her beyitin sonunda bülbüle hak veren bir özellik vardır. Gazel şöyledir;

**Söylekim efgân ü âhın bülbülü şeydâ neden
Güllere karşı demâdem âhü vâveyladan neden?**

(Ey bülbül söyle bakalım, bu kadar âhı, figanı, ağlamayı, bağırmağı niçin yapıyorsun. Seni güllere karşı öttüren, ona bağlayan, onlar için daima çığlık attıran nedir)

**İşbu feryâdına neyine hemen güldür sebeb
Aslı nerden hâsıl olupdur gül-i ra'na neden?**

(Anlaşıldı ki, senin bütün feryadına sebep olan güldür. Ancak senin o gülde bulduğun güzellik nedir. Onun nereden hasıl olduğunu biliyorsun değil mi?)

**Maksadın güldür ki eylersin temennayı visal
Bir gül için kendini âlimlere rüsvâ neden?**

(Sen o sevgiliye kavuşmak için hoş temenniler, ümitli sözler içeren ötüşlerde bulunursun. Bir gül için bu kadar kendini niçin yıpratıyorsun. Yakanı paçanı yırtıyorsun. Senin perişan halini gören cümle âlem ne der, bunları düşünmüyor musun? Yoksa seni haklı çıkaran bir sebebin mi var? Mutlaka vardır.)

**Gül güzeldir lâkin hiçbir sûrete benzer değil
Ânda aksin gördüğün ol sûret-i zîba neden?**

(Gülün güzelliği zaten ortada. Hatta o diğer güzellere de benzemez. Bu dış görünüşün altında senin sezdüğün ve gördüğün gülün ayna olduğu o güzel yakışıklı (Hz. Muhammed (S.A.V) için inliyordur her halde)

**Aşk yükünü çekmeğe yoktur vücudun tâkati
Bî-karar eden seni başındaki sevdâ neden?**

(Aşık olmana bir şey demiyoruz ama, sen küçük bir kuşsun. Vücudunun cürmü ile sevdanın büyüklüğü orantısız. Üstelik sen hiç sevgiden vazgeçmiyor, vücudunun zafiyetine bakmıyor, gönlünün sesine uyuyorsun)

Kıymetli okuyucularımız; karıncanın hac yolundaki mücadelesini anlatan hikayeyi hepimiz biliriz. Karıncaya nereye gidiyorsun demişler. O' da; Hacca gidiyorum cevabını vermiş. Bunun üzerine; demişler ki senin gücün yetmez oraya varana kadar yolda birilerinin ayağının altında kalırsın. Karınca mânidar cevabını vermiş; "Gidemesem de o yolda ölürüm ya". Tasavvuf âleminde vuslata erişmek için her sıkıntıyı omuzlamak, her zorluğa göğüs germek gerekiyor. Karınca'nın da bülbülün de göstermiş olduğu muhabbet örneği biz insanlara misal olarak yeter. Bülbül küçücük bir kuş olmasına rağmen gerçek sevgiyi, gerçek sevgiliyi bulmuş ve o yolda başını, canını ortaya koymuştur.

**Sen ki gülden bûyini aldın meğer peygamberin
Mazhar oldu anan bu devlet-i uz mâ neden ?**

(Sen gülden Peygamber efendimiz hoş kokusunu aldında böyle ötüyorsun, onun için neş'elisin. Senin sevdiğin güle Allahü Teala büyük bir özellik vermiş, Resulullahın kokusunu vermiş, gülü Habibinin terinden yaratmış. Onun peygamberimizi temsil etmesi ne büyük bir devlettir. O sebeple senin aşkında elbette ki gerçek aşktır ve kıymeti yücedir.)

**Bu Hulûsi'nin suâli mutlaka ister cevap
Ver haber bu sırr-ı pünhanı nedir veyâ neden?(s.174)**

(Hulûsi'nin sana sorduklarının cevabını vermelisin. Böyle sorular cevapsız bırakılmaz. Senin bu aşkının da sırrını açıklamanın zamanı gelmiştir. Daha doğrusu Hulûsi senin aşkının sırrlarını iyi bilmektedir. Ona gizli saklı yoktur. Tabii bülbülü sorgulayan bu beyitleri yazan biri de muhakkak yüksek bir aşk mertebesine ermiştir.)

Bir başka ilahisinin beyitlerinde;
**Bu pazara giren canlar hayran-ı sergerdan olur
Düşer bülbül gibi zâra subhü mesâ nâlan olur
Yanar aşk oduna can-ı o cânanın firakıyla
Şu kim pervaneler gibi aşk o'duna sûzan olur** (s.66)

(Aşk bahçesinde sevgi yarışına katılanlar sevdanın başdöndürücü etkisiyle canından geçerler. Bülbül misali sabah akşam gönül sesiyle sevgiliye anarlar. Ayrılığın acısından dolayı can aşk ateşiyle yanar. Ancak yine de âşık canını sevdiğinin civarında verebilmek, ona kavuşmak için ölümü bile göze alır.)

Hulûsi Efendi bu ifadelerinde tarikata giren salıkların halini beyan eder. Tasavvuf yolu öyle bir yoldu ki, bu yolun yolcusu olan müridlerin tek sermayesi candır. Onunla sevgilinin aşkını satın almak, ona kavuşmak ister. Sevgilinin âşıktan yüz çevirmesi canın bedenden ayrılması gibidir. Sevgilinin dudağı can-bahş (can bağışlayan) bir özellik taşır. Tabii bu dudaktan çıkan sözlerde aynı niteliğe bürünür. Âşık canını ortaya koyar, onunla oynar ve onu kurban eder. Âşığın binlerce canı olsa onu yine sevgilisinin uğruna fedaya hazırır.

**Yoluna bu can kurban ey şehâ
Eylesem bin canım olsa yine az** (s.77)

(Ey Şâhim, efendim; canımı yoluna kurban etmek isterim. Değil bir canım, bin tane canım olsa yine senden başkasına kurban etmem. Hatta sana bin can bile az gelir. Senin sevgin o kadar yüce ki)

Devam Edecek

BİBLİYOGRAFYA

- Kur'an-ı Kerim ve Açıklamalı Meali TDV Yay. Ank 1993
AKALIN, L.Sami, Türk Folklorunda Kuşlar, s.82, Kültür Bak. Yay. Ankara 1993
ALICI Lütfi, Osman Hulûsi Efendi Divanında Gül sembolü, Somuncu Baba Dergisi Aralık 1996 Yıl:3, S:11, s:6-11
ATEŞ, Osman Hulûsi, Divan-ı Hulûsi-i Darende'yi İst. 1986 I. Baskı.
BOLAK A, Aydın, Sohbetler, İst. 1994
DEMİRİ Mehmed Kemaleddin, Hayatül Hayvan, (Osm)Amire Matbaası 1272
ERSOY Mehmet Akif, Safahat, İnkılap ve Aka Yay, İst. 1984
HALMAN, Talât Sait, Yunus Emre, Kültür Bak. Yay. Ajans Türk Mat. Ank. 1993
Kaynak Kişiler:
(Ali Rıza Karaağaç (85) Darende-Zaviye Mahallesinde oturur.
Bedrettin Ateş (78) ile yapılan röportajdan)Darende-Zaviye Mahallesinde oturur.
MERMER Ahmet, Divan Şiirindi Tuğra Tavsipleri, Bilig-14; Yaz, 2000
MEVLEVİ, Tahir, Edebiyat Lügâtü, Enderun Kit. İst. 1973.
PALA İskender, Ansiklopedik Divan Şiiri, Akçağ Yay. Ank. 1995
-----, Ah Minel Aşk Ötüken Neşr. İst. 1999
-----, Divan Şiiri Antolojisi, Ötüken Neşr. İst. 1999
ÖZYILDIRIM Ali Emre, Hamdullah Hamdi Divanı, s.214-215 Kül. Baka. Yaya, Ank 1999
TARLAN A. Nihat, Necati Bey Divanı s.275, M.E. B Yay, 1997 İst
ÜÇER Müjgan, Atalar sözü yerde kalmaz, Sivas 1998

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi'nin RAMAZANININ

*Mehmet Akif ALKAYA

Manzume, mübarek Ramazan ayının şerefine, yüceliğine, ulviyetine ve uhreviyyetine izafeten yazılmış bir medhiyedir. Yedi dörtlükten oluşan manzume iki bölüme ayrılmıştır. Bu iki bölümlük tasnifte, halk arasında rağbet bulmuş dini telakkilere uygunluk dikkati çekmektedir. İlk bölüm baştaki ondört mısradan oluşmakta ve bu bölümde Ramazanın gelişi "merhaba" redifi ile karşılanmaktadır. İkinci bölüm ise, son ondört mısrayı içine almakta ve burada da Ramazan ayının gidişi, "elveda" redifi etrafında oluşturulan hüznle tasvir edilmektedir.

*Merhabâ ey rûkn-i dîn envâr-ı îmân merhabâ
Merhabâ ey munimî eltâf-ı sübhân merhabâ
Devlet ile gelmiş idin şâd edip mü'minleri
Bize senden müjde geldi şehr-i Şâbân merhabâ*

Ey mübarek Ramazan ayı sana merhaba; ki sen, dinin temel direğisin ve imanın nurları

senin içinde saklıdır. Ey yüce Ramazan ayı merhaba sana. Merhaba; çünkü sen Allah'ın lütuf ve nimetlerini içinde barındıran bir aysın. Sen öylesine kutlusun ki, senin varlığında gizli olan ve beraberinde getirip sunduğun kut (devlet) bütün mü'minleri sevince gark etmiştir. Senin gelişini biz önceden haber aldık. Çünkü Şaban ayı senin gelişini müjdeleyen

**Kulların amel-
lerinin teraziye
konup tartıldığı o
büyük günde,
suçlarımıza şefa
at ederek lutf eyle de
bizleri suçlarımız-
dan dolayı yüce
yaratıcıya şikayet
etme.**

ve senden hemen önce gelen bir aydır. Ona da, sana da merhaba.

*Her yanı envâr-ı feyzinle serâ-ser doldurup
Makdemikle buldu âlem rûb-ı reyhân merhabâ
Gayri âmâl-i hubbin sen kim likânın reb- nûmasın
Ey saâdetli kerim ve cümle ibsan merhabâ*

Senin feyzinin ışıklarıyla her yanı baştan aşağıya doldurarak tekrar gelişin sayesinde, bütün varlık bir kez daha tatlı, hoş bir canlılığa kavuştu. Bunun için de sana merhaba. Sen, gören gözlerin ve hisseden gönüllerin rehberisin. Bu yüzden, sen geldikten sonra sevgi ümitleri yeniden yeşermiş, kalpler yeniden açılmıştır. Ey büyük mutluluk kaynağı ve iyiliklerin gözdesi sana merhaba.

*Âyet âyet beyyinât nâzil mübarek şânına
Ey nüzûl-i rahmet âyât-ı fûrkân merhaba
Seyyidü's-şübûr deyü tebşiri kadr etti sana
Seyyidül-kevneyni rusûl fabr-i zî-şân merhaba*

Ey rahmetin yeryüzüne inmesine vesile olan, ey; iyi ile kötü ve doğru ile yanlış arasındaki farkın anlaşılmasına delil olan, sana merhaba. Senin bu tertemiz, yüce şanına, gökten nâzil olan bütün ayetler teker teker şahitlik ederler. Senin bütün bu özelliklerini şerefli büyüğümüz, dünya ve ahiretin efendisi, mübarek peygamberimiz, sana ayların efendisi sıfatını vererek bizlere müjdelemiştir. Bu yüzden bir kez daha hoş geldin, merhaba sana.

*Uşak Eğitim Fak. Türk Dili Okutmanı

*"Asiler ümîdile bekler şifâ-yı mağfiret
Ey tabîb-i çâre-sâz derd-i isyân merhaba
Elvedâ ey mazhar-ı tevfik-i Rahmân elvedâ
Elvedâ ey sevgili devletli mihman elvedâ*

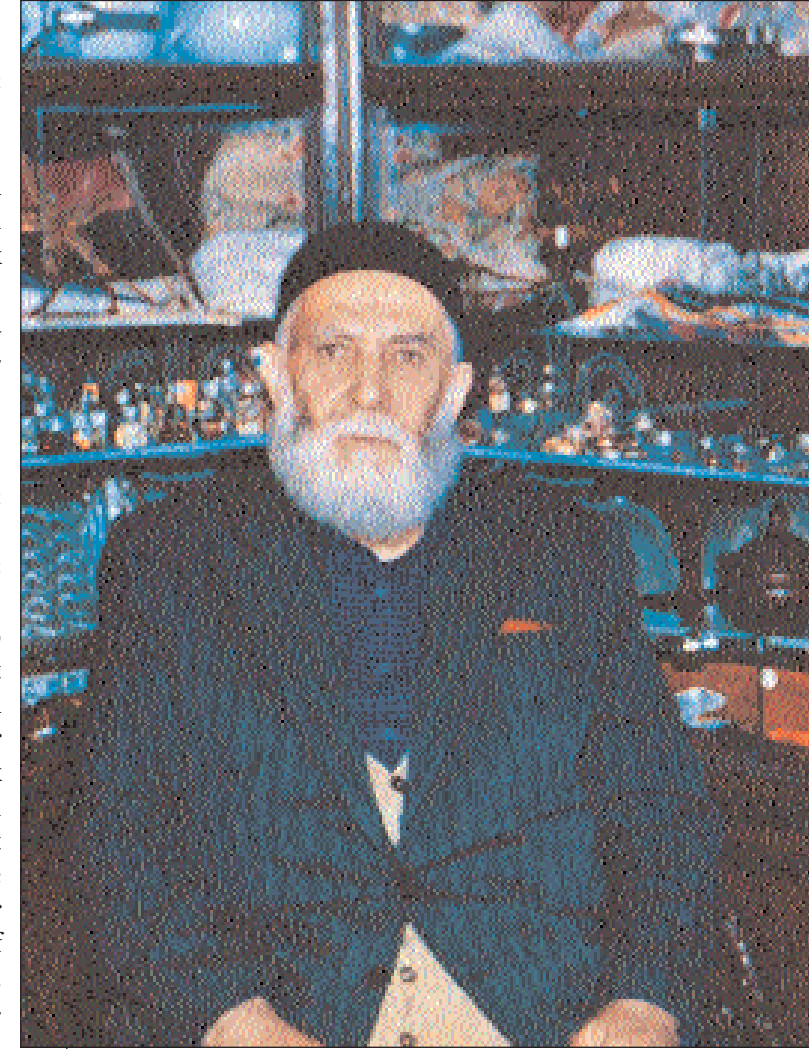
Merhaba ey itaatsizlik derdine derman olan tabib. Senin gelişini isyankar olan kullar, bağışlanarak dertlerinden kurtulmak ümidiyle dört gözle beklemektedirler: Elveda ey rahman olan Allah'ın yardımına nail olmuş mübarek ay, elveda ey sevgili, talihî yüce misafir elvedâ.

*Eyleme bizden şikayet Hâlika lutf eyleyip
Kıl şefâat cürmümüze yevm-i mîzân elvedâ
Râzî vü hoşnutluğla kıl azîmet hazrete
İsteyü var mücrimâne afv vü gufrân elvedâ*

Kulların amellerinin teraziye konup tartıldığı o büyük günde, suçlarımıza şefa at ederek lutf eyle de bizleri suçlarımızdan dolayı yüce yaratıcıya şikayet etme. Uğurlar olsun sana yüce Ramazan. Ey mübarek Ramazan ayı, ayrılıp tekrar Hazret-i Zülcelâl'in yanına giderken bizden hoşnut kaldığını ve razı olduğunu ona bildir ve bizim gibi günahkâr kullarının suçlu bir biçimde O'nun engin bağışlamasından af dilediklerini iletiver. Sana elveda derken bu son dileğimizi yerine getirmeni arzu ediyoruz.

*Cûd-ı lutfisin Hudâ-yı Zülcelâlin kim kamu
Mü'minini feyz-i rahmet ettin ibsân elvedâ
Âciziz bayfâ ki âl-i kadrini bilmekte kim
Leyl-i kadrin yeter kadrine bürbân elvedâ*

Ey mübarek Ramazan, sana elveda. Sen yüce yaratıcının lutfettiği cömertliğin açık bir göstergesisin. Bu yüzden bütün müminlere yaratanın rahmetinin bolluğunu ihsan ettin. Senin zamanında bütün müminler Allahü Teâlâ'nın rahmetinden bol bol istifade etme imkanına sahip oldular. Sana güle güle diyoruz, fakat bizler senin değerinin yüceliğini bilmekten aciz varlıklarız. Ancak senin yüceliğine, değerine ait delil gerekiyorsa, senin içinde yer alan Kadir Gecesi bunun için yeterlidir.

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (K.S.)

*Gelmen ile şâd edüp gitmenle giryân eyledin
Firkatin nârına âlem oldu sûzân elvedâ.
Kan döker çeşmi Hulûsi'nin firâkımlamüdam
Elvedâ der büznile ey Şehr-i Sultân elvedâ*

Sen gelmekle bizleri mutluluğa gark etmiştin; şimdi de gidiyorsun. Gitmekle de bizleri göz yaşına boğuyorsun. Sana elveda, fakat senin ağırlığının ateşine sadece bizler değil, bütün âlem yandı, kül oldu. Senden ayrılmış olmanın acısıyla Hulûsi'nin gözleri sürekli olarak gözyaşı değil kan akıtmaktadır. Ama ne yazık ki ne kadar üzgün olursa olsun, ayların sultanı olan sana, elveda demekten başka şansı da yoktur. <

**Mütefekkir
Olarak**

Mustafa Tâki Efendi'de

**Mebus Olmanın
Nitelikleri**

Resul KESENCİLİ
Tarih Uzmanı

I) Mustafa Tâki Efendi

1873'de Sivas'ta doğdu. Babası Mehmet Selim Bey, annesi Saniye Hatun'dur. İlk, orta öğrenimini Sivas ibtidai mektebinde ve Rüştiyesinde tamamlamıştır. 1887'de sorgu hakim yardımcılığı ile Adliye hizmetine girmiş, 1891'de Hafik ilçesi sorgu hakim yardımcısı olmuştur. 1894-1913 tarihleri arasında Sivas Adliyesinde zabıt katibi, baş katip ve mahkeme üyesi olarak görev yapmıştır. Müderris ve dersiam olan Mustafa Tâki Efendi Arapça ve Farsça'yı çok iyi bilmekteydi. 1914-1920 tarihleri arasında Sivas

Sultanisinde Arapça öğretmenliği yapmıştır.

TBMM'nin I. Dönem için yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili olarak seçildi. 23 Nisan 1920'de I. TBMM'nin açılışına katıldı. Mecliste pek çok alanda görev yaptı. TBMM'de yedisi gizli oturumda olmak üzere kürsüde kırk üç konuşma yaptı, beş kanun önerisi verdi. I. Dönem milletvekilliğinden sonra 1923'te Sivas'a Hadis ve Arapça öğretmenliğine tayin oldu.¹

Tokatlı Seyyid Mustafa Haki Efendi'ye (1855-1917) müntesiptir. Kendisi çok iyi bir eğitim almış olduğu için Arapça ve Farsçayı çok iyi bildiği gibi

fıkıh ve tefsir mürebbiliği de yapmıştır. Sırat-ı Mustâkim, Sebilü'r-reşad ve Beynül-hak dergilerinde bir çok yazısı yayınlanmıştır.² Aynı zamanda mutasavvıf olan Mustafa Tâki Efendi tasavvuf şairidir. Mustafa Haki (k.s.) Efendinin vefatında yazdığı meriye bunun ispatıdır. Mustafa Tâki Efendinin düşüncesine Osmanlıcılık ve İslâmcılık fikirleri hakimdir.

1 Ağustos 1925 tarihinde Gürün'de vefat eden Mustafa Tâki Efendinin cenaze namazı büyük bir kalabalık tarafından Sivas Meydan Camii'nde kılınmış, Abdulvehab Gazi Türbesi yanına defn olunmuştur.

II) I. TBMM'de Seçim Sistemi ve Meclisin Durumu

Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mart 1920 tarihli genelgesi ile bütün ülkede seçimler yapılmış Ankara'da toplanacak TBMM hazırlıklarını tamamlamış, TBMM 23 Nisan 1920'de toplanmıştır. Merasim ve dualarla meclis açılmış, halkın seçmiş olduğu millet temsilcileri bu mecliste toplanmıştır. TBMM 1 numaralı kararı ile kendi kuruluşunu düzenlemiştir. 23 Temmuz - 7 Ağustos 1919 Erzurum kongresi kararına uygun olarak milli iradeye dayanan bir meclisin seçimi yapılmış, kapatılan İstanbul Meclisi Mebusanının bir kısım üyeleri de Anadolu'da başlayan Milli kurtuluş mücadelesine katıldıklarından ve seçimle, yani milli irade ile geldiklerinden yeni kurulan Meclise katılma yetkisini 1 numaralı kararlarla kazanmışlardır.³

Mustafa Tâki Efendi yeni açılan TBMM'nin I'inci dönemi için yapılan seçimlerde Sivas Milletvekili olarak 23 Nisan 1920'de TBMM'nin açılışında hazır bulundu.⁴ Millet Vekilliği görevini üstlendi.

III) Mustafa Tâki Efendide Mebus Olma Anlayışı

Mustafa Tâki Efendi Sırat-ı Mustâkim dergisi sayı 182 cilt 7 de milletvekili (mebus) olmanın gerekleri hakkında bir yazı kaleme almıştır.⁵ Ayrıca Fatih Bayram, Mustafa Tâki Efendi ve Düşüncesi adlı bir lisans tezi hazırlamıştır. Bu tezde Mustafa Tâki Efendide mebus olma anlayışına da yer vermiştir. Biz Mustafa Tâki Efendinin bu görüşlerinin değerlendirmesini yaparak Mebus olmanın nitelikleri

hakkında bilgi vereceğiz. Mustafa Tâki Efendi; bilge bir mebus, işini iyi bilen, devletini ve milletini çok seven, çok çalışkan bu uğurda gerekirse kendisini feda edebilen bir mebus tiplmesi çizmektedir.

Mustafa Tâki Efendi mebus olmanın sıfatlarını üç kısma ayırmaktadır. Bunlar; kanunî, ilmî, ameli ve ahlakî sıfatlardır. Şimdi bunları izaha çalışalım.

1) Kanuni Sıfatlar

Kanun-u Esasi ve İntihap Kanunnamesinin esas alınmasının ve bunların bilinmesinin zarureti üzerinde durmuştur. Yani mebusların mevcut yasaları, tüzük ve genelgesi çok iyi bilmesi gerektiği üzerinde dururken kendisinin de mevcut olan Osmanlıdaki ilk anayasayı (Kanun-u Esasi) çok iyi bildiği anlaşılmaktadır.

Mustafa Tâki Efendi'nin Sırat-ı Mustâkim'de bilinmesi gereken kanunlar dediği Kanun-u Esasi'yi kısaca özetleyelim:

A) Anayasada kişi özgürlüğü, basın özgürlüğü, her türlü ortaklık kurma hakkı, öğretim ve öğrenim özgürlüğü, mülkiyet hakkı, konut dokunulmazlığı, dilekçe hakkı, yasal eşitlik, vergi eşitliği gibi temel haklar düzenlenmiştir.

B) Yürütme yetkisi, başında padişahın bulunduğu vekiller heyetine (Bakanlar Kurulu'na) aittir.

C) Yasama yetkisi Ayan ve Mebusan meclisine verilmiştir.

D) Mebusan meclisinin üyeleri halkın seçeceği milletvekillerinden oluşacaktır.

E) Kanun teklifini hükümet yapacak, meclisi açma ve kapama yetkisi padişaha ait olacak,⁶

hükümet padişaha karşı sorumlu olacaktır.

F) Padişahın devlet emniyetini bozduğu gerekçesiyle istediğini sürgüne gönderme yetkisi vardır.

Mustafa Tâki Efendi mevcut kanunlara uyulması gerektiğini belirtmiş, bunun içinde kanunları çok iyi bilmenin lazım olduğunu savunmuştur.

2) İlmî Vasıflar

A) Bir mebus (milletvekili) bilge bir kişiliğe sahip olmalı, şer'i ilimleri bilhassa Usul'ü Fıkıh'ı (İslam Hukuku) çok iyi bilmelidir. Osmanlıdaki kanunları çok iyi bildiği gibi diğer devletlerin kanunlarını da tahlil etmelidir. Bu şekilde bilgili olunursa görülmeyen eksikliklerin daha çabuk farkına varılır ve giderilir.

B) Büyük Devletlerin mülki üstünlüklerinin olduğunu kabul eden Mustafa Tâki Efendi, medeni kanun, adliye ve hukukumuzun kendimize ait olması gerektiğini benimseyerek, bunların İslam Fıkıhının (Hukukunun) bir sonucu olması gerektiğini savunur. Bu ise bir anlamda batının bilim ve teknolojinin alınması fakat Türk toplumunun sosyal, kültürel hayatına Batının girmemesi gerekliliğini savunur. Çünkü sosyo-kültürel hayata başka unsurlar (kültür ve değerler) girdiği zaman milletimizin kendi tarihi ile insanıyla değerleriyle bağları kopar ki, bu da kendi kendinden yabancılaşmayı başlatır. Sonu ise kendi benliğini milli özelliklerini ve kimliğini kaybederek başka milletlerin hegemonyası altına girmeyi başlatır.

C) Mebus tarih ilmine vakıf olmalıdır, İslam Tarihini ve Osmanlı Tarihini mükemmel bir şekilde bilmeli, yabancı devletlerin tarihlerini genel manada bilmelidir. Eğer tarih ilmine vâkıf olunursa geçmişte yapılan hatalar çok iyi bilinip önlemler alındığı gibi aynı zamanda hatalarda ısrar önlenir, dünya coğrafyasında ise dost düşman ülkelerin yapısına göre tavır alınır, siyasi arenada nasıl davranılacağı belirlenir.

D) Mebusların fen bilimlerini bilmeleri gerekir. Özellikle harple ilgili fen bilimleri hakkında (bilim ve teknik) yeterli bilgilere sahip olunursa bilim ve teknikte son gelişmeler takip edilip bu hususta araştırma ve çalışmaya kurumları yönlendirme yapıp kanunlar çıkararak muasır medeniyetler seviyesini yakalamada önderlik yapmalıdırlar. Bilim ve tekniğe önemli ölçüde pay ayırarak batı medeniyetindeki seviye yakalanmalıdır.

E) Mustafa Tâki Efendiye göre mebusun coğrafya bilgisi geniş olmalıdır. Özellikle kendi ülkesinin coğrafyasını çok mükemmel bilmeli; ovalarını, nehirlerini, ormanlarını, dağlarını çok iyi bilmeli zorlanmadan yerlerini söylemeli özelliklerinden bahsedebilmelidir. Mebuslar Osmanlı'nın kültür coğrafyasını çok iyi bilmelidir ki sahip olduğu tebanın örf, adet, gelenek ve göreneklerine göre kanunlar düzenleyip, kanunların işleyişini mükemmel kılabilirsin. Kendi milletine ait kültürel özellikler göz ardı edilirse kültür dejeneresi başlar ki buda nesiller arasında kopmaya kendi milli benliklerini

kaybetmeye, nesiller arası iletişim kurmada zorluklara sebep olur. Kültür coğrafyasındaki bozulmalar ise bir milletin kaderini, geleceğini olumsuz etkiler.

F) Mebus memleketin her köşesini gezip görmeli, halkın ne gibi sorunları olduğunu iyi tahlil etmeli, bu sorunlarını çözmek için çareler üretmelidir. Halkın derdiyle dertlenmeli, halkla hem-hâl olmalıdır. Kendisinin üstesinden gelemediği, çözümlerini bulamadığı meseleleri meclise getirmeli, halkın problemlerine hep birlikte çözümler üretmelidir. Bunun içinde halkın yapısını çok iyi bilmelidir ki çözümlerde başarılı olunabilsin.

G) Mebus, dünya üzerinde meydana gelen siyasi olayları çok iyi bilmeli ve tahlil edebilmelidir. Osmanlı devletine komşu olan devletlerin özelliklerini, gelişimini, yapısını, coğrafyasını, siyasetini, ekonomisini çok iyi bilmeli bunları Osmanlı devletiyle mukayese etmeli, Osmanlı devletinin yapısına vâkıf olmalıdır. Ayrıca İslam alemindeki devletleri çok iyi tanımalı, kabiliyetlerini bilmeli, dertleriyle, sorunlarıyla ilgilenecek çözümler üretmelidir.

H) Mebusların bedenlerinde ve duyu organlarında vazifelerini engelleyici bir kusur olmamalı, merakını güzel bir lisanla anlatacak kabiliyete malik bulunmalıdır. Kendisine verilen görevin çok önemli bir görev olduğunun farkında olması gerekir. Ayrıca millete ait olan meselelerin çözümünde fikir üretebilmeli, hakkıyla halkını temsil edebilmelidir.

3) Amelî ve Ablâkî Vasıflar

A) Mebus, Osmanlı devletinin içerisinde bulunan ve bilinen dinlerden birisine mensup olmalıdır. Bu din semavi dinlerden birisi olup, mebus dinine bağlı olmalıdır. Mustafa Tâki Efendi dinine bağlı olan insanlarda vatan sevgisinin daha fazla olduğunu, vatan ve milletini daha fazla sevdiklerini savunmaktadır.

B) Mustafa Tâki Efendi fikir olarak Osmanlılık ve İslamcılık görüşündedir. Mebusların da bu görüşlere sahip olmalarını istemektedir. Mustafa Tâki Efendi, ırkın üstünlüğüne dayanan görüşlere karşı olduğunu belirtirken ırkçılığın insanları tefrikaya sürüklediğini belirtmiştir.

C) Mebusların güzel ahlâka sahip olmasının gerektiğini savunan Mustafa Tâki Efendi, bir mebusun, terbiyeli, edepli olması gerektiğini bunun yanı sıra kumar, fuhuş, yalancılık, içki âlemleri yapmak gibi işlerden uzak durmasının şart olduğunu, katiyen bu gibi işlerle iştigal etmemesi gerektiğini hassasiyetle savunur.

D) Mebus, adaletli ve dürüst olmalı, her konuda kendisine ait bir görüşü ve rey olmalıdır. Kendi görüşünü rahatlıkla savunup doğru kararların alınmasında rol oynamalıdır.

E) Mebus, vatanını ve milletini büyük bir aşk ve azimle sevmelidir diyen Mustafa Tâki Efendi mebusların tembel ve vurdumduymaz olmaması gerektiğini savunurken yaptığı işi severek büyük bir istekle yapması gerektiğini söylemiştir.

Sonuç

Mustafa Tâki Efendinin savunduğu görüşler onun hayat tarzında olan ilmî, siyasi ve tasavvufî yönünün yansımasıdır. İnandığı gibi yaşayan Mustafa Tâki Efendi çevresindeki insanlara da aynı şeyi telkin etmiş bunda da etkili olmuştur. Sosyal hayat içerisinde nasıl davranılacağı, nasıl bir çizgi takip edilmesi gerektiğini de kendi görüşüne göre özgün bir şekilde aktarmıştır.

DİPNOTLAR

- 1-Fahri Çoker, Türk Parlâmento Tarihi, Milli Mücadele ve TBMM I. Dönem (1919-1923) Ankara 1995, C. III, s. 889,890. (Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları)
- 2-Fatih Bayram, Mustafa Tâki Efendi ve Düşüncesi, 1947 İstanbul (Yayınlanmamış Lisans Tezi)
- 3-Hamza Eroğlu, Türk İnkılap Tarihi, İstanbul 1982, s. 202
- 4-Fatih Bayram, Mustafa Tâki Efendi ve Düşüncesi, 1947 İstanbul (Yayınlanmamış Lisans Tezi)
- 5-Mustafa Tâki, "Mebus Nasıl Olmalı" Sirat-ı Mustâkîm, C. 7, S. 182, Y. 1327, s. 412-415

BASINDAN BELGELERLE ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ EFENDİ

Darende'nin Sesi

Kuran-ı Kerim Okuma Yarışması

**Büyük ilgi
Gördü**

giren öğrencilere H. Hulusi Ateş Hoca'mız 10'er bin lira, yarışmaya katılan diğer öğrencilere ise 5'er bin lira para dağıttılar. Darende Belediye Başkanı Abdullah Karakurt ilk üçe giren öğrencilere birer Kuran-ı Kerim, diğerlerine ise birer kalem hediye ettiler. Ayrıca Vakıflar Bankası Darende Şube Müdürü ve Din Görevlileri Derneği derece alanlara çeşitli hediyelerde bulundular. Yarışmayı izleyenler arasında dışardan gelen misafirlere de bulundu. Örneğin, Gürün Müftüsü, Çukurova Vakıflar Bankası Bölge Müdürü ve Çukurova Darendeliler Derneği Başkanı Yusuf Doğru Gürün P.T.T. Müdürü. Yarışmada derece alan öğrenciler şunlar : 1. Hulusi Güleç, 2. Hasan Yaylacı, 3. Ramazan Sevin. Diğerleri ise sırayla, Fikret Güler, Sinan Güler, Kadir Çopur, Muzaffer Karabulut, Ali Camcı, Abdurrahman Erden, Feyzullah Ateş, Feramuz Yılmaz Bekir Şimşir, (Devamı Sayfa 4'de)

Darende Imam - Hatip Lisesi öğrencileri arasında tertiplenen Kuran-ı Kerim Okuma Yarışması 14.2.1987 günü, Darende Çarşı Merkez Camii'nde yapıldı. Bu yarışmaya halk dinleyici olarak katıldığı. Yarışma gayet ilgi çekici ve güzel geçti. Imam - Hatip Lisesi Müdürü

Ömer Faruk Taşkın halkın imam - Hatip Lisesi'ne gösterdiği maddi ve manevi desteğe teşekkür etti. Mesleki dersler öğretmenini Hasan Ay ise Kuran-ı Kerim okumanın, öğrenmenin ve öğretmenin önemini ayet ve hadislerle açıkladı. Yarışma sonucu 1, 2 ve 3'ncü derecelere

Fotoğrafta H. Hulusi ATEŞ ve Vakıflar Bankası Çukurova Bölge Müdürü Yusuf Doğru Darende Merkez Camii önünde..

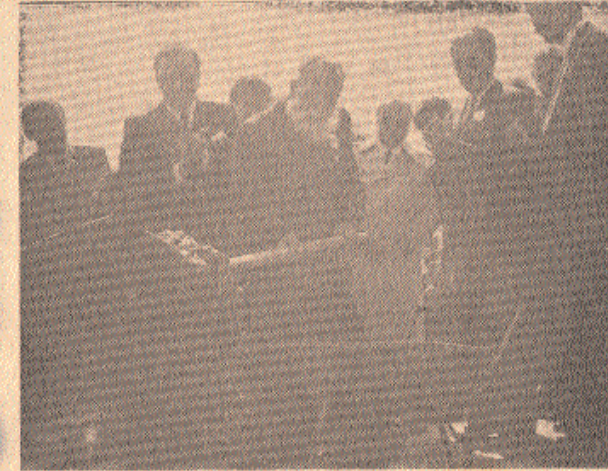
Darende'nin Bakan Metin Emirođlu'ndan İstekleri

5.2.1987 günü Malatya'ya gelen Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Sayın Metin Emirođlu'na Darende Belediye Başkanı Abdullah Karakurt tarafından Darende'nin istekler pa-

keti sunuldu. İstekler paketinde şunlar vardı:

«Sayın Bakanım.. Aşağıya sıraladığım konular, kazanım Bakanlığınızı ilgilendiren

HAYIRLI OLSUN YERTEKS'in Temel Atma Töreni Muhteşem Oldu

Fotoğrafta Metin Emirođlu, ilk harcı atması için H. Hulusi Ateş'i davet etti ve ilk harç Hoca Efendi tarafından dua yapılarak atıldı.

20 NİSAN 1987
PAZARTESİ

★ DARENDE, TARİHİ
BİR GÜN YAŞADI...
★ FABRİKA BİR YIL
SONRA ÜRETİME
GEÇECEK...

YERTEKS Tekstil Sanayi Genel Müdürü Cavit Şentürk, törende yaptığı konuşmada, yatırımın gerçekleşmesinde büyük katkı bulunan Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanı Emirođlu'na, Türkiye Vakıflar Bankası Genel Müdürü M.Sami Erdem'e verdikleri kredi ile kuruluşu finanse eden Başbakanlık Toplu Konu ve Kamu Ortaklığı Dairesi Başkanlığı'na teşekkür ederken Darende ilçesi yöneticilerine ve Darende halkına da gösterdikleri yakınlığı bilhassa vurguluyordu.

Türkiye Vakıflar Bankası Genel Müdürü M.Sami Erdem ise, bir zamanlar bu rada Çimento Fabrikası için girişim olduğunu, ama en başta kendisini Darende için adanmış, bu beldenin bu yüğü Hacı Hulusi Ateş'in bu girişimin karşısında bulunduğunu belirterek, "Hacı Hulusi Ateş, bu yemyeşil diyarın çimento külleri ile kirletilmesine karşı idi. Darende'ye daha cazip yatırımlar gerekli idi.. Sayın Ateş'in duaları ve fikirleri bizleri de Darende'ye tektitil yatırımına özendirirdi. Bankamız olarak da bu tür yatırımları destekliyoruz.

HÂCE ALÂEDDİN-İ ATTÂR (K.S)

Mevlüt SARIOĞLU
Necmettin SARIOĞLU

Hâce Alâeddin-i Attâr hazretleri, orta boylu, esmer benizli, oldukça güzel yüzlü büyükçe sakallıydı. Buhara'nın Cefanyan muhitindedir. İnsanları Hakka davet eden onlara doğru yolu gösterip hakiki saadete kavuşturan ve kendilerine "silsile-i âliyye" denilen büyük âlim ve velîlerin onaltıncısıdır. İsmi, Muhammed bin Muhammed Buhârî'dir. Muhammed Behaeddin-i Buhari Hazretlerinin dâmadı ve talebesidir. Zamanın kutb-i irşadı idi. Zamanında herkese rüşd ve îman onun vasıtası ile gelir, İslamiyeti korurdu. Onun varlığı ile, Din-i İslam başı boş kalmadı, din düşmanları pervasızca dini yıkmaya ve değiştirmeye kalkışamadı. Hakkında, Seyyid Şerif Cürcani; "Alaeddini Attar Hazretlerinin sohbetlerine kavuşunca, Rabbimi tanıyabildim" dedi. Künyeleri; Muhammed oğlu Muhammed Alaaddin Attar'dır. Aileleri zengin olmakla beraber; kendileri fakre meyilli, ilme ve takvaya talip idi. Hatta dünyaya meyili olmadığına babalarının vefatından sonra miras talep etmemeleri delil gösterilir. Nakşibendi hulefasının ulularındandır. Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin terbiyesinde yetişmiş ve onun damatlık şerefine nail olmuştur. Başta da bahsedildiği gibi Alâeddin Hazretleri çocuk yaşlarda iken Buhara medreselerinden birisinde ilim tahsiline başlamıştı. Kendilerindeki masumiyet ve Allah (c.c)'in ikramı olan bir takım erdemleri keşfeden Şah-ı Nakşibend Hazretleri bir gün medreseye gelerek, Alâeddin-i Attâr'ın odasına gitti. Bu sırada Alâeddin-i Attâr, eski bir hasır üzerinde bir kitap mütâlaa ediyordu.

Odasında, başının altına koymak için bir de tuğlası vardı. Başka bir şeyi yoktu. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri'yi karşısında görünce, hemen ayağa kalktı. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri buyurdu ki: "Eğer kabul edersen, evimde yeni buluşa gelmiş bir kızım var. Seninle evlendireyim." Alâeddin-i Attâr, edeble durumunu arz etti: "Hakkımda büyük bir lütûf ve saadet buyurdunuz. Fakat görüyorsunuz ki, yanımda dünyalık olarak hiçbir şeyim yoktur." Behaeddin-i Buhârî Hazretleri ise; "Benim kızım sana müyesser ve mukadderdir. Rızkınızın da, Allahü Teâlânın gayb hazinesinden gönderileceği bildirilmektedir. Bunun için "hiç üzülme" buyurdu. Böylece iffet ve ismet sahibi, temiz ve edebli bir kızla evlenmiş oldu. Bu hanımından; Hâce Hasen, Hâce Şehabeddin, Hâce Mübarek, Hâce Alâeddin isimlerinde oğulları dünyaya geldi.

Nihayet o hüküm ferma nazarıyla Alâeddin Attâr Hazretlerine baktılar ve medreseden alarak, yetiştirmek üzere terbiye ve himmet dairelerine dahil ettiler. Daha sonra müridânından bir kısmını Attâr Hazretlerine havale eden Şah-ı Nakşibend Hazretleri, onu başlangıçta bazı çetin imtihanlara tâbi tutmuştur. Alaaddin Attâr'ın babası Buhara'nın zengin eşrafından idi. Üç oğlu vardı. Bunlardan büyük oğularının isimleri; Şehabeddin ve Hâce Mübarek'tir. Alâeddin en küçükleri idi. Babası vefat edince oğullarına çok fazla mal kaldı. Fakat Alâeddin, mirastan hiç kabul etmeyip, Şah-ı Nakşibend Muhammed Bahaeddini Buhari'ye talebe olmayı tercih

etti. Huzurlarına varıp halini arz etti ve talebeliğe kabul buyurulmasını istirham eyledi. O'da; "Bugün bir tepsi elma alıp, kardeşlerinin mahallesinde sat" buyurdu. Alâeddin, soylu ve tanınmış bir aileye mensup olmasına rağmen, kibirlenmeyerek kardeşlerinin mahallesinde, hiçkimsenin sözlerine aldırış etmeden elmayı sattı. Ertesi gün Şâh-ı Nakşibend'in huzuruna gelerek; "Emirlerinizi yerine getirmeye çalıştım efendim" dedi. Bahaeddini Buhari; "Bugün de kardeşlerinin dükkanı önünde satacaksın" buyurdu. Alâeddin; "Peki Efendim!" diyerek ağbeylerinin dükkanı önünde bağırarak elma satmaya başladı. Ağabeyleri yanına gelip; "Bizi elaleme rezil etme, para lazım ise, istediğin kadar verelim" dediler. Fakat o, ağabeylerinin sözlerine hiç aldırış etmeden satışa devam etti. Ağabeyleri onun aldırış etmediğini görünce bu defada; "Dükkanımızın önünde bari satma" diye rica ettiler. Alaeddin-i Attar, bunların sözlerine yine aldırış etmeyerek akşama kadar elma satmaya devam etti. Ertesi günü Bahaeddin-i Buhârî, onu talebeliğe kabul buyurdu. Alâeddin Attar (ks) anlatır "Şâh-ı Nakşibend Hazretleri beni kabul edince onu o kadar sevdim ki, sohbetlerinden ayrılamayacak hale geldim. Bu halde iken bir gün bana dönüp; 'sen mi beni sevdim ben mi seni sevdim.' buyurdu. 'İkram sahibi zatınız, aciz hizmetçisine iltifat etmelisiniz, hizmetçiniz de sizi sevmelidir' diyerek cevap verdim. Bunun üzerine; 'Bir müddet bekle, işi anlarsın' buyurdu. Bir müddet sonra kalbimde onlara karşı muhabbetten eser kalmadı. O zaman; 'Gördün mü, sevgi benden midir senden midir?' buyurdu."

Öyle bir noktaya gelinmiştir ki, "Alâeddin bizim yükümüzü hafifletti" diye buyurmuşlardır. Kendilerine ekseri "Alâ" diye hitap ederler ve meclislerde muvacehelerine oturturlardı. Sebebini soran dervişlere "Emniyetime alıyorum. Nefis onu bir kurt gibi kapmak için pusu kurmuştur. Nazarımız ve himmetimizle o badirelerden atlatmak için yakınımızda oturtuyoruz" diye buyurmuşlardır. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri bir gün talebeliri ile kıra çıkmıştı. Yolda bir nehrin üzerinden geçerlerken, Behaeddin-i Buhârî Hazretleri; "Alâeddin atla!" buyurdu. Alâeddin Attâr Hazretleri kendini hemen nehrin azgın sularına attı, Nehir çok kabarmış, bir çok ağaçları kökünden sötüp götürüyordu. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri, talebeleriyle yoluna devam etti. Akşam üzeri geri dönerken, köprü'nün yanına gelince kaç kişiydik "bir eksigimiz var mı?" diye sordu. Talebelerde; "Bir kişi eksigimiz var. Oda sabahleyin buradan geçerken nehre atlamıştı" dediler. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri elini nehre uzatarak; "Alaeddin çık" buyurdu. Alâeddin Attar nehirden çıktı. Elbiseleri hiç ıslanmamıştı. Behaeddin-i Buhârî Hazretleri talebelerine buyurdu ki; "Görüyorsunuz nehir kökleri sağlam

olmayan bütün ağaçları söküp götürüyor fakat Alâeddin'in kökü sağlam olduğundan söküp götüremedi" buyurdular.

Alâeddin-i Attâr (k.s.) anlatır "Dervişlerden biri, birgün bana, kalbin nasıl olduğunu sordu. "Nasil olduğunu bilmiyorum" dedim. O; "Ben kalbi, üç günlük ay gibi görüyorum" dedi. Bunu üstadım ve efendim Şâh-ı Nakşibend hazretlerine anlattım. "Bu, onun kalbine göredir" buyurdu. Ayakta duruyorduk, ayağını ayağımın üzerine koydu. Birden kendimden geçtim. Bütün mevcudâtı Arş-ı â'layı kalbimde bir arada gördüm. Kendime gelince; "Gördüklerini anlat" buyurdu. Anlattım. Bunun üzerine; "Gönül budur. O dervişin sandığı gibi değil. Allahü Teâlâya, kalbin yakın olduğu kadar hiçbir şey yakın değildir. Mahlukların en üstünü, en şerefli kalbidir. Kalb, bilinmeyen sırlarla dolu bir âlemdir, her şeyi kendinde bulundurur. Görüldüğü gibi kalb, her şeyden geniş bir latifedir. Böyle olunca, onu bir kimse nasıl anlayabilir. Bunun için hadis-i kudsîde Allahü Teâlâ; "Yere ve göğe sığmam, mü'min kululum kalbine sığarım" buyurdu. Bu, "derin sıklardandır" buyurdu.

Alâeddin-i Attâr hazretleri şöyle anlattı: "Birgün, hocam Behâeddin-i Buhârî'nin huzurunda bulunuyordum. O gün hava kapalı idi. Bana; "Öğle namazı vakti girdi mi?" dedi. "Hayır" dedim. "Semâya bir bak" buyurdu. Gökyüzüne bir baktım ki, melekler toplanmış, öğle namazı ile meşgul oluyorlardı. Gözlerimdeki perde kalkıp bu hali görünce, bana; "Sen, hâlâ öğle vakti olmamış diyorsun" buyurdu. Hocama verdiğim cevaptan çok utandım, bir müddet bu hâdisenin ezikliğini duydum."

Alâeddin Attar Hazretleri, Şah-ı Nakşibend gibi bir üstadın terbiyesinden çıktıkları için kerametleri, keşifleri ve harikulâde hâlleri sayılamayacak kadar çoktur.

Bir gün Buhara alimlerinden bir heyet Allah (c.c)'in görünüp görülmeyeceği hakkında ihtilafa düştüler. Müşküllerini çözmek için Hâce Alâeddin Attâr Hazretlerine müracaat ettiler. Buyurdular ki:

- Üç gün müddetle temiz ve abdestli olarak dünyevi bir kelam konuşmadan meclisimizde oturun, buna sonra karar verelim.

Söylendiği gibi emir yerine getirilmiş, ulema üç gün sessiz ve temiz olarak oturmuşlar, son günü kendilerine öyle bir hal galip gelmişki hepsi kendilerinden geçmişler, ayıldıklarında da Alâeddin Attâr Hazretlerinin ayaklarına kapanarak rü'yet; yani görme olayının vuku bulunduğunu itiraf etmişlerdir. Kendilerinin buna benzer menakıbı ve veciz ifadeleri Hâce Muhammed Parisa Hazretleri tarafından toplanmış ve Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin "Makamatı"na ilave etmişlerdir.

Alâeddin Attâr Hazretleri buyurdu ki:

"-Hakikat, zenginliğin gösterişinden korkmak ve titremek gerektirir. Zenginlik taslamamalı, Allahu Tealanın verdiği şükretmelidir.

- Evliyanın mezarlarını ziyaret eden, kabirdeki zatın büyüklüğünü ne kadar anlamış ise ve o veliye ne düşünce ile teveccüh etmiş, yani kalbini ona bağlamış ise, ondan o kadar feyz alabilir. Kabir ziyaretinin faydası çok olmakla beraber, evliyanın ruhlarına teveccüh edebilen kimse için uzaklık zarar vermez.

- Bu yola taklit ederek girenin, bir gün hakikate kavuşacağına kefil olurum.

- Nefsi terbiye etmekten maksat, bedenî bağılıklardan geçip, ruhlar ve hakikatler âlemine yönelmektir. Kul, kendi istek ve arzularından vazgeçip, Hakk'ın yoluna mani olan bağılıkları terk etmelidir. Bunun çaresi şöyledir: Kendisini dünyaya bağlayan şeylerin hangisinden istediği an vazgeçebiliyorsa, bunun maksada mani olmadığını anlamalıdır. Hangisini terk edemiyorsa ve gönlünü ona bağlı tutuyorsa, onun Hakk yoluna mani olduğunu anlamalı ve o bağılılığın kesilmesine çalışmalıdır.

- Aradaki mesafe ne kadar çok olursa olsun, talebe, hocasına durumunu manevi yol ile arz etmelidir ki, gafletten kurtulabilin.

- Bir alimi ve evliyayı ziyaret etmekten maksat, Allahu Teâlâya yönelmektir. O büyüklerin ruh-u şeriflerini tam bir yönelme ile ziyaret, Cenab-ı Hakk'ın rızasına kavuşmaya vesiledir. Nitekim görünüşte halka tevâzu, hakikatte Hakk'a tevâzudur. Çünkü insanlara tevazu göstermek, Allahu Tealanın rızası için ise makbuldür.

- Sülûktan murat; müridin kendi irade ve gayretiyle Hakk yoluna mani olan alâkalardan kurtulmasıdır. Mürşide rabita ve alâka hakikatte gayri ve neticede lüzumsuz olmasına rağmen esasta erişme (vuslat) sebebidir.

- Bu yolun yüksek şahsiyetleri, muvaffakiyetlerin çalışmayla mümkün olacağını kabul ederler. Bu doğrultuda salikin mürşidinden feyz talebi çalışmasıyla oranlıdır. Biz de bundan dolayı Nakşibend Hazretlerinin terbiyelerinde günümüzü çalışmayla geçirdik. Müridin çalışması elzemdir. Eğer çalışma esnasında bir halet zuhur eder, mürid de onu görürse hayrete düşer. Salik bu durumlarda kendi rızasını sevgilinin rızasına feda

ederek ciddi çalışmasıyla o hali muhafaza eder. Bu yola ilk girenlere lazım olan bütün varlıklardan sıyrılmaktır. Bu bir nevi ifnadır. Talibin fena bulması da mürşidine bağlanması ve onun inayeti ile mümkündür. Bununla beraber dünya ve ahirete ait ufak ve büyük her işte, iradeyi terk ederek mürşide teslim etmek icab eder. Bu hep böyle olmuştur."

Yine veciz ifadelerinin birinde:

"Sadık talip; cismiyle şeriatla, ruhuyla tarikatta ve sırrıyla vuslatla olmalıdır." buyurmuşlardır.

Burada dikkat edilmesi icab eden ifadenin üç bölümdeki tavsiyesi ve tanımı üzerine bir hükme varmaktır. Şöyle ki; şeriat bir zahir ilmidir. Yaşanılması ayetlerle iletilen ve hadis-i şeriflerle teyid edilen evamiri ilahiyenin tamamıdır. Zahir hükmettiğinin delili "Nahnü nahkümü bizzahiri" (Biz zahir hükmederiz.) Hadis-i Şerifinde mevcuttur. Bundan anlaşılır ki; kulğun zahir, yani görünen tarafıyla icra edilmesi hükmünü getirir ve kanun koyar. Tarikatta ruhuyla olmanın sırrında insanın malik olduğu fitri güzelliklerden ve bu manzumeye bağlı yeteneklerden oluşan hissiyatın ve

duyumun icra safhasına konmasıdır. Ruh bedenini tamamlayıcıdır. Kılıçtır, beden kınında mahfuzdur. Tarikat mefküresinin bihakkın yaşanması; işte o kılıcın nefse karşı icra-ı cihat etmesini temin olayıdır. Çağdaş deyimle; insanı bağlayıcı olumsuzluklardan görünen veya görünmeyen sebeplerden temizleyen, huzura, esenliğe ve tatkınlığa taşıyan ilahi bir meditasyondur. İnanış biçiminde hafızası bir takım arzularla veya felsefi hezeyanlarla işgal edilmiş özellikle ilim esiri kişilerin başvurma lüzumlu olan bir meditasyon...

Sır ve vuslat ilişkisine gelince; bu olay her iki halde de yani hem zahirde, hem bâtında kayıtsız şartsız teslimiyet, özleyiş ve hüznle mümkündür. Tarikat zarfı içinde mevcuttur. Zira hüzn, özleyiş ve teslimiyet tarikatın değişmez anlayışlarıdır. Yine şer'i ile iç içedir. Zira "Vedhakû kalilen, vebkû kesira" (Az gülün, çok ağlayın) nazm-ı celilesi en iyi tarikat erbabı tarafından anlaşılır. Bunun içindir ki Hacı Alâeddin Attâr Hazretleri bu ifadeyle şüpheye muhatab mevzuları açıklığa kavuşturmuş ve yok etmiştir. Başka bir ifadelerinde:

"Sohbet tekidi sünnetlerdendir. Allah ehli ile sohbet etmek insanları üstün akıl sahibi yapar. Tasavvuf

"Hakikat, zenginliğin gösterişinden korkmak ve titremek gerektirir. Zenginlik taslamamalı, Allahu tealanın verdiği şükretmelidir."

Muhammed Alâed-dîn anın ol nûru feyzinden Itırlar saçtı canlâra verüben derde dermanı

ehlinin sohbetine katılanlara dikkate değer tavsiye: Onlara katılırken, onlara karşı takınacağın edeb tavrını da unutmayasın. Onlarla sohbet edeceğin zaman önce, onlara karşı edebi öğren, ondan sonra onların sohbetine gir. Onlardan ancak bu şekilde faydalanırsın. Aksi halde edepsizliğin zararı yine kendine olur, dikkat et!"

Bizler Hacı Alâeddin Attâr Hazretlerinin bu yüksek tavsiyelerini yorumlayamayız. Ancak onları birer iksir olarak kabul ederiz ve sonuna kadar da öyle değerlendirmesini isteriz.

Alâeddin Attâr Hazretleri, hanefi mezhebinden olup pek çok insanın sapık fikirlerinden kurtulmalarına vesile olmuştur. Kendisi çok güçlü ikna kabiliyetine sahiptir. Sohbet konusunda titizdi; "Birbirinize sığının her işte yolunuz, ölçünüz İslam olsun. Ölçüleri yerine getirmek azminden geri dönmeyiniz. Sohbet, önemli bir sünnettir. Bu sünnete uyunuz, genel ve özel olarak sohbete devam ediniz. Eğer bu yolda sebat ve istikamet göstererseniz, bir anda büyük derecelere kavuşursunuz. Halinizin sürekli yükseliş üzere olması lazımdır."

Feyz konusunda da şöyle buyururlar; "Mürşidin emri ile mürşidin sevgisinin dışında kalp herşeyden sıyrılsa ve mürşidi sevmeye engel teşkil edecek şeylerden kurtulursa kısaca mürşidin sevgisi, müridin kalbinde yer tutarsa, işte o zaman müridin kalbi ilahi feyzi almaya uygun hale gelir. Şunu unutmamak gerekir ki kusur, feyizlerde değildir. Kusur, feyze talip olan, onu isteyen müriddedir. Mürşid ile mürid arasındaki engeller kalktığı zaman, mürşidin himmeti öyle bir hale ulaşır ki müridin onu anlatması, anlaması mümkün değildir."

O son zamanlarında da sohbetlerini; rıza, vecd, aşk, şevk ve dostluk üzerine gâh hikmet ve gâh da dua olarak insanlığa sundular.

Alaeddin Attar Hazretleri: "Hedefe, sadece mürşidin muhabbeti ve rızası ile ulaşılabilir. Bu nedenle müridin ilk görevi, mürşidini memnun etmesidir. Zira mürid için mürşid kapısından başka bütün kapılar kapalıdır. O halde mürşide teslim olmaktan başka çıkar yol yoktur. Zaten mürid, iradesini mürşidine ve Hakk'a teslim edendir." Düşüncesine sahip olduğu için Şah-ı Nakşibend Hazretlerine tam anlamıyla bağlanarak tes-

lim olmuştur.

Son anlarında Şah-ı Nakşibend Hazretlerinin ruhanîyetiyle epeyce söyleşerek, irtihallerinin işaretini vermişlerdir. Buhara yakınlarında ki Çaganıyan (veya Nevçaganıyan) köyünde toprağa verildi.

Seyid Şerif Cürcani, Muhammed Parisa, Yakub-i Çerhî gibi alimler ve veliler Alâeddin Attâr Hazretleri'nin talebesidir. Bunlardan başka pek çok kimseler onun vasıtasıyla hidayete kavuştu, başkalarını yetiştirecek irşad makamlarına yükseldi.

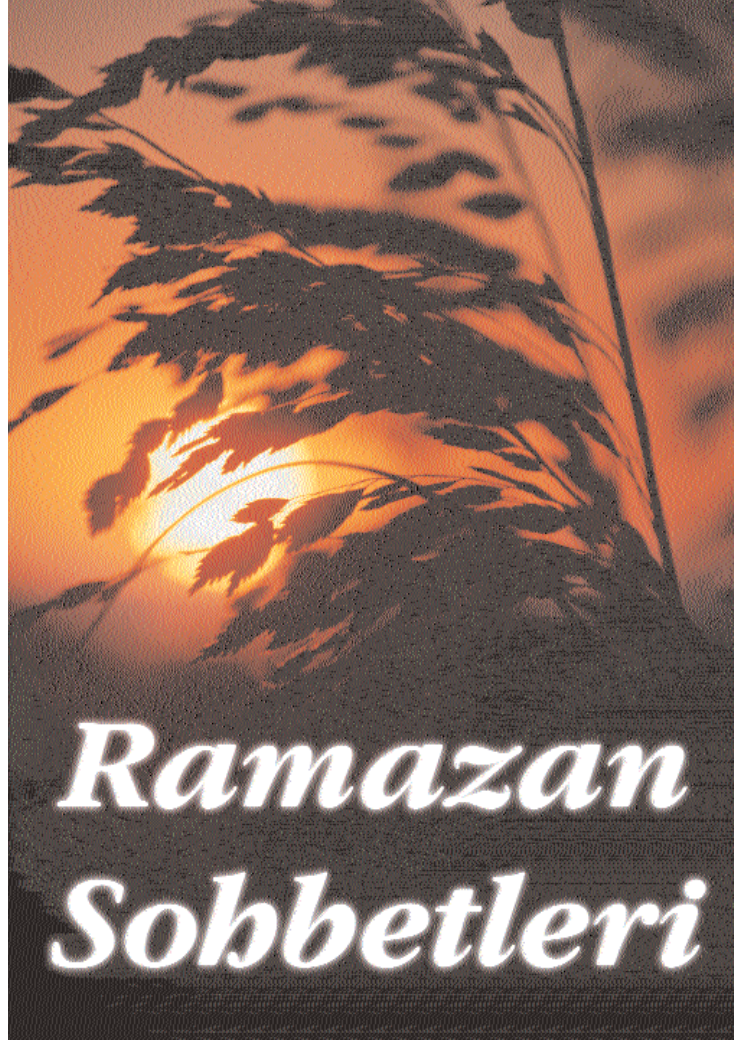
Vefatlarından evvel, talebelerinden biri şöyle bir rüya gördü "Büyük bir otağ kurulmuş. Otağda peygamber efendimiz de bulunuyordu. Alaeddin Attar Hazretleri ile hocası Bahaeddin-i Buhari hazretleri de otağın yanında duruyor ve içeri girip Peygamber Efendimizi görmek istiyorlardı bir ara Bahaeddin-i Buhari içeri girdi ve bir müddet sonra sevinç ile çıkarak buyurdu ki: "Bize, kabrimizin yüz fersah mesafesine defnedilecek her müslümana şefaate etmemiz ihsan edildi. Alâeddin Attâr'ada kırk fersah mesafedekilere şefaate ihsan edildi. Bizi sevenlere ve ihlas ile bağlılık gösterenlere de, bir fersah mesafede olanlar ihsan edildi." (1 fersah 6 kilometredir)

Hicretin 802/Miladi 1399 senesinin receb ayında Rahmet-i Rahman'a nail olmuştur. Silsilelerinde; "Pişuva-i Hakk Şeyh Alâeddin Attâr-ül Buharı Rû Peri" diye anılmışlardır.

Şah-ı Nakşibend Hazretleri kendilerinin kabri-âlilerine yüz fersah mesafedekilere, Alâeddin Attâr Hazretlerinin de kırk fersah mesafedekilere şefaate muktedir olduklarını beyan etmişlerdir. Cenab-ı Hakk cümle ümmet-i Muhammedi ve ihvan-ı kiramı şefaaterine nail eylesin. Amin.

KAYNAKLAR

- TDV İslâm Ansiklopedisi, c. 2, s.319-320.
- İslâm Alimleri Ansiklopedisi, c.11, s.265-271
- Evliyalar Ansiklopedisi s. 438
- Nefahat'ül Üns s. 428
- Hadikat'ül Evliya s. 70
- Rehber Ansiklopedisi c. 1, s. 166
- Sahabeden Günümüze Allah Dostları c. 7, s. 293-299
- Adab, Muhammed b. Abdullah Hânî, s. 84

Ramazan Sobbetleri

Ahmed Aydın BOLAK

Ramazan, takvimin ayın hareketine göre ter-
tiplenmesi suretiyle bulunan aylardan dokuzuncusunun
ismidir. Bu ay, İslamiyette "Oruç Ayı" diye anılır.
Ramazan ayına girerken ailelerin hazırlıkları...

Evlerimizde buzdolabının, elektrik fırınının, petrol
gazıyla çalışan fırının veya elektrikle çalışan diğer alet-
lerin olmadığı zamanlarda ramazanları yaşadığım için,
değişik hatıralardan söz etmek istiyorum:

Meselâ; yaz ramazanlarında bizim için en kullanışlı
yer, yemeklerimizin, sularımızın ve meyvelerimizin
soğuk tutulduğu kuyumuzdu. Kuyuya iple sallandırılan
yiyecekler ve meyveler iftar zamanına doğru oradan
çekilir ve kuyunun sağladığı serinlikten istifade edilirdi.
Yahut; dağlardaki karları batırarak bir hayvanın üzerine
yükleyen ve testereyle kesip sokak sokak satan

"karıcı"dan alınmış kar ile yapılmış haşlama su, yaz gün-
leri ramazanında sofranın serinleticisi olurdu.

Kış ramazanlarına ise evler başka türlü hazırlanırdı. Tabii, kış ramazanlarının yiyecekleri de, giyecekleri de, içecekleri de değişti. Kış ramazanlarında hâkim yemek, et, kavurma ve böreklerdi. Biraz evvel söylediğim gibi, fırın olmadığı için, analarımız gece sahurda kalkarak bize ve ev halkına börekleri mangal üzerinde pişirip, sıcak sıcak verirlerdi. Şimdiki hanımefendilerin rahatı onlarda yoktu!.. Turşuları, reçelleri, tarhanaları, bulgurları, kuskusları evde hazırlarlardı.

Ramazan yaklaşırken ev kâmilten temizlenir, "Ramazan temizliği" yapılırdı. Ayrıca Ramazan, "misafir davet etme ayı" olduğu için, her aile, hâl ü vaktine göre mutlaka bir başka aileyi iftara davet ederdi. Çocukluğumda, Ramazan'ın ilk günü evde pişen çorbanın elime bakır tasla verildiğini ve komşularımıza hamurlu

mercimekli çorbayı götürüp, "Teyzeciğim!.. Annem tatmanız için gönderdi.." diye taşıdığını hatırlarım. Bütün aileler birbirlerine, pişirdiklerinden ikram ederlerdi, "birazda bizimkinden tadınız" diye... Ve böylece bütün bir mahalle hep beraber Ramazan idraki içinde olurlar, onu birlikte kutlarlardı.

Ramazan hazırlıkları, sabrın, sükunetin, feragatin, açlığın ne demek olduğunu anlayışın, bir büyük emre uymanın hazırlığı olduğu için fevkalade mühimdir insanlığın yapısında.

Türk töresinde Türk ailesi, Ramazan ayına daima özenle hazırlanmış ve Ramazan'ı "bereket ayı" olarak görmüştür. Ramazan sofraları gerçekten bereketli sofralardır, Ramazan ikramları da bereketli ikramlardır. Hepinize hayırlı Ramazanlar ve bereketli sofralar diliyorum...

ORUÇ GÜNLERİ

Bugün, Ramazan ayının arefesi... Yarın, bir aylık oruç günleri başlayacak. Ay takvimi'ne göre Ramazan, Recep ve Şaban aylarından sonra gelen ve Şevval ayının birinci günü biten bir takvim süresidir.

Bu ayda tutulan oruç, İslamda ki beş şarttan birisi olarak kabul edilir. Ama İslam'la başlamış bir adet değildir. İslam'dan evvel de oruç, insanlık için çeşitli tarz ve sürelerde vardı. Hıristiyanlıkta vardı, Musevilikte vardı, Budizmde vardı... Değişik şekillerde hep vardı. Bütün oruçların hepsinde hedef, elbette ibadet gayesi daima başta olmak üzere, "insanın kendi nefsinin terbiye etmesi", isteklerini kendi iradesiyle frenlemesi; yemeğe karşı arzusu olduğu halde yememesi, susadığı halde su içmemesi; Velhasılı, vücudunun ve nefsinin bütün arzularını tahdit etmesidir.

Bu tahditten maksat, insanın; kendisi gibi diğer insanları da idrak edebilmesidir. Bütün hayatı boyunca servet içinde yüzmüş ve açlığın ne demek olduğunu bilmemiş bir insanın ancak oruç tuttuğu zaman açlığı anlaması mümkündür. Ekmeğin o mis gibi kokusu burnuna gelen zengin, fukaranın bütün bir sene o kokuyu nasıl duyduğunu, ancak oruçluysa anlayabilir. Bütün sene boyunca sofrasında kuşsütü bile eksik olmayan insanın bir ay süreyle kendi nefsinin sınır koyarak o nimetlerden mahrum kalabilmesi oruç sayesinde. Aynı zamanda oruç, insanın bütün vücudunun en başta da hazım cihazının dinlenmesi demektir. Bütün bu sebeplerle ruhi sükuneti bulan insan, oruç ayını ibadetlerle süslemektedir. Orucun manevi fazileti; insanın insanı sevmesine,

insanın insana dost olmasına ve karşısındakinin sıkıntılarını anlayarak ona yaklaşabilmesine imkan vermesindedir. Oruçlunun her davranışı diğer bir oruçlu tarafından anlaşılabilir, çünkü ikisi de aynı halet-i ruhiye içindedirler.

Türk töresinde oruçla beraber geliştirilmiş çok güzel fıkralar da vardır. Oruç, Türk sosyal hayatının ayrılmaz bir unsurudur. Hatırıma gelen bir "Baba Erenler" fıkrasını anlatayım:

Baba Erenler oruca niyetlenmiş. Fakat bir müddet sonra çok susamış. Su küpünün başına geçerek maşrapayla içerken, yeniçeri ağası dikilmiş tepesine:

"Ramazan geldi, neredeyse gidiyor. Yapılır mı bu seninki?.." demiş. Baba Erenler ağanın yüzüne dikkatle bakmış ve cevap vermiş:

"Ramazan bu sene gider, seneye yine gelir. Baba Erenler giderse bir daha gelmez!.."

Bunun gibi nice güzel fıkralar, nice güzel fıkraların sohbetleri;iftardan sonra verilen "dişkirası" hikayeleri, hepsi de Türk töresinin getirdiği zarafet ve zeka pırıltılarıdır. Sözlerimi Yahya Kemal Beyatlı'nın "Atıkvalide'den İnen Sokakta" isimli şiiriyle bitirmek istiyorum:

İftardan önce gittim Atıkvalide semtine,
Kaç defa geçtiğim bu sokaklar bugün yine,
Sessizdiler. Fakat Ramazan mânevîyeti
"Bir tatlı intizâra çevirmiş sükuneti;
Semt in oruçlu halkı, süzölmüş benizliler,
Sessizce çarşıdan dönüyorlar birer birer;
Bakkalda bekleyen fukarâ kızcağızları
Az çok yakında sezdiriyor top ve iftarı.
Meydanda kimse kalmadı artık bütün bütün;
Bir top gürültüsüyle bu sahilde bitti gün.
Top gürleyip oruç bozulan lâhzadan beri,
Bir nurlu neş'e kapladı kerpiçten evleri.
Yârab nasıl ferahtı bu âlem, nasıl temiz!
Tenhâ sokakta kaldım oruçsuz ve neş'esiz
Yurdun bu iftarından uzak kalmanın gamı
Hadsiz yaşattı rûhumu bir gurbet akşamı.
Bir tek düşünce oldu tesellî bu derdime;
Az çok ferahladım ve dedim kendi kendime:
Onlardan ayrılış bana her an üzüntüdür;
Mâdem ki böyle duygularım kaldı, çok şükür."

Sevgili Okuyucular;

Mübârek Ramazan ayınının neş'e dolu ve sofralarının bereketli olmasını niyaz eder, hepinize saygılar sunarım.

KEMAL ÜMMÎ'NİN ŞEYH HAMÎD-İ VELÎ MERSİYESİ

*Yrd. Doç. Dr. Cemil GÜLSEREN

Geçen Sayıdan Devam

18. Anun ol pend-i irşâdı biliş kıldı kamû yâdı Ki her ubbâd u zühhâdı tapusunda püser kıldı

Onun irşad edici öğütleri bize yabancı olan her şeyi dost haline getirdi. O bütün âbit va zâhitleri kapısında hizmetçi kıldı.

19. Anun evsâfı eltâfı tutubdur kamû etrâfı Cihâd u adl u insâfı cihâna ser-teser kıldı

Onun özellikleri en güzel en hoş en latif yönleri her tarafa mâlum olmuştur. Her yerde bilinmektedir. Onun doğruluğu adalete dayanan gayreti dünyaya hakim olmuştur. (Her yerde baştan başa onun çabaları hissedilir olmuştur).

20. Meşâyih-i dünyerde boldur velî şeyhü's- şüyûh oldur O gösterdüğü hak yoldur ki fark-ı hayr u şer kıldı

Dünyada şeyhler çoktur, lakin şeyhlerin şeyhi odur. Onun gösterdiği Hak yolu hayır ile şerri ayırdı.

21. Mubassırlar o dildârı görüben kıldı ikrânı Meger kim şekk ü inkârı ana key bî-basar kıldı

Hal ehli olanlar Allah dostunu görünce onun büyüklüğüne şüphe gözüyle bakmayı mümkün görmediler.

22. Şuna kim hak fehm virmez bu sırra aklı hiç irmez İşitmez hakkı vü görmez kimi kim kör ü ker kıldı

Allah'ın anlayış vermediği insanın bu sırra aklı ermez. Zira Allah'ın kör eşek kıldığı kimsenin hakkı görmesi ve işitmesi beklenemez.

23. Tutuben Hâlîka yüzün Rasûlün izledi izin Amel bağında kendözün dirah-ı bâ-semer kıldı

Yüzünü, yönünü yaratana yönelterek Rasullullah'ın yolunu izledi. Allah'ın rızasını gaye edinerek Allah Rasûlünün sünnetinden ayrılmadı. Kendisini ibadet bahçesinde meyveli bir ağaç haline getirdi.

24. Başında taç idüp ahdi geyüben hırka-i cehdi Ridâ-ı hizmet ü zühdi beline hem-kemer kıldı

Sözü (Kur'an'ı) başında taç edip gayret hırkasını giyerek, hizmeti omzuna hırka, takvayı da beline kemer kıldı.

25. Koyuben bahs ü akvâli kazandı hayr-ı efâli Melekler gibi âmâli cihanda ol beşer kıldı

Sözlerin geçici büyüsunü terk edip işlerin hayırlısını kazandı. Ancak meleklerin yapabileceği o muazam işleri bu dünyada onun gibi bir insan başardı.

26. Çü dört erkân-ı beş hissi kodu ol ilm ü hilm issi Dürüşdi aklına nefsi zebûn ol şir-i ner kıldı

O ilim ve hilm sahibi zat dört erkânı beş duyuyu terk edince aklıyla sebat ederek aziz nefsinin bir erkek aslan haline getirdi.

27. Şu sözün sırrını anla anun ahvâlini tanla Ki ol her ahşamı tanla kamû şâmı seher kıldı

Şu sözün sırrını anla, onun derinliğini idrak et. Zira o söz her karanlığı aydınlatarak, bütün akşamları sabaha ulaştırdı.

28. Hemîşe gündüzün sâim olurdu gîceler kâ'im Bu resme tâati dâ'im müdâm ol gerçek er kıldı

Daima gündüzleri oruçla, geceleri ibadetle meşgul olurdu. Bu adet üzere (bu usulle) daim ibadet etmeyi (bu ibadeti devamlı kılmayı) gerçek bir mana eri olan o zat yapabildi.

*Kocatepe Üniv. Uşak Eğitim Fak. Dekan Yardımcısı

29. Helâlden kesb edip yerdi kamû vakfa haram dirdi Yimedi aguyu yerdi gıdasın çün şükür kıldı

Rızkını helalinden ayırıp yerken her türlü vakıf malı yemeyi kendine haram kabul ederdi. Şüpheli şeylerden kaçınırdı. Vakıf malı yemektense zehir yemeyi tercih ederdi. Yiyecek bir şey bulamayınca "şükürü" kendine gıda edinirdi.

30. Kanı ol kâni ü sâbir azîz ü şâkir ü zâkir Zehî key assılu tâcir ki her yükün güher kıldı

Hani o kanaatkar, sabırlı, aziz, şükreden ve daima Allah'ı zikreden zat nerede? O her yükünü mücevher kılan güzel tüccar nerede?

31. Tevekkül kıldı ol hoş-hû yimedi rızkıçün kaygu Tama' hırs okına karşı kanâatdan siper kıldı

Allah'a tevekkül kıldı, o güzel kokulu zat rızık için kaygılanmadı. Tamah ve hırs ateşine karşı kanaattan kendine siper kıldı (perde çekti).

32. Harâma bakmadı hergiz azabın fikr idüben tiz Helâlden eyledi perhîz hesâbından hazer kıldı

Haramdan doğacak azabın (kederin-acımın) endişesinden dolayı asla harâma bakmadı. Helalden bile ölçülü bir şekilde yararlandı. Hesabından sakındı, ölçüsüzlükten ve aşırılıktan kaçındı.

33. Ne mâl ü milkeke kaldı ne zevk ü şöhrete daldı Ne begler bahşışın aldı ne meyl-i sîm ü zer kıldı

Ne dünya malına mülküne meyletti ne de zevk ve şöhret endişesine daldı. Ne makam sahiplerinin ihsanlarına tenezzül etti. Ne de gümüş ile altına ulaşma arzusuna kapıldı.

34. Kodı mahlûkı ol âşık gözetdi çehre-i Hâlik Ne dünya sevdi ol sâdik ne ukbâya nazar kıldı

O Hak aşığı dünyaya ait her şeyi terk etti ve ancak Hakk'ın rızasını gözetti. O sadık dost ne dünyayı sevdi ne de ahirete gözünü dikti. O'nun cemalini görmekten başka her şeyi bir kenara itti.

35. Kani ol vâiz ü nâsîh hamîd ü hâce vü sâlih Anın şerhini bu şarih bilin key muhtasar kıldı

Hani o nasihat eden, hamd eden üstad ve salih kişi nerede? Onun şerhini bu şarih muhtasar kıldı. O zatın hayatını şerh eden bu kişi bilesiniz ki bu şerhi oldukça kısa yazdı.

36. Kemâl Ümmî okur ağlar anun mersiyyesin her bâr Ne kim biz dedük ol dildâr hezâran ol kadar kıldı

Kemal Ümmî her zaman onun mersiyesini okur, ağlar. Öyle ki bizim baştan beri söylediğimiz binlerce hususu o gönül ehli zat gerçekleştirdi.

37. Ne var tolundisa hurşid bi-hamdi'llâh kim ol mürşid Muzaffer hazretin tecdid makâmında kamer kıldı

Allâh'a şükrolsun ki güneşin doğması gibi (Allâh'ın yardımı ile) o mürşid, o muzaffer zâtını tecdid makamındaki ay kıldı, zamanın sahibi oldu.

38. Nebînün hicretinden bil sekizyüz onbeşinci yıl Berâat dünde ol fâzıl bu menzilden sefer kıldı

O erdemli, faziletli insan bilin ki bu dünyadan hicri 815 yılının Berât gecesinde Hakk'a ulaştı.

39. Hiç öldü sanman ol pîri bilün kim diridür diri Zihî merhûm yol şîri ki meydânda hüner kıldı

O mübarek pîri sakın öldü sanmayın, bilin ki o diridir. Allah'ın rahmeti üzerine olsun. O ne güzel bir yoldaştı. Yol aslanı bu meydanda nice hünerler gösterdi.

Bibliyografya

ARMAĞAN Mustafa, İstanbul Armağanı, Fetih va Fatih Yay., Büyükşehir Belediyesi, İst. 1995.
Büyük Türk Klasikleri, Ötüken-Söğüt C. III, İst. 1986, s. 39
GÜLSEREN Mehmet, CENGİZ M. Ali, ADIGÜZEL Yüksel, Somuncu Baba, Şeyh Hamid-i Velî, Ank. 1965
KARAHAN Abdulkadir, İslâmî Türk Edebiyatında Kırk Hadis, İstanbul Üniv. Edeb. Fak. Yay. No: 587, İst. 1954
KOCATÜRK Vasfi Mahir, Tekke Şiiri Antolojisi, 2. basım, Ank. 1968
KÖPRÜLÜ M. Fuat, Türk Edebiyatı Tarihi, 2. basım, İst. 1981
PALA, İskender, "Kemal Ümmî" Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi C V, İst. 1982
SARIÇİÇEK Ramazan, Kemal Ümmî: Hayatı, Sanatı ve Divanı (İnceleme-Metin), İnönü Üniv. Sos. Bilim. Enst. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Malatya 1997

Şirket Mimarisi

Mustafa ÖZEL
Ekonomist-Yazar

Batı dünyasında hızla gelişmekte olan sanayilerden birinin "liderlik sanayii" olduğunu söylemek yanlış olmaz. Adam başı "liderlik sanatı" ile alakalı kitap ve dergiler görüyoruz. Herkes kendine göre liderlik kuralları sıralıyor. Bu iş için Atilla, Cengiz Han, Napolyon ve daha nice tarihi şahsiyet işportaya dökülüyor. Acaba gerçekten işe yarar bir sonuç elde ediliyor mu?

Ünlü iş idaresi hocası Peter Drucker'a sorarsanız, bütün bu liderlik masalları beyhudedir. "Bu yüzyılda üç büyük liderimiz oldu," diyor, "Hitler, Stalin ve Mao. Yol açtıkları tahribatı hepimiz biliyoruz!" (Fortune, 21 Şubat 1994)

London Business School iktisat profesörlerinden John Kay, iki yıl önce son derece ilginç bir kitap yayınladı: Foundations of

Corporate Success: How Business Strategies Add Value. Türkçesi: Şirket Başarısının Temelleri: İşletme Stratejilerinin Değer Katma Tarzları. Kay'e göre, şirket stratejileri üzerine yazılanların çoğu, kocakarı ilaçlarına benziyor. Bu tehlikeli modadan yakayı kurtarmadıkça gerçekten işe yarayacak fikirlere ulaşmak çok zor.

Her şeyden önce, başarı için bir kıstasımız olmalı. Mesela şirket ölçeği, Pazar payı veya sermaye getirisi gibi. Hocamıza göre, bunların hiç biri esas alınmamalı. Önemli olan katma değerdir: Şirket hasılasının değerinin, kullanılan ham madde, sermaye ve işçilik maliyetlerini geçme marjı. Bu kritere göre Glaxo, Benetton, Reuters, Petrofina, Kwik Save ve Guinness gibi Şirketler Avrupa sanayiinin yıldızlarıdır. Bunlara karşılık, Phillips son yıllarda negatif

katma değer yaratmakta, yani mevcut sermayesini yok etmekte, amiyane tabirle "cepten yemektedir".

Kay'in ilkesi şu: Laf ebeliği yapmayalım. Bütün şirketler için geçerli hiçbir sihirli formül yok. Her şirketin rekabetçi üstünlüğü, tanım gereği, kendine özgüdür ve başkalarının taklit edilemez. Şayet edilecek olursa, kısa zamanda boşa çıkar. Kafayı "vizyon" ve "liderlik" dalgalarına takmak yerine, şu soruyla uğraşmalıyız: "Nasıl farklı olabiliriz?"

Bu soruya verilecek cevaplar, her şirketin kendi içinde, onun en değerli gerçek veya potansiyel üstünlüklerini teşhis etmek suretiyle bulunacaktır. Bu "ayırdedici yetenekler" dört geniş kategoriye ayrılabilir: Birincisi, yenilik (icat) yapmaktır. Nazik bir avantajdır bu, çünkü rakipler tarafından kolaylıkla taklit edilebilir. İkinci ve daha savunulabilir bir yetenek şöhrettir: Sağlam markalarda ifadesini bulan bir özellik. Üçüncü bir yetenek stratejik aktiflerdir, hükümetlerce verilmiş tekel hakları gibi. Dördüncü ve en kritik yetenek ise şirket mimarisidir: Şirket ile çalışanları, müşterileri ve tedarikçileri arasında kurulan bağlar.

Mimaride en temel özellik, üsluptur; yani, bütün ile parçalar arasındaki ilişkinin ahengi. Şirket mimarisinin de merkezinde, ilişkiler üzerinde kurulu istikrarlı bir sözleşmeler ağı; veya katılımcılar arasında, onların birbirlerine karşı davranışlarına yön veren örtük bir anlayışlar ağı yer almaktadır. Bu sözleşme ve anlaşmalar uzun bir zaman boyunca, katılımcılar arasındaki "oyun" tekrar tekrar oynandıkça pekişir. Oyuncular birbirleriyle iş yapmaya devam ede-

cekleri kanaatine sahip olacaklarından, bu bilgi bencil fırsatçılığı caydıracak, karşılıklı uzun vadeli faydanın ortaya çıkmasına yardımcı olacaktır.

Kay'e göre, şirket mimarisi, "olağanüstü insanları bir araya getirmek suretiyle değil, çok olağan insanların olağanüstü biçimlerde icraat yapmalarını mümkün kılmak suretiyle olağanüstü bir organizasyon meydana getirir." Bunu en iyi uygulayanlar, tahmin edilebileceği gibi, genelde Avrupa'da Almanlar, Pasifik'te ise Japonlardır. Kısa vadeciliğin kendilerini ayartmasına fırsat vermemekte ve şirketin uzun vadeli çıkarını kollamaktadırlar. Kaz gelecek yerden tavuk esirgenmez.

ŞİRKETLEŞME VE GELECEK

Hiçbir şey boşlukta durmaz ve hiçlikten hiçbir şey doğmaz. Şiirin veya mimarinin gelenekle ne kadar bağlantısı olmalıysa, iktisadi sahadaki atılımların da o ölçüde gelenekle bağlantısı olmak gerekir. Aksi halde, suda yüzen ağaçlar gibi, toprağa kök salmayan teşebbüsler kısa zamanda sürüklenip giderler.

Prof. Sabri Ülgener'e göre, onbeş ve onaltıncı asırlarda İran içlerinden Güneydoğu ve Orta Anadolu'nun kervan yollarına kadar uzanan geniş bir saha üzerinde ve hem de en ileri anlamda bir "ticaret kapitalizmi" mevcut iken, bunun üretimi kamçılıyamadığı ve (Avrupa'dakine benzer) bir sanayi kapitalizmine dönüşmemesi başlıca iki sebepten kaynaklanıyordu: 1. Rantabilitede geri kalış; 2. Sermaye ortaklığında ve teşkilatlanmada (şirketleşmede) gerilemiş. Prof. Halil İnalıcık'ın (şu anda Ukrayna sınırları içinde bulunan) Kefe Limanı gümrük defterleri üzerinde devam etmekte olan çalışmaları, aynı asırlarda Anadolu'nun Karadeniz üzerinden Rusya, Polonya ve Baltık bölgesine muazzam miktarda

mamül mal ihraç ettiğini göstermektedir.

İki yıl önce Türkiye'yi ziyaret etmekte olan Seyyid Hüseyin Nasr ile sohbet ederken, kendisine Japonların maddi alandaki başarılarını neye bağladığını sormuştum. Cevabında, maddi başarılarında bile gelenekle kurulan bağın öneminden ve bu bahiste "Japon geleneğinin diri damarları"ndan söz etmiş, fakat meseleyi somutlaştırmaya fırsat bulmadan sohbet kesilmişti. Eğer yanılmıyorsam, Japonların geleneklerinde Batılılarınkinden farklı (hatta onlara zıt) unsurları yok etmek yerine, o unsurlara dayanarak Batıya direndiklerini ve sonuçta en az onlar kadar "başarılı" olduklarını söylemek istiyordum.

On dokuzuncu yüzyıl Japon iş hayatına göz attığımızda, rekabet ve kâr güdüsünden, bunların oluşturduğu iktisadi bireycilikten ziyade kamu yararı ve imparator için fedakârlık, yurtseverlik coşkusu gibi özelliklerin daha ağır bastığını görüyoruz. Batı bencilliğinin yerini, "ülkeye borcunu ödeme" duygusu almıştı. Byron K. Marshall'ın ifadesiyle, "Meiji iş hayatında her ne kadar özgüven, bireysel girişimcilik ve bağımsız eylem çok yüceltilmekteydiyse de, kâr güdüsü, maddi servetin rekabetçi takibi ve iktisadi bireycilik doğmasına esas olan diğer unsurlar her zamanki gibi küçümsemekte ve karşı çıkılmaktaydı. Onların yerine yurtseverlik coşkusu ve kamu yararı için fedakârlık arzusu konmaktaydı."

Mesela, on dokuzuncu yüzyılın önde gelen girişimci ve düşünürlerinden biri olan Şibusawa'ya göre, insanlar birbirleriyle rekabete girişmemeliydiler. Toplum içinde bir arada olabilmek ve "ülkeye borcunu ödeyebilmek" için kişisel bağımsızlık ve kendine-dayanma düşüncesine terk etmeli, bencilliği tamamen bir

yana atmalıydılar. Morimura ise, insanların toplum içinde karşılıklı bağımlılıklarına dikkat çekerek, bir iş adamı olarak her zaman ilk görevinin "Toplumdan aldığı menfaatlara karşılık minnettarlığını ifade edecek tarzda davranmak" olduğunu söylüyordu. Kinbara, ömür boyu Ikko tarikatının dervişlerini taklit etmişti. Ikko, sadelik ve samimiyet (ihlas) demekti. Fakat Kinbara, dervişler gibi Buda'yı düşünmek yerine, "ihlas içinde ülkenin hayrını tasarlamakla" geçiriyordu günlerini.

Japon iktisat geleneğinin ikinci bir diri damarı, ticaretin hor görüldüğü Tokugawa asırları (1601-1868) boyunca, az sayıdaki ticaret/sanayi şirketinin ciddi birer geleneğe sahip olmaları ve bütün olumsuzluklara rağmen bunu devam ettirmiş olmalarıdır. Bu şirketlerden biri Mitsui, bir diğeri Sumitomo'dur. On altıncı yüzyılda din adamlığından dönme bir şifalı bitkiler hekimi tarafından kurulan Sumitomo şirketi 1945 yılına kadar ticaretten uzak durmuştu. Çünkü şirketin kurucusu, ticareti kısır ve spekülatif bir faaliyet olarak görmüş ve varislerinin "bu nefret edilesi işe bulaşmamalarını" vasiyet etmişti. Onlar da tam 350 yıl bu vasiyete uymuş, ancak İkinci Dünya Savaşından sonra işsiz kalan çok sayıda işçilerinin istihdamı için mecburen ticarete dalmışlardı (Sumitomo'nun sadece ticaret şirketinin şu anki yıllık cirosu 150 milyar doların üzerindedir!)

Mitsui ise 1673'te Mitsui Haçirobei tarafından kurulmuştu. Kurucunun 1694 yılında irâde ettiği kurallar bugün halâ şirketin anayasası mesabesinde. On üç maddelik bu anayasanın, bugün cirosu 180 milyar doları aşan şirketin gelenekle kurduğu bağın bir işareti sayabiliriz.

Bkz. Yöneticilik Dersleri, İz Yay. İstanbul 1997

Sosyal Hayatımızda Tasavvuf ve Hacı Hulûsi Efendi

Prof. Dr. Hayrani ALTINTAŞ
A.Ünv. İlahiyat Fakültesi

İslam Düşüncesinin merkezini Allah teşkil eder. Çünkü İslam düşüncesi yaratıcı düşünceyi kabul eder. Âlem yaratılmıştır; yaratanda yüce Allah'tır. Her şey onun sanatının eseridir. O, âleme her an müdahale etmekte, yaratması bütün anlarda devam etmektedir. Diğer taraftan Yaratıcı'nın âlemde var ettiği her varlıkta mevcut hikmetler insan tarafından keşfedilmekte ve Yaratıcı ve kul münasebetini belirgin hale getirmektedir. Böyle bir düşünce, âlemin yaratıcı'dan gene O'na doğru gitmekte olduğunu kabul etmekte ve her türlü faaliyetin bu çerçevede içinde ele alınmasını gerektiğini ifade ediyor... O halde, her faaliyet, Allah'a gidişin görüntüsünü vermekte O'ndan eser taşımanın tecelli etmesine imkan hazırlamaktadır. Bu sebepten, insani her faaliyet bu düşüncenin eseri olarak kendini gösterir. Çiniye rengini veren sanatkar, yazıyı duvarlara zapteden hattat, İnce Minare kapısına âyetleri hâk eden usta, kubbeleri ve minareleri yükselten mimar, Yaratıcı'nın insanda mevcut düşüncesini gösterdiği gibi, O'nun fertte var ettiği kabiliyeti de sergilemektedir.

Şair, "Garip ne ağlayıp gezersin burda
Ağlatırsa Mevlâm, yine güldürür."

Derken, bu düşüncenin istikametindedir.

" Hak şerleri hayr eyler,
Zannetme ki gayr eyler,
Arif onu seyreyler,
Mevla görelim neyler,
Neylerse güzel eyler,

Aşevlerini ve imarethaneler inşa edip çalıştıran zihniyet ile kervan sarayları bina eden fikriyatta Allah merkezli düşüncenin örneklerini verirler.

Diğer taraftan, İslam düşüncesinde insanın yeri; Yüce Allah'ın halifesi olma makamı, gayesi de iyilik olunca, insandan kendisi ve çevresi için iyilikten başka bir şey beklenemez.

İyi olan ferdin kendisine ve çevresine faydalı olan, doğru olan, gerçek olan, hakikat olan söz veya davranıştır. İyi, ferdi Yüce Alah'a yaklaştıran faaliyettir.

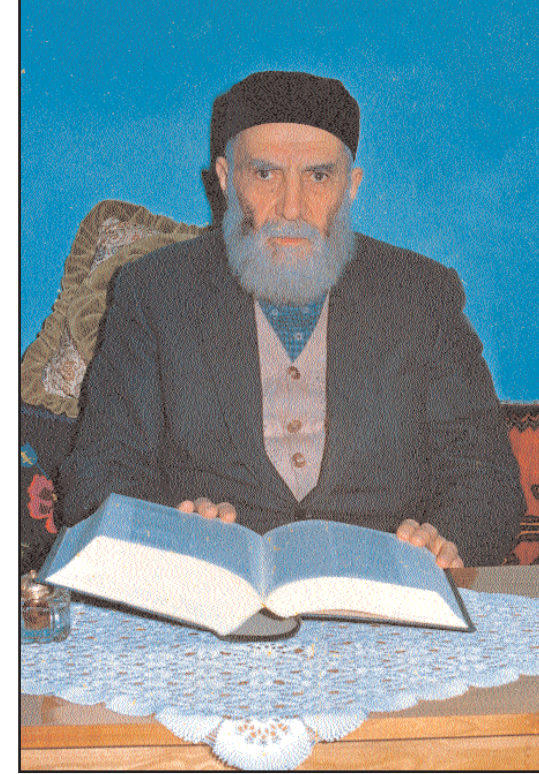
Bu yüzden Türk-İslam kültüründe, beşeri her faaliyet bu istikamette şekil kazanmıştır; Kurulan binlerce "vakıf", insanlara, hayvanlara, bitkilere yapmak gayesiyle gerçekleştirilmişlerdir. Medrese veya okul, tekke ve hangah, hastane ve çeşme, kuş sarayları ve imarethaneler ve benzeri bütün kurumlar insana iyilik yapmak için inşa edilmişlerdir. İnsanın ihtiyaçlarını her yönden temin ederek onu mutlu kılmak için faaliyet göstermiştir.

"İnsana iyilik yapmak" fikri, kendini devamlı kılmak için müesseleşme yoluna gitmiş ve yukarıda ifade edilen "vakıf" kurumları ortaya çıkmıştır. Hiçbir milletin tarihinde, Türklerin tarihinde olduğu kadar, insana iyilik ederek onu mesut etmek yolunda vakıflar gibi bir faaliyet olmamıştır.

İnsan kendisi ve çevresi hakkında sahip olduğu bilgi nisbetinde mutlu olur. Yani mutluluğu bilgisi ile orantılıdır. Çünkü, bilgi sevginin ilk kaynağıdır. İnsan bildiği, yakından tanıdığı varlıkları sever ve bu sevgiyle mutlu olur.

Bu sebeple tasavvufta "Men arefe nefse hu fe kad arefe Rabbehu" denilmiş, böylece, marifetullah Yüce Allah'ı sevmek demek olan "muhabbetullah"ın önüne geçirilmiştir.

Bilginin sevgiyi ortaya çıkarması sebebiyle, Kur'anî düşünce, ilme ve ilim sahiplerine büyük önem vermiştir. Zirâ, yaratılışın ve kâinatın sırrına vâkıf olanlar, yüce yaratıcının kudretini görür ve O'na yönelirler. ▶

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (K.S)

Bu şuurla O'na doğru giderken kâinatın sırrını keşfe çalışılır ve Kâdir-i Mutlak'ın kudretini temaşa ederler. Yüce Yaratıcı'nın kendilere neler lüt-fettiğini müşahade eder, hangi nimetlerle donatıldıklarını bilir ve anlarlar. İşte o zaman, şair gibi,

"Yıldızlı semalardaki
haşmet ne güzel şey".
diye haykırırlar.

Kâinatın sırrı, bugün, fizik, kimya, biyoloji, astronomi, jeoloji, mineroloji gibi sosyal bilimlerle keşfedilmekte ve Yüce yaratıcı'nın gücü ve kudretinin ihtişamı anlaşılmalıdır. Bunu idrak eden ruhlar, aczini kavrayarak secdeye kapanırlar.

Peygamberi ve Kur'anî düşünce, söz ve davranış olarak insanların iyilik içinde olmalarını istediğinden iyiyi kazanma yolları araştırılır. İhsanın iyi olmasına engel olan bencilliklidir. Bencillik, ferdi, çıkarıcı, kindar, öfkeli, inatçı ve dik kafalı yapmakta böylece, iyilikten uzaklaştırmaktadır. Bunların tek sebebi istekleri bir türlü bitip tükenmeyen nefistir. O halde iyi olmaya engel olan nefse hakim olmak gerekmektedir. Bunun için, bir yol, teknik geliştirilmiştir. Bu yolun adı tasavvuftur.

Tasavvufî düşünce sistemi, nefse hakim olmayı, sonuç itibarıyla "iyi" sıfatını kazanmayı bir başka ifade ile güzel ahlakı ve Peygamberi yaşayış tarzını elde etmeyi hedef alır. Bunun dışında her gaye meşrudur.

Ancak, daha öncede ifade edildiği gibi, tasavvuf yüksek bir Kur'an kültürü ile felsefeyi yani düşünce sistemini zorunlu kılar.

Kur'an-ı Kerim Peygamberi ahlakın umdelerini ihtiva eder. Kur'an kültürüne sahip olmaksızın, onun içinde neler yazıldığı bilinmeksizin tasavvufî ahlaka sahip olmak mümkün değildir.

İşte bütün dergah ve dergahlarda Kur'ani ahlakı temin etmenin usul ve edebi öğretilmiştir. Bu ahlak, Kur'anı esas olarak benimseyenler, halka hizmeti şiar edinmişlerdir. Halka en iyi hizmet ise, ona ilmi irfanı

verecek müessesler inşa etmektir. Kur'anî ve tasavvufî düşünce, bir taraftan, insanı ruhen tedavi edip onu güzel ahlakı kazandırırken, diğer taraftan da, iyi faaliyetlere itip hastahane, imarethane, çeşme, yol okul gibi maddi tedavi yollarına sevk etmiştir.

Bu manada, tasavvufî düşünce, sosyal bir hayatta müspet bir yol oynayıp, Mevlanalar, Yunus Emreler, Hacı Bayram-ı Veliler, Hacı Bektaş-ı Veliler, Erzurumlu İbrahim Hakkılar yetiştirmiş onları "gönül sultanları" yapmıştır. Bunlar 'aşk erleri' dir. Yüce Allah'a ve onun yoluna baş koymuş, bu yolda insanları irşat ve eğitime görevini üstlen-

miş pirlerdir. Onlarda halka hizmette başka bir gaye yoktur; çünkü, halka hizmet, hakka hizmettir.

Bu aşk erlerinden biri, hicri 815'de vefat eden, Bursada'yken sattığı ekmeğe yüzünden Somuncu Baba diye anılan, Şeyh Hamid-i Veli'dir. Nefsi terbiye tezkiye yolunda halka hizmet aşkıyla, Kayseri, Tebriz, Erdebil ve Bursa arasında seyahatler yapan Somuncu Baba, aslen Türkistanlıdır. Haç görevini ifa ettikten sonra Darendeye gelen Somuncu Baba, burada vefat eder. Sağlığında, buradaki dergahında pek çok insanı irşad ederek yetiştirir. Ruhları ve akılları tenvir eden Somuncu Baba'nın terbiyesi nesilden nesile intikal ederek bu güne kadar gelir ve halen devam etmektedir.

Somuncu Baba dergahından feyz alan ve aşk eri olan Hulûsi Efendidir. Hacı Hulûsi Efendi'nin Divan-ı baştan başa aşk, Mektûbât-ı da bu aşkın tecelli ve tezahürleridir.

Hayatın gayesinin aşk, halka ve hakka hizmet olduğunu vurgulayan Hacı Hulûsi Efendi, benlikten uyanma gereğine işaret eder.

"Uykudan uyan, dertlere boyan,

Aşk oduna yan avare gönlüm." diyerek aşk yolunun çetin bir güzergah olduğunu işaret eder.

Aşk, davaya sadakati gerektirir. Öyle ki, dava uğruna baş verilir. Aşk yolu meşakkatlerle dolu çetin ve ▶

zorlu bir yoldur. O yolda dikenler vardır. Ama şairin dediği gibi , sonunda gülzare erişilir;

N. F. Kısakürek bunu şöyle dile getirir;
"Rabbim, Rabbim, bildim neymiş işin Türkçesi,
Senin aşkın ateştir, ateşin gül bahçesi."

Hacı Hulûsi Efendi, bu aşk halini,
"Her seher ağla, su gibi çağla,
Rûz ü şeb ağla bi-çare gönlüm.

Durma yürü sen, kalma geri sen,
Vergil ser-i sen dildare gönlüm." diyerek dile getiren aşk yolunu anlatır.

"Vergil ser'i sen" ifadesi dava adamının sahip olduğu aşk ahlakına işaret eder.

Gerçekten de Hacı Hulûsi Efendi, dava adamı idi. Bundan on iki veya on üç sene önce, Ankara İlahiyat Fakültesine gelerek, Darende'de bir İlahiyat Fakültesi açma teşebbüsünü hatırlıyorum. Bizleri Darende hocalığa davet etmişti. O, fakültede insanına vermek istediği hemen her şeyi hazırlattığını söylemişti. Bunun için önce manevi eğitimi vermek isteğiyle bir İlahiyat Fakültesi açılmasını istiyordu. Bunun için şöyle diyor:

**"İnsan ara bul, irfan ara bul,
Dermen ara bul bi-mâre gönlüm."**

İlim ve irfan insanı iyileştirecek, güzelleştirecek bir çiçek gibi yapacaktır.

O, bu husus şöyle dile getirir:

**"Gel gül ola gör, bülbül ola gör,
Bülbül ola gör gül-zare gönlüm.".....**

Tasavvufi düşünce, Hacı Hulûsi Efendi'ye, halka hizmeti telkin etmiştir. Halka hizmet Yüce Allah'ın bir

emri olup ferdi O'na yaklaştırır. Ancak, Halka hizmet için ben'den vazgeçmek gerekir. Bu, Allah'a yaklaşmak, O'nun ahlakıyla ahlaklanmak demektir. Bunun ilk basamağı fani lezzetleri terk etmektir. Aşağıdaki mısralarda bunu açıkça seziyoruz:

**Soyunup varlığın derde düş abdal ol,
Hem hamule-i aşkı al arkana hammâl ol.
Nideceksin koy kamû fani olan lezzâtı.
Sana imdâd edecek sâliha-i 'mal ol**

**Bu fenâ'.....düşen eremez maksadına.
Lâ-mekanda bir mekan tut pür mülk ü mal ol.**

**Hafv-i Rabbani düşüp yaksın ol dâm ile içini,
Elif-i zibâ iken servi buy-i dal ol.**

**Kadem-i dosta yüzün sür ağlayuben zâr zâr,
Dost elime uçmağa zikrile perr ü bâl ol.**

**Nefs-i menhûsu katl farz-ı yakindir kullara
Sende katl-i nefis edip şöyle ki Rüstem-i zal ol.**

**Nefsini çıkar HULUSİ aradan dosta eriş.
Yek vücud, yek bezm, yek eşkel ol.**

Hacı Hulûsi Efendi, Kur'ani düşünce yolunda idi. Sözlerinin ve davranışlarının kaynağı, Kur'an ve sünnet idi. Kur'anın tavsiyelerini tutarak nefesine hakim olmuştu. Hacı Hulûsi Efendi, sadece aşkı terennüm etmemiş, ona sahip olmak için gerekli yol ve yöntemi de göstermiştir. Şiirlerinde aşk ahlakının kaidelerini belirtmiştir.

Bu manada, Peygamber Efendimizin bir hadisi ona yol göstermiştir.

"Bir milletin efendisi, milletine hizmet edendir". Hacı Hulûsi Efendi, buna dayanarak yaptığı hizmetlerle kavminin efendisi olmuştur. İşte onun tavsiye ve telkinlerini dile getiren mısralar:

**Alemi sen kendinin kölesi, kulu sanma
Sen Hakk için alemin kölesi ol, kulu ol**

**Nefsin hevâsı ile mağrûr olup aldanma,
Yüzüne bassın kadem her ayağın yolu ol.**

**Gararsız hem ivazsız hizmet her canlıya
Kimsesizin düşkünün ayağı ol, eli ol**

**Allah için herkese hürmet et de sev, sevil,
Her göze diken olma sümbülü ol gülü ol**

**İncitme sen kimseyi kimseye
incinme hem
Güler yüzlü tatlı dil her ağzın
bah ol**

**Nefsine yan çıkıp tâ Kâ'be'yi
yıksan dahi
İncitme, gönül yıkma, ger uslu
ger deli ol**

**Güneş gibi şefkatli, yer gibi
tevâzu'lu
Su gibi sehâvetli, merhâmetle
dolu ol
Gökçek gerek dervişin, sanı
yoksula baya
Suçluların suçundan, geçüp
hoş görülü ol**

**Varlığından boşal kim, yokluğa
erişsin
Sözünü söyle, gerçek HULUSİ'
nin dili ol.**

Kendine hakim olmanın ilk yolu, ferdin kendini bilmesidir. Yaratılıştan beri insana telkin edilen fikir, verilen bilgi ve yapılan ikaz, kendi varlığının menşei, bu âlemde yeri ve makamı ve nihayet yaratıcı karşısındaki durumudur. Hz. Adem'e verilen ilk bilgiler kendisinin kim olduğuna dairdir. Sokrat'a atfedilen "Kendini bil" sözü, Hz. Alinin "Sen kendini küçük bir şey mi sanırsın, sende büyük bir âlem gizlidir" vecizesi ve daha nice daha büyük zevatın bu mealdeki sözleri, insanın kendisini tanıması ve bilmesi yönündedir. Bu bilgi, kişiyi Allah'a götürür; yaratılışına uygun tarzda davranmayı sağlar.

Hacı Hulûsi Efendinin mısralarında, insan, bir cevherdir. Alemin özünü taşıyan büyük bir cevherdir.

**Sendedir hüküm-i Süleymân hâtemin
Sendedir "ab-ı hayat ayn-ı demin.
Hızr ü İlyas sende Mesihâ Âdem
Sendedir Âdem, demisin Âdem'in
Mazharısın sırrı nefahtü demin.**

**Çar unsur bendine oldun esir
Sendedir âb-ı hayât ayn-ı demin
Hızr ü İlyas sende Mesihâ demin
Sendedir Âdem, demisin Âdem'in
Mazharısın sırr-ı nefahtü demin**

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (K.S)

**Tac-ı kerremnâ başının tacıdır.
Gayriler hep kadrinin muhtacıdır.
Arş-ı âla ruhunun mi'racıdır.
Sendedir Âdem, demisin Âdem'in
Mazharısın sırr-ı nefathü demin.**

**Ahsen-i takvimsin esfel yerin.
Kadrini bil, kamil ol ekme yerin.
Olmadan a'laya er âfil yerin
Sendedir Adem , demisin Âdem' in
Mazharısın sırr-ı nefathü demin**

Tasavvufi düşünce, sosyal hayatta, Hacı Hulûsi Efendi ile sosyal hayatta nasıl bir rol oynadığını göstermiş, usul ve adabı ile aşk ahlakına sahip dava adamının nasıl olacağını Hulûsi Efendi'nin şahsında şekillendirmiştir.

Nice Hulûsi Efendiler yetişmesi temennisiyle....

Eski Devlet Bakanı Cemil Çiçek, Prof. Dr. Hayrani Altıntaş, Prof. Dr. İrfan Gündüz Hamidettin Efendi ile Birlikte Şeyhâdeoğlu Özel Kitaplığını Gezerken

Sadrazâm Mehmet Paşa

Raşit İlkây KARAKUŞ

a-Giriş:

Otuz yapraklı gül anlamına gelen Darende, tarihi seyir içerisinde bağrından öyle insanları çıkartmıştır ki, değil sadece tarih sayfalarında anılmaları; anılan o sayfadaki tarih akışına da yön vermişlerdir. Bu nedenle Darende gerek paşalarıyla gerekse de alimleriyle haklı olarak övünme şerefine nail olmuştur. Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa'ya da "Darendeliler hem paşalarıyla hem de alimleriyle ne kadar övünseler azdır" sözünü söyleten gerçek te her halde bu olsa gerek .

Bu sebepledir ki; Tarihte Osmanlı Devleti gibi bir cihan devleti içerisinde mühim rol oynayan ve bu oynadığı rol ile Darendelilerin her zaman ve her zeminde haklı olarak övündükleri Sadrazam Mehmet Paşanın nev-i şahsına münhasır olan hayatını konu edinmeye çalışacağız.

Halk bana verse de eziyet keder
Kıyamam incinsin benden bir nefer

Gidenler bir çok şey ekmiştir bize
Bizde ekmeliyiz genç neslimize

sözlerini kendisine şiar edinmiş bir şahsiyetin hayatını burada zikretmek elbette bizim için güçtür. Ama böyle mümtaz bir şahsiyetin hayatını yeni nesillerin bilmek ve onun rûh-u asalet meabından müstefit olmak istediklerini bildiğimiz için kaynaklarında verdiği bilgilere dayanarak merhum Sadrazam Mehmet Paşanın hayatını aktarmaya çalışacağız.

Burada sahib olduğu mevki ve makam olan Sadaret makamı yani, Sadrazamlıkla alâkalı olan bilgileri de aktarırsak zannederim merhum Mehmet Paşa'nın hayatı daha iyi anlaşılacak.

Bilindiği gibi Sadrazam, Osmanlı Devleti'nde, devlet ricalinin en büyüğüne verilen ünvan olup, divanda baş vezir veya birinci vezir için kullanılmıştır.¹ Osmanlı İmparatorluğu'nda Fatih Sultan Mehmet'e kadar bu makamda Türk asıllı kişiler görev alırken özellikle Çandarlı-Fatih münasebetinden

sonra bu makamda devşirme asıllı kişiler söz sahibi olmaya başlamışlardır.² Yaklaşık 18.yy'a kadar bu göreve gelen kişiler Enderundan yetişirken, 18.yy'dan sonra bu makama kalemiyeden yetişen kişiler atanmaya başlanmıştır.³

Devşirme usulünün de bozulmasıyla beraber yine bu makamı Türk asıllı kişiler atanmaya başlanmıştır. Sadrazamlığa atanan kişi sivil ve askeri hususlarda hükümdarın vekili olup, kılıç ehlinin ve kalem ehlinin bütün tayinlerindeki düzenlemede en yetkili kişi olarak addedilmiştir.⁴ Divana riyaset eden Sadrazam aylık toplantı yapma, padişahın çıkmadığı seferlerde orduyu yönetme gibi pek çok yetkilerle donatılmıştır. Cumhuriyete kadar varlığını sürdüren sadaret makamı saltanatın kaldırılmasıyla birlikte ortadan kalkmıştır. Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nde ise bu makama baş vekil veya başbakan denilmiştir ve hâlen denilmektedir.

b-Mehmet Paşa'nın Çocukluğu ve Gençliği

Darende'nin meşhur ailesinden olan Cebecizadeler ailesine mensub olan Mehmet Paşa Darende'de doğmuştur.⁵ Babasının ismi ise Mahmut olup, bu ailenin önde gelen simalarından biri olarak tanınmaktadır.⁶

Nitekim Darende ile alâkalı olarak bir takım bilgileri aktaran Merhum Hanifi Hoca da Cebecizadelerin, Darendenin kadim ailesinden olduğunu belirtmekle beraber bu ailenin çıkardığı paşalarla maruf olduğunu belirtmektedir.⁷ Darende tarihi içerisinde mühim bir yere sahip olan bu aile, yaklaşık yedi-sekiz paşa çıkarıp haklı olarak da bu şöhreti taşıma şerefine nail olmuşlardır. Bu paşaların en meşhuru da Abdurahman Paşa olup, getirildiği sadaret makamında mühim rol oynamıştır.⁸ Gerek tabakat kitaplarında gerekse de tarih kitaplarında Mahmut Paşa'nın yeğeni olarak anılması bu paşanın oynadığı mühim rol ile alâkalıdır.⁹

Tahsil hayatına Darende'de başlayan Mehmet Paşa, Hacı Hüseyin Paşa'nın yaptırdığı medresede tahsil hayatını sürdürmüş ve nitekim Hacı Hüseyin Paşa Musul valiliği sırasında hayran kaldığı Fethullah Musuli'yi Darendeye göndermesiyle birlikte, Fethullah Musuli'ye talebe olmuştur.¹⁰ Fethullah Musuli'den Dini ve edebi dersleri okumuş ve yine Musuli'ye ait olan Tuhfetül Adab¹¹ kitabında da ilim terbiyesini okumuştur. Kısa sürede Fethullah Musuli'nin gözüne giren Mehmet Paşa tahsil hayatını devam ettirmek için İstanbul'a giderek Süleymaniye Medresesi'ne kaydolmuştur.¹² Gerek küçük yaşlarda ailesinden almış olduğu terbiye ve gerekse de Fethullah Musuli'den almış olduğu terbiye sayesinde

buradaki hocalarında gözüne giren Mehmet Paşa kısa sürede ilim basamaklarında yükselmiştir.

Mehmet Paşa, okuduğu dini ilimlerin yanında Edebiyata olan düşkünlüğü ile de şöhret bulmuştur. Bu sayededir ki Kendisine sorulan sorulara son derece nükteli cevaplar vermiştir. Rivayet edildiğine göre, Süleymaniye medresesinde ilim tahsil ettiği sırada devrin padişahı tedbil-i kıyafetle hücrelerine uğramıştır ve bu sırada ferazle meşgul olan Mehmet Paşaya şu suali yönetmiştir. "Bir merkep ölse, mirası kime düşer?" Merhum Hoca Mehmet Paşa, eline bir kağıt alarak; "Merkep ölmüş" yazmış ve arkasından "Baba derviş, siz merkebin nesi oluyorsunuz. Merkep baban mı, yoksa anan mı?" deyince Padişah sukût ederek dışarı çıkmış ve bu duruma şahit olan devrin Sadrazamı! "Padişah, hocaya gazap etti" diyerek merhum Mehmet Paşanın odasının numarasını almıştır. Saraya dönen padişah; "Darendeli Mehmet Efendiye korkutmadan saraya getirin" diye buyurmuş ve saraya getirilen Mehmet Paşa ya da "Sualime karşı hukuk-u Şeriyenin cevabından memnun oldum" diyerek kendisine ikramda bulunmuştur.¹³

Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi

DİPNOTLAR

1. J.DENY. "Sadrazam" İ.A
2. J.Von HAMMER Osmanlı Tarihi, c-I s. 523. İ. Hakkı Uzunçarşılı Osmanlı Tarihi, c-II s.8
3. Bunların en tanınmış olarak ta Koca Ragıp Paşa olarak bilinir. bkz. bu konuda Bekir Sıtkı Baykal, Abdulkadir Karahan "Ragıp Paşa"
4. İ. Hakkı Uzunçarşılı, age, C.II S.502 J. DENYY. "Sadrazam" İ.A
5. Mehmet Süreyya Sicil-i Osmanlı , C.III S.361 Şemseddin Sani Kamusul Alam, C.VI S.4208 Hanifi Hoca Darende Tarihi, S.19
6. Hanifi Hoca, Darende Tarihi, S.18
7. Hanifi Hoca, a g e, S,14
8. Hanifi Hoca, a g e, S,14 ;Şemseddin Sami, Kamus'ul Alam C.VI S 4208
9. Şemseddin Sami, Kamus'ul Alam C.VI S 420; Mehmet Süreyya, Sicili Dumani, C.8, S,361
10. Hanifi Hoca, Darende Tarihi, S.18
11. Bu eser Darende Mehmet Paşa Kütüphanesinde el yazmaları bölümünde kayıtlıdır.
12. Hanifi Hoca, a g e,S:18
13. Hanifi Hoca, a g e,S:19

Devam Edecek

bu sabah bir kitaptan tefe'ül ettim...

Hasan Âli Göksoy

"Tefe'ül" deyimini lügatlerde iki manâyla açıklıyor. Birincisi, "Fal açma, fala bakma", ikincisi de "hayre yorma, uğursama, uğur sayma" olarak kullanılıyor.

Bilindiği üzere dinimizde "Fal" nehyedilmiştir. Ama eskiden, bazı kararlarda zorlanan büyüklerimizin, Kur'an-ı Kerim başta olmak üzere, Hâfız Divânı yada Mesnevî gibi kitaplardan "Tefe'ül" ettiklerini buluyoruz. Meselâ; doğacak evlâdına isim arayan kişi, tefe'ül için Kitab'ın rast gele bir sahifesini besmele ile açar, orada karşılaştığı ismi veya isimlerden birini, "uğursar, hayre yorar" ve evlâdına verirdi. İsimleri bu yüzden Yakub, Mûsa, İbrahim, İsmâil yada Meryem konulmuş çok kimse bulunduğunu düşünmek yanlış olmasa gerekir. Şimdi gelelim, bu sabah niçin tefe'ül râhına gittiğime..

Türkiye'de kaç Cami olduğunu bilemiyorum. Acaba bu camilerde görevli imam-hatiplerden kaç, ilim ve fikir adamlarını davet ederek camisinden konferanslar veririr?.. dahası, bu konuşmaları banda alır, sonra deşifre eder ve sonra sponsor bulup kitap haline getirir?..

İşte böyle bir kişi bendenize bu yazıyı yazdıran, aydın, gayretli, fikr-i ta'kib sahibi genç bir din adamı olan Ahmed Yüter'dir. Topkapı'daki teknik oto sanayi sitesi (çinili) camii'nin imam ve hatibidir. Türkiye'deki binlerce din görevlisinden biridir ama, Ahmed hoca bir (memur) olmaktan ötel-erdedir. Çünkü sanıyorum, her gün kendisine, "Bu gün Allah için ne yaptın?" sorusundan başka, "Bu gün ibâdullah için ne yaptın?" sorusunu da sormaktadır. Hani

Hasan Âli Göksoy

Şemseddin-i Sivâsi'nin "Hakk'a makbûl olmak ister, halka mecbur olmadan" tarifine uyanlardan değildir. O, cemaate kendi verdiklerinden gayri, "başka kim, başka ne verebilir?" heyecanını yaşamaktadır. Dahası, bir derginin yazı heyetinde görevlidir. İbadet saatleri dışında ropörtajlar yapmakta, dergiye yazı toplamaktadır.

Fakîr'den bir yazı istediğinde o'na "hayır" diyebilme gücünü kendimde bulamadım. Onun enerjisinden utandım... Ama doğrusu ya, ne yazacağım hususunda zorlandım. Sonunda "tefe'ül" e başvurdum!

Ahmed hoca'nın hazırladığı "Aydınlar Geçidi" isimli kitabın rastgele bir yerini besmele çekerek açtım. Karşıma 54. sahife ve başını teslimiyetle eğmiş, yazı yazan bir zât'ın fotoğrafı çıktı. Resim altı şöyle idi:

Doç.Dr. Selçuk Eraydın
(Sohbet Tarihi; 03.02.1995)

1937 yılında Bandırma'nın Edincik nahiyesinde doğdu. İlk tahsilinden sonra, İstanbul İmam-Hatip lisesine girdi. 1964 yılında Yüksek İslâm Enstitüsünü bitirdi. Sivas İmam-Hatip Lisesinde öğretmenlik yaptı. 1967 yılında İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsüne asistan olarak girdi. Başta tasavvuf olmak üzere Osmanlıca ve din eğitim dersleri verdi. 1982'de Doktor oldu... Tasavvuf dalında önemli eserleri vardır. 1996 Ramazan'ında Kadir Gecesi vefat etti.

Bu resim altında önemli bir hata olduğunu, yazıyı tebyiz ederken anladım. Sevgili kardeşim, Uğur

Derman'ın ikâzı üzerine, Emin Işık hoca'nın nefis bir yazısını okudum. ("Cennet'e Mektup", Türk Edebiyatı, sayı:273, Temmuz 1996, sf:31-32). Işık Hoca Eraydın hoca'nın Mî'râc Gecesinde (19 Aralık 1996) Allah'a kavuştuğunu bildiriyordu. Kitaptaki tarih ise, birgün birilerinin mutlaka başvuracağı bir kaynak olan her yayını hazırlarken ne kadar dikkat gerektiğini ortaya koyuyordu. Bu husustaki şüpheciliğimle Emin Işık hoca'yı aradım. "Mî'râc"ı te'yid ederken, o güzel dostla ilgili gönül yangınından hâlâ dumanlar tütüğünü telefonda okuduğu şu mısralarla hissettim:

"Çıkmaz derûn-ı dilden efendim muhabbetin..."

Bülbül ki âşiyân-ı fenâyı koyup gider
Dilden libâs-ı nakş-ı sîvâyı soyup gider.

Gülzâra dem-be-dem gam-ı hicrân-ı yâr gelir
Ol yâr ki bû-yi verd-i cinân-ı duyup gider.

Mî'râc'da nûr-ı Hakk-ı gören gözde nûr olur
Hizmet yolunda mihnet-i dehre doyup gider.

İnsan kemâl-i rûh ile aydın bir er olur
Selçuk cihanda hük-m-i kazaya uyup gider.

Elbet derûn-ı dilde muhabbet bek bulur
Lâkin firâkı, kalb-i Emîn'i oyup gider.

Ahmed Yüter hoca'nın benden yazı istediği tarih Aralık ayı başları idi. Demek ki şu resimde görülen zâtı alem-i bekâ'ya ulaşmasının ikinci yılına yirmi gün vardı!.. Selçuk Eraydın Ahmed Hoca'nın davetiyle Çinili Camii'de sohbet ve on ay yirmi gün sonra da ilâhi dâvete icâbetle teslim-i emânet eylemişti.

55. sahife Selçuk Eraydın'ın "Sosyal İbadet Şuuru" mevzuundaki konuşmanın banttan çözülmüş metni ile başlıyordu. Dinlemekten mahrum kaldığım o konuşmayı bu satırlardan okurken, bu muztarîb gönlün sesini duymaktaydım:

"..Geçmiş hayâl gibidir.." diyordu; "..Birde geleceğe bakın; o'da hayâl gibi!.. Onun için böyle bir dünya'ya fazla itibar etmemek gerek. Gönlümüzü onunla meşgul etmeye yazık oluyor.."

Bu cümleler "büyük yolculuğa" yaklaştığını hisseden ve nitekim bir yıldan az bir zaman sonra altmış yaşına varmadan öte dünyaya geçecek bir gönül erinin duygularını yansıtmaktadır. Daha sonraki mesajlarda,

şu fani dünyanın yaldızına süsüne, gerçekleri kapatan masiva örtüsüne ömrünce ilgi duymamış, o er kişinin hayat felsefesidir:

"..Fazla mal, insan vücudundaki yâğa benzer. Yağ insana ne kadar zararlıysa, kullanılmayan mal da o kadar zararlıdır. Siz mala sahip olamazsanız, mal size sahip olur! Makam ve mansıp da böyledir.."

Sözün burasında Hârûnû'r-Reşîd'in, "Öldüğümde, ellerimi kefenin dışında bırakın.. bu dünyadan eli boş gittiğimi herkes görsün!.." demesini hatırladım. Mal-mülk, makam-şöhret hırsıyla kardeşin kardeşi boğazladığı günümüzde, Eraydın'ın "nefse kölelik" hakkındaki benzetişleri ne kadar isabetli idi.

"..Eskiden kölelerin şahitliği kabul edilmezdi. Çünkü kölenin sahibine bağlılığı vardır. O, sahibinin emriyle hareket eder. Bir büyük zât bunu nâzara alarak diyor ki; Nefsine esir almasında bir nevi köleliktir.. Nefsinin istediği şekilde hareket edecektir. Bunların da şahitlikleri makbul değildir!.."

Selçuk hoca'nın amel defterinde neler yazılıdır bilmek haddimiz değil. Lâkin, ef'âlinin meyveleriyle gittiği, kendisine "dön" emrinin verildiği günden bellidir. Onun bir "Allah adamı" olduğuna şu sözleri şahadet etmiyor mu;

Selçuk Eraydın

"Allah'a kulluk yapmazsak, şöhretin ve şehvetin kulu oluruz... En güzel hürriyet, Allah'a kul olmaktır!.."

Rehber edindiği mutasavvıflardan Hazreti Mevlânâ'ya ait bir sözü naklederken, hayatları boyunca yanılırlar içinde yuvarlanan insanlara sesleniyor;

"Rızk'ın peşinde değil, Rezzâk'ın peşinde koşmak lazımdır. Rızk bizim peşimizden gelir.."

Şimdi de Anadolu'nun o güzel deyişlerinden birini hatırlamak mümkün mü; "Yaylada kuzu doğar, dereye otu biter!"

Allah'ı anan herkese "dinci" demeyi "sosyal bilgelik" sayanlarla, samimi müslümanları bile "dinsiz" ilan eden gerçek yobazların yan yana yaşadığı toplumumuzda bir İlahiyat hocasının şu sözleri yürek işi değildir:

"Mübarek geceler.. en büyük gece olarak da Kadir Gecesi geliyor. Bir yıkıyor, bir temizleniyoruz ki!.. bu gecelerde ferdi ibadetleri çokça teşvik ediyorlar. Yüz rekât namaz kılın, şu kadar tesbih çekin!.. hâlbuki Efendimiz (s.a.v), bütün hayatını ashabıyla beraber geçirmiş. Eğer boş vakti varsa, ferdi ibadete yönelmiş.. ferdi ibadetin aşırısı insanı egoizme götürür. Günde yüz rekât nafil namaz mı makbuldür, yoksa bir hastahane de inim inim inleyen bir hastayı ziyaret mi?.. Bu gün sosyal hayatı yönelik ibadetlere ihtiyacımız çok fazladır.."

Selçuk Eraydın'ın 3 Şubat 1995 günü seslendiği kişilerin hepsi de, alınlarının teri, mesleki bilgileri ve bileklerinin gücü karşılığında ekmelemlerini helalinden kazanan güzel insanlardır. Onlar, beş yıldan beri bu cami de yapılan Cuma sohbetlerini "edeple dinlemeyi" bilmektedirler. Eraydın hoca bunu fark etmiş olmalıdır ki, konuşmasının bir yerinde şöyle diyecektir:

"Cemaat başka, kalabalık başkadır!.. Özgeçelik, değer-gamlık dediğimiz başkalarını düşünerek hareket etme, yani cemaat olma şuuru ortadan kalkarsa, geriye kalabalık kalır. Cemaati tarif et dersiniz, size Akif'in diliyle cevap veririm:

Değil mi cephemizin sînesinde îman bir;
Sevinme bir, acı bir, gaaye aynı, vicdan bir;
Değil mi sîne de birdir vuran yürek... yılmaz!
Cihan yıkılsa, emin ol, bu cephe sarsılmaz!"

Cemaat budur. Onun dışındakiler kalabalıktır. Bir araya gelebiliriz, sayılarımız yüzbinleri bulabilir. Aynı düşünceyi, ruhu paylaşmıyor, ıstırabı

yaşamıyor, heyecanı duymuyorsak, biz cemaat değil, kalabalığız demektir...

Cemaat ve "kalabalık" arasındaki farkı gözetmeden konuşup, söylediklerinin anlaşılacağını sanan, yada "kendilerini kimsenin anlayamadığından" yakınan hatipler vardır. Bir de, cemaati "kalabalık" yerine koyanları tanırız. Onlar, sözüm ona edebiyat yaptıklarını sanarak, insan topluluklarını "yığın" diye tabir ederler. Sonra da, o küçümsedikleri "yığınlar" ın altında ezilip giderler...

Selçuk Eraydın, İz'ini hiç bırakmadığı hocayı Mahir bey'le birlikte asla, "kalabalıklar" a hitab etmediler. Onların karşısında hep insan toplulukları vardır. Onlar, Allah'ın kullarına en büyük lütfu olan akıldan ve peygamber ahlâkınca yaşayışın ilk şartı olan tevazudan yana zengindiler. Selçuk Eraydın da,

Mazhar-ı feyz olamaz düşmeyicek hâke nebât,
Mütevâzî' olanı rahmet-i rahman büyütür.
fehvasınca yetişmiş ve öyle büyümüşü. Dolayısıyla, şimdi Mahir İz hocayla beraber ikisi,
O rütbe mürtefi' bünyâddır kasr-ı tevâzu kim,
Riyâz-ı Cennet'e nezzâre kaabildir zemininden beytini yaşıyor olmalıdırlar.

Mekanları cennet, aziz ruhları şâd-ü handân olsun...

Not: Merhum Selçuk Eraydın hoca, Darendede düzenlenen Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumlarında ilmi tebliğler sunmuşlardır. Vefatının yıldönümünde kendilerini rahmet ve minnetle anıyoruz. (Somuncu Baba Dergisi)

HADİSLER İŞIĞINDA TASAVVUF

Talha SARGIN

SÜNNETE UYMAI TEŞVİK EDEN VE BİDAT İŞLEMekten MEN EDEN HADİSLERDEN BİR DEMET

1. "Size iki şey bıraktım; onlara sıkı sarılıksa ebediyen sapıtmazsınız. O iki şey; Allahın kitabı ve Rasulünün sünnetidir." ¹
2. "Kim benim sünnetimi tutarsa cennete girer." ²
3. "Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir." ³
4. "Kim benim sünnetimi tutarsa bendendir." ⁴
5. "...Garip olanlara ne mutlu!.. Garipler o kimselerdir ki, benden sonra, halkın sünnetlerinden bozduklarını ıslah ederler." ⁵
6. "Kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiş olur. Kim benim tayin ettiğim emire itaat ederse bana itaat etmiş olur. Ve kim benim emirime muhalefet ederse bana muhalefet etmiş olur." ⁶
7. "İmtina edenlerden başka, benim ümmetimin bütün fertleri cennete girerler. Kim bana itaat ederse cennete girer. Kim bana muhalefet ederse imtina etmiş olur." ⁷
8. "...Kim Muhammedi dinlerse, Allah'ı dinlemiş olur. Kim Muhammed'e sırt çevirip onu dinlemezse, Allah'ı dinlememiş olur..." ⁸
9. "Size Allah'tan takva üzere bulunmanızı ve başınızdaki kimse habesi bir köle de olsa sözünü dinlemenizi tavsiye ederim. Zira benden sonra sizden kim sağ kalırsa, bir çok ihtilaflar ve ayrılıklar görecektir."
10. "Benim ve - doğru yoldan ayrılmayan - raşid halifelerin yolundan ayrılmayın ve o yola

sımsıkı sarılıp onu ağızlarınızla tutun ve sakın yeni ortaya çıkan şeylere kapılmayın. Çünkü her yeni ortaya çıkan şey bidattir. Her bidat sapıklıktır." ⁹

11. "Kim benim sünnetimden benden sonra ölmüş bir sünneti yaşatırsa, o sünnet ile amel eden bütün kimselerin ecir kadar ona ecir hasıl olur ve onların ecirlerinden de bir şey eksiltilmez." ¹⁰

12. "Her kim temiz (helal) yer, sünnetimle amel eder, ve insanlar onun şerrinden emin olursa cennete girer." ¹¹

13. "Allah teala bidat uyduranların ne orucunu, ne namazını, ne haccını, ne umresini,, nede cihadını kabul eder..." ¹²

14. "Her kim Allahın ve Rasulünün razı olmayacağı bir bidat uydurursa, o bidatle amel edenlerin günahlarının bir mislide onun üzerine yazılır. Ve bu, onların günahların dan hiçbir şey eksiltilmez." ¹³

15. "Kim benim ümmetimi bozulmaya yüz tuttuğu zaman bir sünnetimi tutarsa o kimse için yüz şehidin eciri vardır." ¹⁴

16. "Ümmetimi ihtilafa düştüğü zaman sünnetimi tutan kimse, ateş közün elinde tutan kimse gibidir." ¹⁵

DİPNOTLAR

- 1-Hakim, sahih rivayetle İbn-i Abbastan rivayet ediyor. (R.A)
- 2-Darekutni, Aişe den (R.A)
- 3-Müslim, Enes ten (R.A)
- 4-İbn-i Asakir, İbn-i Ömerden
- 5-Tirmizi, Amr bin avfan (R.A)
- 6-Buhari, Ebu Hureyreden (R.A)
- 7-Buhari, Ebu Hureyreden (R.A)
- 8-Buhari, Cabirden (R.A)
- 9-Tirmizi, Ebu Davud, İrad bin Sariyeden (R.A)
- 10-Tirmizi, Bilal bin Haristen (R.A)
- 11-Hakim, Ebu said el- Hudri den (R.A)
- 12-İbn-i Mace, Huzeýfeden (R.A)
- 13- İbn-i Mace, Tirmizi, Kesir bin Abdullah bin Amr dan (R.A)
- 14-Beyhaki, İbn-i Abbastan (R.A)
- 15-Hakim Ebu Hureyre den (R.A)

Tıbbı Nebevi

Çevre Sağlığı

Bekir Sıddık DURMUŞ

Her zaman için, insan ve hayat faktörünün idamesinde çok etkili olan çevre, sağlık, temizlik ve bakımı açısından önemini muhafaza etmiştir. Kıymetli hocamız Ali Rıza Karabulut'un Tıbb-ı Nebevi adlı eserinden ilgili konuları derleyerek siz kıymetli okuyucularımızın istifadesine sunuyoruz.

Çevrenin sağlıklı olabilmesi için temiz olması lazımdır. Çünkü temiz olmayan çevre sağlıklı olamaz. Her müslüman evini temiz tuttuğu gibi çevresini de temiz tutmakla sorumludur. Nitekim Peygamber Aleyhis-Selam; "Yahudilere benzemeyiniz! Sizler çevrenizi temiz tutunuz! Çünkü en pis çevre Yahudilerin yaşadıkları çevredir." buyurmuştur.¹

H. Ömer (r.a) de, halifelîği sırasında Mekke sokaklarında gezerken, her gördüğü cemaate: "Çevrenizi temiz tutunuz!" diye tenbih ederdi. Nihayet Ebû Süfyan'ın evinin önünden geçerken onlara da: "Çevrenizi temiz tutunuz" diye tenbih etti. Onlar da: "Peki Yâ Emirel-Müminîn, biraz sonra hizmetçilerimiz gelip temizleyecek." dediler. Hz. Ömer, bir müddet sonra yine uğradı, temizlenmemiş olarak gördü. Üçüncü defa uğradı, yine temizlenmemiş olarak görünce, asasını Ebû Süfyan'ın boynuna yapıştırdı. Bu sırada Ebû Süfyan'ın karısı Hind çıkageldi de: "Vallahi nice günler gelip geçti ki, o günlerde sen, Ebû Süfyan'ı dövecek olsaydın, gerçekten Mekke sallanırdı" dedi. Bu söz duyan Hz. Ömer ;" Evet o zamanlar öyleydi" dedi²

Bataklıkların Kurutulması:

Peygamber Aleyhis-Selam Medine'ye hicret ettiğinde burası Arabistan bölgesinin en vebalı mıntıkası ve sıtması ile meşhur bir yer idi. Çünkü Buthan Vadisi'nin en yüksek yerinden çıkıp vadiye geldiğinde orada toplanıp kokuşmuş pis sular vardı.³

* Medine'nin üç vadisinden biri olan Kanat Vadisi'nin suları da, Medine'nin Kuzeyinden geçmeden önce Uhud Dağının doğusundaki bir çukura akararak orada tabî küçük bir göl oluşturuyor ve suları bütün sene boyunca acımuş ve kokuşmuş olarak duruyordu.⁴

* Medine'nin bir kenarında olan Bakî'l-Ğarkad Kabristanlığı, Akik Vadisi'nin de başlangıcı sayılıyordu.

Kabristanlık haline getirilmeden önce burası, dikenli dikensiz otların ve ılgın cinsi ağaçların bulunduğu bir yerdi. Ayrıca burada suyu acıyıp pis olmuş bir çok bataklık vardı ki, akşam olduğu zaman havada duman gibi sivrisinekler gözüküyordu.⁵

* İşte bu sebeple Medine şehri sıtması ve sivrisineği ile meşhur bir şehir haline gelmişti. Gerçi Medine şehri, Mekke şehrine göre, bağık ve bahçeliktir ama, bu durum sıtmanın önlenmesine kafi gelmiyordu. O günlerde Medine'de müslüman, yahudi ve putperest olmak üzere üç sınıf insan yaşıyordu. Medine'ye dışardan gelen yabancılar çok geçmeden sıtmaya yakalanıyordu. Nitekim bu durumu anlatmak isteyen Hz. Aişe(r.a): "Müslümanlar Mekke'den Medine'ye göç ettiklerinde Medine şehri, Arabistan mıntikasının en vebalı (salgın hastalıklı) bir yeri idi" demiştir.⁶

Kurutma Çalışmaları:

Medine'nin Akik Vadisi'nin başlangıcı sayılan Bakî'l-Ğarkad Mevkiindeki bataklıklar kurutulmuş İslam Kabristanlığı meydana getirilmiştir. Yine Peygamber Aleyhis-Selam, Buthan Vadisi'ndeki bataklığın kurutulması içinde tavsiyelerde bulunmuştur.⁷

Suların, Ağaç Altlarının ve Yolların Kirlenmemesi:

İslam temizlik dinidir. Temizlik ise, imanın yarısıdır. Vücut, elbise ve ibadet yerlerinin temiz tutulmasının lazım geldiği gibi; ağaç altlarının, gölgeliklerin, durgun suların, yolların ve bütün çevrenin temiz tutulması lazımdır. Nitekim Peygamber Aleyhis-Selam; "Sizden biriniz sakın su içine idrar yapmasın! Belki sonra o sudan abdest alması veya gusletmesi icap eder. Yine sizden biriniz cünüp olduğu halde, durgun suyun içine girerek yıkanmasın! Bir kap ile alarak dışarıda yıkansın!"⁸

* "İşlek yol üstünde konaklamayınız (yani oturmayınız, yatıp kalkmayınız). Yol üzerine abdest bozmayınız!" buyurmuştur.⁹

* Yine Peygamber Aleyhis-Selam bir defasında: "Sakın lânete uğrayanlardan olmayınız!" buyurunca, sahabeler tarafından: "Bunlar kimlerdir" diye sorulmuş,¹⁰

Peygamber Aleyhis-Selam da: "Her kesin gelip geçtiği yollara, gölgeliklere, su kenarlarına ve ağaçların altına abdest bozup kirletenlerdir" diye cevap vermiştir.¹⁰

* "İmanın yetmiş kûsür şûbesi vardır. En üstünü "La ilahe illallah" sözüdür. En aşağı derecesi de, yolların insanlara zarar verici şeyleri gidermektir. Haya da imandan bir şûbedir"¹¹

* Abdullah b. Sercis (r.a) de: "Peygamber Aleyhisselâm, hayvanların toprakta açmış olduğu deliklere abdest bozulmasını yasakladı" demiştir.¹²

* Temiz tutulması gerekli olan yerler, sadece ağaç gölgesi değil, halkın dinlenme ve tenezzüh için oturup kalktığı bütün yerlerin temiz tutulması lazımdır.

Çevrede Açıkta Kalmış İnsan Cesedi Veya Hayvan Leşlerinin Gömülmesi:

İnsan en şerefli bir varlık olduğu için, ona verilen değerden dolayı, onun naşı açıkta bırakılmayıp belli bir yere defn edilir. Eğer defnedilmeyip açıkta kalacak olursa hem ona karşı saygısızlık edilmiş olur ve hem de kokuşarak çevrenin kirlenmesine ve çeşitli hastalıkların yayılmasına sebep olur. İşte bu sebeple, eti yenen hayvanlardan murdar olarak ölenlerle, eti yemeyen hayvan leşleri de, toprağa gömülürler. Nitekim sahabeden, Yâlâ b. Müre (r.a) şöyle bir hadise anlatır: "Peygamber Aleyhis-Selam ile birkaç defa seferde buldum. Ölmüş bir insan cesedine rastlayıpta, gömülmesi için emir vermeden geçtiğini görmedim. Gömülmesi gereken o insanın müslüman mı veya kafir mi olduğunu dahi sormazdım"¹³

* "Bedir Savaşı'nda düşman tarafı mağlup olunca, savaş alanında ölmüş olan kendi adamlarını dahi defnedemeden kaçıp gitmişlerdi. Cesetlerin açıkta kaldığını gören Peygamber Aleyhis-Selam, düşman ölülerinden yirmi dört kişiyi bir çukurda toplatarak gömdürmüştür"¹⁴

* "Çevrede kendiliğinden ölmüş veya başkaları tarafından öldürülmüş hayvan leşleri de çevreyi kirletmemesi, kokuşmaması vs. gibi sebeplerden dolayı toprağa gömülür. Hatta Peygamber Aleyhis-Selam, hacamatçının vücuttan aldığı kanın dahi, -çevrenin kirlenmemesi için- toprağa gömülmesini tavsiye etmiştir"

Kuduz Köpeklerin ve Zararlı Hayvanların İtlat Edilmesi:

Kuduz köpek, çok tehlikeli bir hayvandır. Çünkü ısırıldığı veya salyasını bulaştırdığı insanları ve hayvanları da kuduz eder. Bunun gibi çevre de zararlı olan ve

başboş olarak dolaşan bazı hayvanlarında itlaf edilmesi lazımdır. Nitekim Peygamber Aleyhis-Selam: "Beş sınıf hayvan vardır ki, bunlar Mekke'nin sınırları içinde ve dışında da olsa (insanlar hac için ihramlı veya ihramsız da olsalar) bu hayvanlar öldürülürler. Yılan, akrep, alaca karga, fare ve kuduz köpek."

* "Her kim av veya çoban yahud ziraat köpeği dışında köpek edinirse, sevabından her gün için iki kırat eksilir" buyurmuştur.¹⁶

* Hz. Ömer'in oğlu Abdullah (r.a) ise: "Peygamber Aleyhis-Selam; av köpeği, yahud koyun veya hayvan sürüsü köpeği ve ziraat köpeği müstesna olmak üzere bütün köpeklerin öldürülmesi için emir verdi"¹⁷ Hatta (başboş dolaşan) köpekler öldürülsün!" diye Medine nahiyelerine dahi haber gönderdi" demiştir.¹⁸

Kaynaklar:

- [1]- Faik 2/402; Nihaye 3/199; 1/161; ayrıca bak. K. Hakayık 2/109-110; K. Ummal 15/41 498-100; Tirmizi edeb H. 2799. [2]- Nihaye 4/110. [3]- Buhari F. Medine 2/225; E. Nuaym vr. 124a; İ. Sünnî vr. 59a; Nihaye 5/23; Kamus 4/105. [4]- M. Bûldan 4/401-402. [5]- İbni Sâd 3/397; ayrıca bak. M Bûldan 1/473. [6]-Müslim nikah H.69; Buhari M. Ensar 4/251; ayrıca bak. İ. Mace nikah H.1876; Darimi 2/156. [7]- K. Ummal 3/9085; ayrıca bak. Ramuz s. 222; L.Ukûl 2/559-60.[8]- Müslim taharet H.95, 97; ayrıca bak. K. Ummal 9/26409, 419,420,421;İ. Kayyim Mukaddime s. 36; Hilye 4/93, 5/14,8/72.[9]- İ. Mace edeb H. 3772. [10]-Müslim taharet H.68;İ. Mace taharet H.327; M. Zevaid 1/204; ayrıca bak. Faik 3/318.[11]- Müslim İman H. 58; E. Davud sünnet H. 4676; Nesimî 2/305. [12]- E. Davud taharet H. 29; Nesaî taharet 1/33. [13]- Darekuthî sünen 4/116 H. 41.[14]-İ. Hişam 1/638-639.[15]-Müslim hac H. 66-79; Bunari b. Halk 4/99.[16]-Buhari hars 3/66-67; Zebayih 6/119-120; Müslim müsâgat H. 51; E.Davud savm H. 2844. [17]- Müslim müsâgat H. 46.[18]-Müslim müsâgat H.44

Tasavvuf'ta Nokta

M. Fatih Yanardağ*

Geçen Sayıdan Devam

Kaynaklarda adem hakkında şu bilgileri görürüz: Adem, masiva, zulmet, şer, batıl, çirkin anlamlarına gelmektedir. Tasavvufta adem iki türdür:

a) Mutlak adem; Adem-i muhal. Bu anlamda adem yoktur, var olması da mümkün değildir. Mutlak adem halis şer ve sırf karanlık (zulmet)tir. Nitekim bunun mukabili olan vücud da halis hayr ve sırf nurdur. Adem batıl, vücud Hak'tır.

b) Mümkün adem; Olmayan, ama olması mümkün olan ademdir. Buna kıdemdeki adem, subuti adem ve subut denir. Bu anlamda adem tasavvufta "şey", "ayn" ve "zat" olup bir takım özelliklere ve niteliklere sahiptir. Mutlak adem zulmet, mümkün adem zıl (gölge)dir. Mümkün adem, Hak'ın kendisine tecelli ettiği bir aynadır. Hak yokluk aynasında zuhur eder. Varlıklar ve eşya yokluk aynasındaki akislerden ibarettir. Madde, alem ve tüm varlıklar kendi asıllarına ve zatlarına göre ma'dum (yok), Hakka göre vardır. Varlıklarını ondan alırlar. Bunu dışında onlara atfedilen varlık, bir vehim ve bir hayeldir.⁸

Akla ziyade önem verdiği, mükâşefeyi ikinci plana attığı için mutasavvıflar tarafından bir hayli tenkid edilen önde gelen müfessirlerden Fahreddin-i Razi de böyle bir rivayeti kabul etmekte, fakat kimin söylediğini belirtmeden onu şu şekilde ifade etmektedir.

"Denildi ki bütün ilimler dört kitapta, dört kitap, Kur'an'da, Kur'an ise Fatihâ suresinde, Fatihâ ise besmelede ba harfinde dercedilmiştir."

Razi bu sözün doğruluğunu isbat sadedinde şunları söyler:

"Derim ki bu söz doğrudur. Zira bütün ilimlerin gayesi, kulu rabbine ulaştırmaktadır. İşte bu "ba"

harfi de ilsak ba'sıdır ki bu kulu Rabbine bağlar. Bu ise gayelerin en yücesidir."

Vücud (varoluş) "bâ" ile meydana çıkmış, nokta ile ibadet eden ile edilen yekdiğerinden ayrılmıştır. Şibli'nin "Ben bâ'nın altındaki noktayı" sözü, "Ben insan-ı kâmilim" veya "Ben izzetle nitelenen âbiddin zilletle ayrılan (abd ve) kulum" anlamına gelir.⁹

Kaynaklara baktığımızda insan-ı kamil hakkında şunların kaydedilmiş olduğunu görürüz:

"İnsan-ı Kamil, Allah'ın zat, sıfat, isim ve fiilleriyle en mükemmel biçimde kendisinde tecelli ettiği insandır. Alemin var oluşunun ve varlığını sürdürmesinin sebebidir. Varlığı meydana getiren ve onu muhafaza eden ilkedir. İnsan-ı kamil, Allah'ın sureti, Allah da onun ruhu gibidir. Diğer taraftan insan-ı kamil, alemin ruhu, alem de onun suretidir. Onun için aleme: "insan-ı kübra" denilmiştir. Allah'ın yeryüzündeki halifesi olması itibariyle onun bütün isim ve sıfatlarına mazhar olan ve baş hazreti yani varlığın esas mertebelerini tümüyle kendisinde toplayan insandır. Kamil insan göz bebeğine benzer, her şeyi görür ama kendisini görmez. Kamil insan Allah'ın zat, sıfat ve isimlerinin aynasıdır. Kamil insanın sözü, işi, huyu ve bilgisi iyidir. İnsan-ı Kamil Allah'ın gözü ve alemin nurudur. İnsan-ı kamilin simurg, bahr-i muhit, bulut, güneş gibi birçok isimleri vardır."¹⁰

Sufi Ebu Medyen ise: "Baktığım her şeyin üzerinde bâ'nın yazılı olduğunu görmüşümdür." demiştir. "Besmeledeki bâ'nın altında bulunan nokta benim" diyen Hz. Ali'de bu sözyle ilk taayyüne yani ilk akla işaret etmiştir. Bu demektir ki: ilk taayyüne göre alemin varlığı bâ'ya göre nokta gibidir. Nasıl nokta bâ'nın altında ve ona tabi ise varlıklar da ilk taayyün altında olup ona tabidirler. Tasavvufta elif ile

Allah'a, bâ ile Hz. Muhammed'e ve onun manevi hüvviyetine işaret edilir. Hakikatü'l-hakaik, akl-i evvel, taayyün-i evvel, akl-ı külli, ruh-ı a'zam ve nuri Muhammedî hep aynı anlama gelir.¹¹

Taayyün hakkında kısaca şunları söyleyebiliriz.

"Taayyün, belirleme, belli olma, ortaya çıkma. Müşahhas hale gelme, birbirinden seçilme, ayırt edilme, ayn olarak ortaya çıkma. İlk Taayyün: Vahdet mertebesi, ikinci taayyün vahidiyet mertebesidir. Sufilere göre Hak'ın zatında her şey vardır, ama belirsiz olarak vardır. Şeylerin ondan zuhur ve tecelli yolu ile çıkışları bir taayyün şeklinde kendini gösterir. Aslında tüm nesnelere taayyünattan ibarettir. Taayyünler biri külli, diğeri cüz'i olmak üzere iki türdür. Cins ve türlerin taayyünleri küllidir. Bunların ruhlara aleminde mücerred manevi mahiyetleri vardır. Cüz'i taayyünler ise küllilere bağlı olan sonsuz sayıdaki ferdi taayyünlerdir. Salık için taayyünler birer perdedir. Hak'a yükseliş halinde bulunan salık ve taayyünleri kaldırır, perdeleri açar, en sonunda hakiki varlığa ulaşır yok olur, yoklukta var olur."¹²

Abdülbaki Gölpınarlı, Tasavvuftan Dilimize Geçen Deyimler ve Atasözleri, isimli eserindeki nokta hakkında şunları söylemektedir:

Arapça olan bu söz, durak, yer, dikkat edilecek, dikkat edilmesi gerekli yer, bir yolun sonu, iki çizginin birleştiği yer ve yazıda, aynı şekilde harflerin üstünde, altına, kalem dokundurularak konan, harfin okunuşunu değiştiren karaltı anlamına gelir.

Sufilerce nokta, harflerin başlangıcı ve sonudur; bütün harfler, noktanın yayılmasından meydana gelir; şu halde harflerin hepsi de noktadadır ve bütün

harfler, bir noktadan ibarettir. Nitekim bütün varlık suretleri, bütün kainat, her an, Allahu Tealanın bilgisinde taayyün eder, bu taayyün, varlıkların zuhuru-na sebep olur, bu yüzdende kainat, gerçekte "Taayyün-i Zati'nin yani Allah'ın zatına ait sıfatı olan bilgisinde belirmiş surelerin yokluk aleminde zuhurdan ibarettir ve alemin varlığı, izafi varlıktır; gerçek varlık, ancak Allah'ındır. Nokta, O "Zati Taayyün"dür adeta, kainatsa harflerdir. Esrar Dede, bilgiyi, Allah bilgisini noktaya benzeterek, "Bilgi noktasını, çalışıp çoğaltarak bir nice zaman, bir nice soluk, yokluk dersini tekrar ettim-durdum" mealinde şu beyti söyler:

"Sa'y ile eyleyüben nokta-i ilmi teksir, Eyledim bir nice dem ders-i fenayı teksir."

Bektaşî şairlerinden Seher Abdal da, bir müsedesinin mütekerriir beytinde,

"Tövbeler bir dahı ben kimseye etmem kederi
Yürü ey zülf-i siyah, noktadan aldım haberi"
der.¹³

Divan şairlerinin sevgiliden bahsederken nok-
tayı bir teşbih unsuru olarak kullandığını görürüz. Bu
kullanımın tasavvufî manadan farklı olduğu dikkati
çeker.

"Divan şiirinde ağız, dudak ve benler için nokta
teşbihi yapılır. Ağız ve dudağın küçüğü makbul
olduğu için noktadılar. Ben olan nokta ise güzellik
kitabı yazılırken damlayan bir damla mürekkeptir.
Bazen cim harfi olan saç arasında olan bu ben,
cim'in içindeki noktadır. Arap alfabesinde noktanın
önemi büyük olduğu için de yer yer söz konusu edilir.
Batını tarikatlara göre kainatın sırrı Kur'an'da,
Kur'an'ın sırrı besmelede, bismelenin sırrı "ba"da,
ba'nın sırrı ise altındaki noktadadır. Bu nokta ise Hz.
Ali'dir. Hurufi inanışa göre her şeyin ve bütün
harflerin aslı zira çizgiyi, sıra noktalar oluşturur.

Hoş düşüptür zülf-i reyhanında miskin benlerin
Gerçi kim hattatlar nokta komaz lam üstüne
Ahmet Haşim

Hep mağlata vü lakkakadır batün u zahir
Bir nokta imiş asl-ı sühan evvel ü ahir
Ruhi

Nokta-i ba'sından erer âleme
Subh u mesa reşha-i feyz-i amim¹⁴
Aşki

Tasavvufta nokta, harflerin başlangıcı ve
sonudur, bütün harfler, noktanın yayılmasından
meydana gelir. O halde harflerin hepsi de noktadır
ve bütün harfler, bir noktadan ibarettir. Nokta, Zati
Taayyün'dür, kainatsa harflerdir. Yani alemin varlığı,
izafi varlıktır, gerçek varlık ancak Allah'ındır.

DİPNOTLAR

*KSÜ. Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili ve Edebiyatı Böl. Öğr. Gör.

8 a.g.e., s. 19-20

9 a.g.e., s.79

10 a.g.e., s.250-251

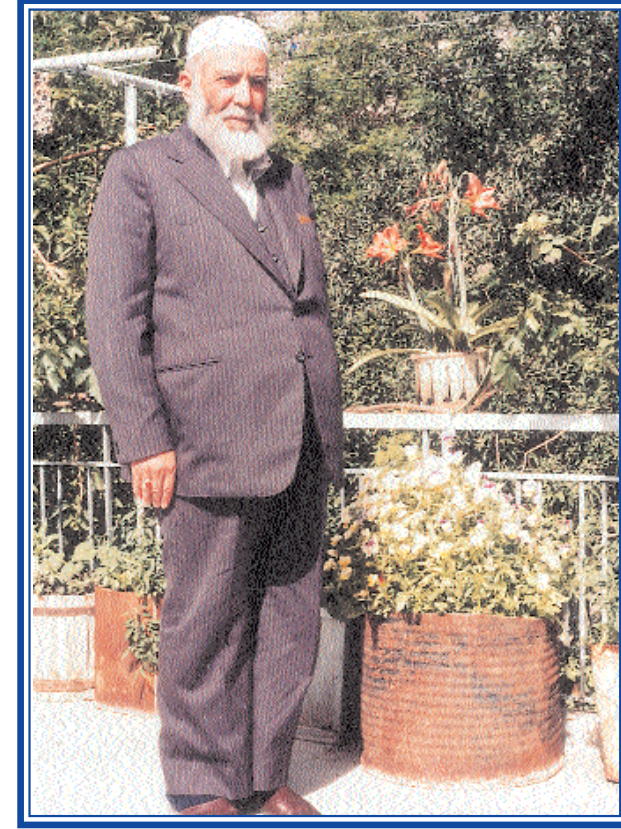
11 a.g.e., s. 79-80

12 a.g.e., s. 463-464

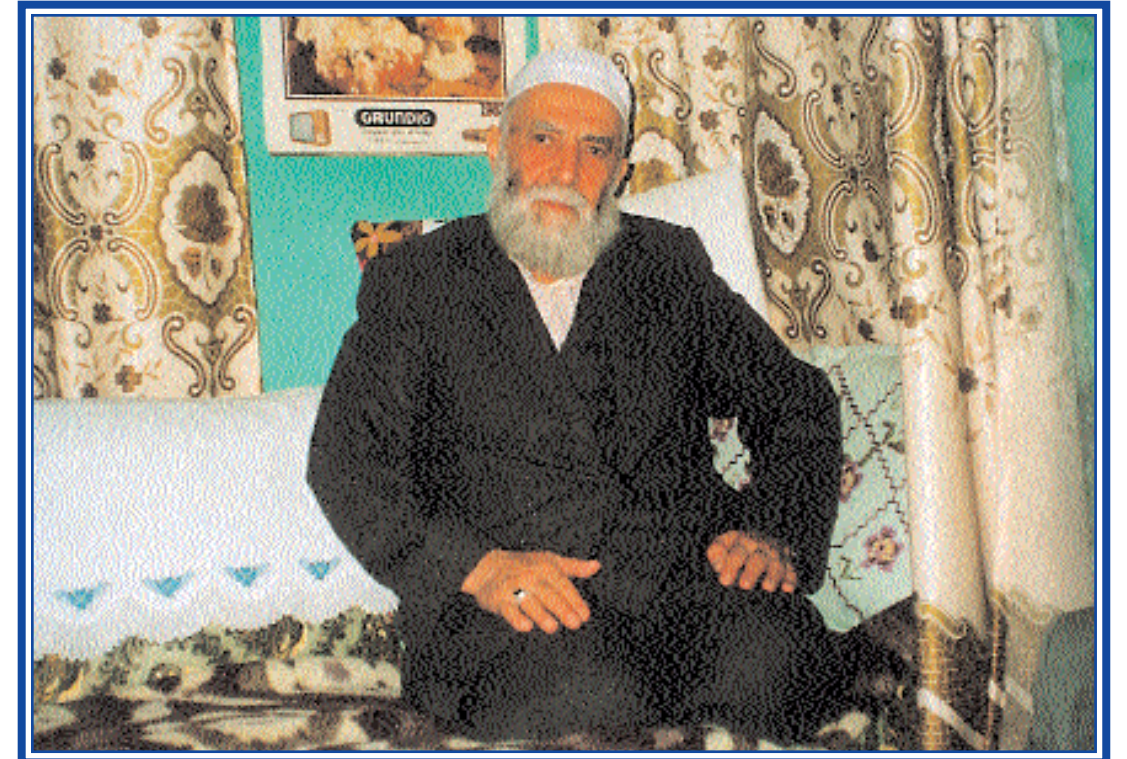
13 Abdülbaki GÖLPINARLI, Tasavvuf'tan Dilimize Geçen Deyimler ve
Atasözleri, s. 259-260

14 İskender PALA, Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü, Cilt I-II, s. 392

HATIRA FOTOĞRAFLARI İLE ES-SEYYİD OSMAN HULÛSİ EFENDİ

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi

tomurcuklar

BİR HADİS

Rasulullah (s.a.v) şöyle buyurdu:
"Kim çocuğunu şefkatle koklarsa Allah ona on sevab yazar, on günahını siler, on derece yükseltir."
"Çocuklarınızı öpmeyi çoğaltınız. Her bir öpücük için size mükafat vardır."

(Muhammed b. Mahled, Hadislerle Çocuk Eğitimi)

FIKRA AVCI

Avcı etrafında bulunan insanlara heyecanla anlatıyordu.

- Aslanla aramda bir metre mesafe ya vardı, ya yoktu. O bana gözlerini dikmiş bakıyordu, ben de ona. Bakışları öfke doluydu, soluğunu yüzümde hissediyordum.

Dinleyenler heyecanla sordular: "Peki sonra ne oldu?"
Avcı omuz silkti:

- Hiiiic. Aslanı bırakıp, maymunların kafesinin önüne gittim.

KİM NE DEDİ?

1. Eğilde alınından öpeyim. **Secade**
2. İçim yanıyor. **Soba**
3. Bir ay ömrüm kalmış. **Takvim**

GARİP SORULAR

1. Kaplumbağa niçin yavaş yürür?
(Hiç acelesi olmadığını için)
2. Kapıyı açmak için ne gerekir?
(Önce kapamak gerekir)
3. Termometre ile öğretmen arasında ne gibi benzerlik vardır?
(İkisi de "0" (Sıfır) gösterince titreir)

ÖĞRETMENİM

Öğretmenim, tarihim bir bellet,
Bir bellet ki, tarih beni söylesin...
Bir çadırdan nasıl doğdu bir millet?
Edebâli düşü, seni söylesin...

Harama yöneltme elini sakın,
Yanlış düzenleme telimi sakın,
Kökünden koparma dilimi sakın,
Eskinin yeliyle yeni söylesin...

Bir türkü söylet ki, Türk'ü anlatsın,
Akla karadaki farkı anlatsın...
Zaman seli dönen çarkı anlatsın,
Can öğüten değirmeni söylesin...

Silkin, baştan başa bir ışık kesil,
Ki, senden feyz alsın bu yeni nesil...
Hangi boya sahte, hangi renk asil?
Nakış-nakış, çini çini söylesin...

Öğretmenim, şu gönülden çağırıyor
Duy özünde, al başımdan ağrıyor...
Yer yarılrsa, gökler çökse doğruyu
Biri sussa bile, bini söylesin...

Saadettin Kaplan, Nisan Tomurcukları)

Zeliha YILDIZ
Pedagog - Yazar

RUH SAĞLIĞININ SİGORTASI: SEVGİ

İnsanın psikolojik açıdan duyduğu ihtiyaçlardan birisi de sevgidir. Çocuğun yaşamında sevginin önemli bir yeri bulunmaktadır. Sevgi, çocuğun gıdasıdır. Bir bebeğin fiziki ihtiyaçlarının giderilmesine olduğu kadar sevgiye de ihtiyacı vardır. Çocuğun arzuladığı sevgi ihtiyacı; okşayarak, öperek, severek, güven telkin edilerek giderilmelidir.

Çocuğun doğduğu andan itibaren en iyi iletişim kurduğu kişi annesidir. Çocuk ilk sevgiyi anneden tadar. İlk duyuları annesinden alır. Dış dünyaya annesiyle birlikte açılır. Onun için annenin çocukla olan iletişiminde çok dikkatli olması gerekir.

Sevgi; insanları birbirine yaklaştıran, uyum içerisinde yaşamalarını sağlayan olumlu ve iyi davranışların tamamıdır.

İnsanlar, sevmeden önce sevmeyi öğrenirler. Sevme yeteneği seville seville kazanılır. Buna uygun atasözü ve deyimlerimiz bulunmaktadır. "Sen seversin yavrunu, o da sever yavrusunu" sözü bir gerçeği açıklamaktadır.

Çocuklar her zaman için korunmaya ve bakılmaya muhtaçtır. Çocuğumuz karşı göstermiş olduğumuz sevgiyle bunları garanti altına almış oluruz. Sevgi şefkatten yoksun büyüyen bir çocuk soğuk ve çekingen olur. Başkalarını sevmesi güçleşir. Sevgi ruh sağlığının sigortasıdır. Çocukluğunda sevgiye doymamış insanın, dengeli bir kişilik geliştirmesi ve başkalarını sevmesi imkansızdır. Yeterince sevgi alamayan insan alamadığı bir şeyi başkalarıyla paylaşamaz.

Çocuk ağladığında sadece açlığından, rahatsızlığından değil, sevmek ihtiyacı olduğundan da ağlar.

Ağlayan bir çocuğu annesi kucağına alıp; sevip okşadığında susması bunun emaresidir.

Sevgi ihtiyacı bir ömür boyu sürer. Açlık ve susuzluk gibi sevgi de sürekli doyurulması gereken bir duygudur. Ana kucağındaki yavru da; evlat sahibi olmuş baba da; seksen yaşındaki dede de onsunuz edemez. Her yaşın sevgi ihtiyacı değişiktir. Çocukluğunda sadece alıcı durumunda olanlar, büyüdükçe etrafına sevgi dağıtarak verici durumunda olmaya başlar. Lakin şunu unutmamak gerekir ki; sevilme ihtiyacı azalmadan yalnızca biçim değiştirerek sürüp gider.

Çocuğun sevgiden ve şefkatten yoksun bırakılması onun ruh sağlığını bozduğu gibi bir takım olumsuz davranışlara yönelmesine de sebep olur.

Kavgacı, inatçı, başkalarına zarar veren, başkalarının beğendiği şeyleri beğenmeyen, daha da ileri giderek onların beğendiklerini yok etme eğilimi içerisinde olur.

Çocukları normal ölçüler içerisinde sevmek, onlara normal bir kişilik kazandırır.

Anne babası tarafından sürekli el üstünde tutulmaya, sürekli korunmaya, her zaman

okşanmaya, her istediği yerine getirilmeye alışmış olan bir çocukla anne-babası arasında son derece yakın bir bağıllık oluşur. Bu durum çocuğun gelişimini ve olgunlaşmasını geciktirir. Yaşının ilerlemesine rağmen sürekli aşırı sevgi ve ilgi bekler. Diğer insanlardan aynı sevgi ve ilgiyi göremeyince hayal kırıklığına uğrar. Kendisini sevmedikleri kanaatine vararak çevresindekilere düşmanca tavır takınır.

Çocuk için aşırı sevgi kadar sevgi azlığı da tehlike-

lidir. Bir çocuk için cezaların en büyüğü kendi gözünde büyük anlam taşıyan anne ve babasının sevgisini kaybetmektir. Anne babaların kızdıkları zaman çocuğa "Artık seni sevmiyorum." diyerek çocuğu korkutup sindirmeye çalışmaları yanlış bir tutumdur. Bu davranış çocukta güvensizlik duygusu, çekingenlik ve içe kapanıklık halini doğurur. Ruh sağlıkları ciddi bir şekilde bozulur.

"Kişi yaşamında ne denli başarılı ne denli zengin olsa da sevgiyi yitirdiği zaman kendini boşlukta bulur. Bilinçli yada bilinçsiz olarak giriştiğimiz bir çok işler, başarıya ulaşma tutkusu hep bu beğenilme ve sevilme gereksiniminin karşılanması amacıyla taşır. Victor Hugo'nun dediği gibi: 'Yaşamda en yüce mutluluk, sevildiğini bilmekten gelir.' Şurası bir gerçek ki; göze batan bir ayırım yapılmısa da her çocuğu değişik ölçüde sevilir. Bir kez; Çocuklar, zeka, yetenek ve sevimlilik bakımından ayrılık gösterirler. Doğuştan gelen bu ayrılıklardan başka, çocukların geliştirdikleri kişilik özellikleri de ana babaların hoşuna giden ya da yadırgadıkları cinsten olabilir. Çocuklarımızı değişik sevişimiz, bir yandan onların ayrı özellik taşımalarından, öte yandan kendi tutumumuzu etkileyen bilinçli ya da bilinçsiz nedenlerden ileri gelmektedir. Bu nedenle açığa vurmaya çekinsek de, her birine biraz değişik biçimde kanımız kaynar. Ama, gönlümüzde hepsinin ayrı ve vazgeçilmez bir yeri olduğunu da biliriz. Kimi daha zekidir, kimi daha sokulgan ve sevimlidir, kimi daha söz dinler ve yardımcıdır. Çocuklarımıza duyarlı teraziyle sevgi dağıtmalıyız. Çocuk yönünden önemli olan sevildiğine güvenmektir. Başka bir deyişle; sevimli, uslu, yada güzel olduğu için değil; çocuğumuz olduğu için, kendisi olduğu için sevildiği inancını ona verebilmektir."¹

Seven ve sevilen çocuğun her zaman kendisine güveni olur. Kendine güven duygusu, çocuk için çok önemlidir. Kendine güveni olan çocuk başaramamak, beğenilmemek korkusu içinde olmadığı için çevre ve öğrenme durumlarına rahatlıkla uyum sağlar.

Problemlerli çocukların önemli bir kısmı bozulmuş,

dağılmış, problemlerli ailelerin çocuklarıdır. Bir çocuk için en mutlu yer, en sıcak çevre anne ve babasının tebessümleriyle süslediği evidir. Minicik yavruların gönülleri şefkat ve muhabbetle yoğrulup, sevgiyle süslenmediği müddetçe servet, lüks, bol harcamalar işe yaramaz.

Bir çocuğu sofrada anne-babasının karşısında oturmak, onlarla oyunlar oynamak, yatağına giderken onlara rahatlık dilemek kadar hiçbir şey mutlu edemez.

Çocuk yetiştirme yurtlarında, öksüz ve bakım yurtlarında büyümek zorunda kalan çocuklar, beslenip, ihtiyaçlarının giderilmesine karşın, bakıcıların onlarla ilgilenip, gerekli sevgi ve şefkati gösteremedikleri için büyüdüklerinde az yada çok ruhsal bozukluk göstermektedirler.

Gelecekte problemlerli bir toplum oluşturmamak için, anormallikler ülkesinde yaşamamak için çocuklarımızı mesut yuvalarda büyütmek mecburiyetindeyiz.

"Bir annenin çocuğunu yetiştirme konusunda her türlü bilimsel gerçekten daha önemli özelliği, çocuğuna olan sevgisidir. Annenin çocuğuna duyduğu sevgi, onu yetiştirme konusunda sağduyunun getirdiği her şeyden daha önemlidir. Kısacası; anneler, son çözümlerde, yüreğinizin sesine kulak verin! Bazı durumlarda çocuğunuza nasıl davranmanız gerektiğini kestiremeyebilirsiniz. Bu konuda bilim bir şey söyler, yüreğiniz başka bir şey söyler. Yüreğiniz ne diyorsa ona inanın. Sağduyunuz bir şeyler söyler, yüreğiniz daha başka bir şey. Siz yine yüreğiniz ne diyorsa ona inanın. Otuzun altındakiler "ruh" diye adlandırıyor. Adı ne olursa olsun aynı şeydir. İsterseniz kuşaklar arasındaki bu ayrımı kaldırmak bunu "ruh ve yürek" diye tanımlayalım. Öyleyse gelin tek kelimeyle "sevgi" diyelim. Çocuğunuzun yetiştirilmesinde bilimin önemli yeri vardır. Sağduyu da önemlidir. Ama en önemlisi sevgidir. Bilim, sağduyu ve sevgi... İşte bu üçü. En önemlisi de SEVGİ!..."²

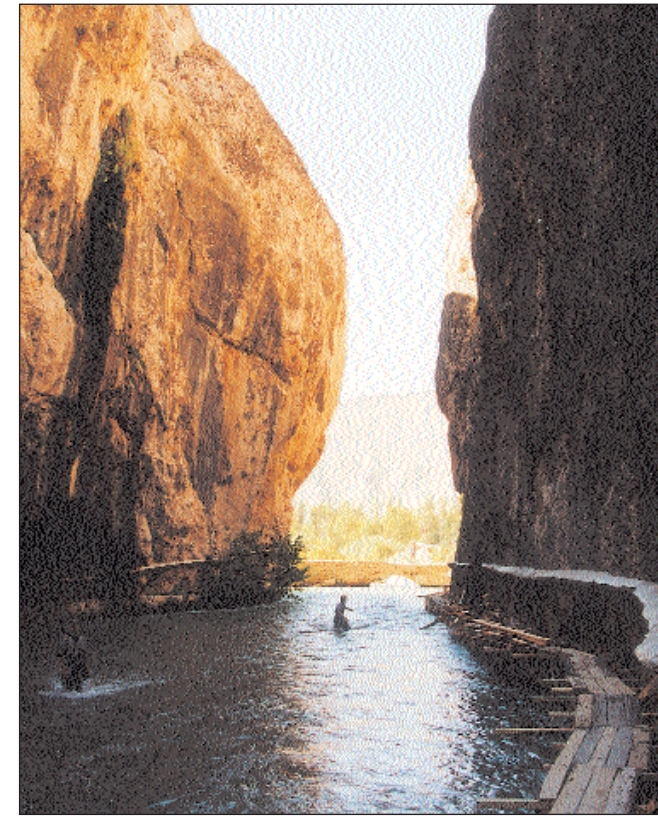
DİPNOTLAR

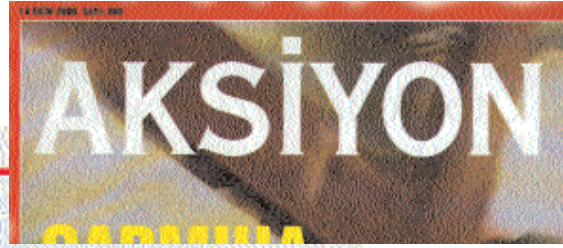
- 1-Yörükoğlu Prof. Dr. Atalay - Çocuk Ruh Sağlığı - s. 139
- 2- Fitzhugh Dodson, Çocuk Eğitimi El Kitabı, s.433-434

Aslan TEKTAŞ

Kaya membalı suların bol bulunduğu Darendemiz de kullanma ve sulama suyu olarak bu kaynaklardan istifade edilmektedir. Önceki yıllarda Vakfımız tarafından ağaçlandırılan sahaların sulanması için Kudret Hamamı civarından motopomp vasıtasıyla kale eteği ve Mercan Tepesine sulama tesisi kurulmuştur.

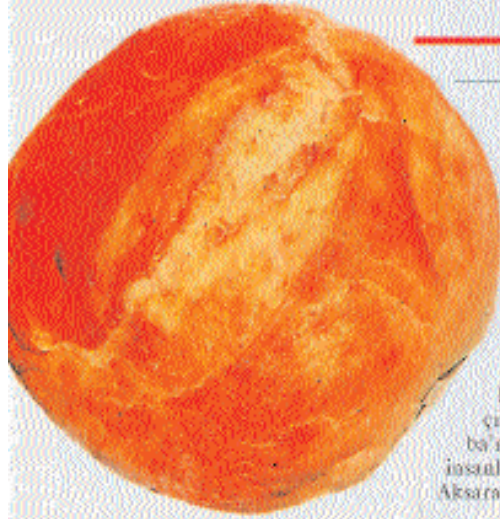
Yapımına başlanan 200 Yataklı Hulûsi Efendi Hastanesi ve halen hizmet veren Hulûsi Efendi Yüksek Öğrenim Erkek Öğrenci Yurdu'nda kullanılmak üzere titiz bir çalışma ve emek mahsülü olarak 1.500 metrelik boru hattıyla Tohma Kanyonundan su getirilmiştir. Vakfımızın bu tür gayretleri kaynakların

A K T Ü A L İ T E

Somuncu Baba'nın mezarı Darende'de

nen Darende'de olduğu ortaya çıktı. Bugün ziyaret edilen ve Somuncu Baba Külliyesi olarak bilinen mekân içinde yer alan Somuncu Baba'nın mezarı hergün gönül ehli insanlar tarafından ziyaret ediliyor. Aksaray'daki türbe de aynı Darende'deki gibi Somuncu Baba'nın hımmetine nail olabilmek isteyenlerce dolup taşıyor.

Temettuat defterleri doğruluyor
Somuncu Baba'nın Darende'de medfun olduğu birçok tarih kaynağına kayıtlı. Özellikle temettuat defterlerinde israrla bu konuyu izlerinde du-

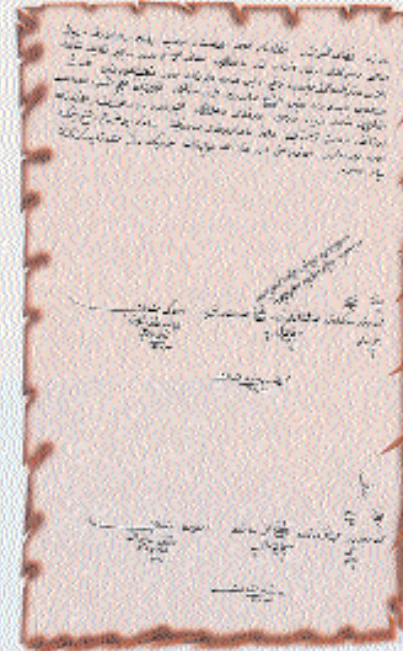
Aksaraylılar ile Darendeliler arasında başlayan Somuncu "Baba'nın Mezarı" tartışmasına arşiv belgeleri son noktayı koyuyor. Osmanlı döneminde tutulan temettuat defterlerinde Somuncu Baba'nın mezarının Darende'de olduğu ortaya çıktı. Oysa Somuncu Baba'nın türbesi olarak söylenen Aksaray'daki mekan ise her gün gönül ehli insanlar tarafından dolup taşıyor

HAŞİM SÖYLEMEZ

Halk arasında Somuncu Baba ve Ekmekeci Koca diye anılan Seyh Hamid-i Veli'nin Aksaray ve Darende'de bulunan türbeleri bugün tartışma konusu olmuş durumda. Aksaraylılar Somuncu Baba'nın mezarının kendi şehirlerinde olduğunu söylerken Darendeliler de Aksaraylıların aksine bu zaim kendi ilçeğinde yattığını iddia ediyorlar. Somuncu Baba'ya yalın olma aşkı ile bu tartışma sürerken arşiv belgeleri Somuncu Baba'nın mezarı konusunda son noktayı koyuyor. Birçok arşiv belgesinde ve eski yazışmalarda Somuncu Baba'nın mezarı-

yor. Defterlerde Somuncu Baba'nın mezarı anlatılırken de detaylı bir şekilde tasvir yapılıyor. Konu ile ilgili olarak araştırmalar yapan Fatih Üniversitesi öğretim görevlisi İlbeyi Özer, Somuncu Baba'nın mezarının Darende'de olduğu yönünde kesin arşiv belgelerinin olduğunu belirterek: "Arşiv bu konuda tartışma yapmak yanlış. Çünkü resmi kayıtlar, belgeler bu olayı ortaya koyuyor. Ama Aksaraylıların Somuncu Baba'ya olan sevgisi de doğal bir şekilde Somuncu Baba'nın oğlu tarafından bir kulüvenin Aksaray'da olduğunu iddia etmekte de fayda var. Somuncu Baba'nın Darende'de kendisine hak bir veri var. Darende'de nefes ettiği ve mezarının orada bulunduğunu Mahalle-i mezbûrda eski defter-i hak-i tahrîrî o-

Somuncu Baba'nın mezarının Darende'de olduğu Osmanlı döneminde tutulan temettuat defterlerinde açık bir şekilde görülürken, yapılan yazışmalarda da bu olay doğrulanıyor.

lan" şeklinde ifade ile belirtiyor. Aynı ifadenin Sivas Valiliği'ne gönderilen 1846 tarihli hüküm sarrafında da kullanılması bu görüşü teyid ediyor" şeklinde konuşuyor.

Somuncu Baba'nın mezarının Darende'de olduğu, 13221 nolu Hıdırlık Mahallesi Temettuat Defterinde geçiyor. Defterde burada güzel kokulu topraklar içerisinde medfun bulunan Somuncu Baba'nın soyundan gelen 36 hane mensubuna vakıf gelirlerinden pay dağıtılmış şerh bulunmaktadır. Yine söz konusu belgede evlatlarından vergi tahsil edilmemesi de 1818 başlanılmış durumda. Fatih Üniversitesi öğretim görevlisi İlbeyi Özer: "Osmanlı, Somuncu Baba'nın manevi yurdu hımmet evlatlarından da vergi almayı uygun görmemiş, bu kudsî soydan gelenleri de korumuş. Ayrıca defterler bu-

ne vesilelerle tüm varlıklarını ve gelirlerini avrettilerine vermiştir. Kışla'nın ekili ve mülkleri barınan arası, bu araziye mülkleri, hımmet kayıtlarına sayın gelir ve giderleri bu kayıtlarda tutulmuş. Kime miras bırakıldığı, varlıkların haklarından nasıl faydalanacağı tespit ediliyor. Bu yüzden bu kayıtlar çok önemli" şeklinde konuşuyor.

Bursa, Aksaray, son durak Darende

Bursa'da halka somun dağıtarak sade bir hayat sürdüren ve Somuncu Baba adıyla bilinen Seyh Hamid-i Veli'nin, Anadolu Alperenleri diye tarif edilen İstanbul'un fethini işaretleyen Aksemettin ve Hacı Bayram Veli gibi uluların yetiştirilmesinde büyük emeği geçti.

Bursa Ulucami'nin açılışında Yıldırım Beyazid ilk hutbeyi okumasını istediği Molla Fenari'den "Zamanın kütübu burada iken bizim türbe okumamız munasip olmaz" cevabını aldığı herkesi bir merak almış. Cemaat içinden herkesin Somuncu Baba olarak bildiği ve küçük firmında pişirdiği ekmeği çarşıda "Somun müminler, somun" diyerek satan Seyh Hamid-i Veli Hazretleri ayağa kalkmış, maubere çıkmış. O günkü türbede Fatih Suresi'ni yedi rürlü mana ile tefsir eden Somuncu Baba, namazdan sonra elini öpmek için bekleyen halkı mahrum etmek için caminin ne kapısından burdun çıkmış. Ancak sırtı ifşa olduğundan Bursa'dan ayrılmaya karar vermiş. Padişahın ve şehir halkının bütün ricularına rağmen bugün "Dua Çınarı" denilen çınar ağacının bulunduğu yerde yemyesil ve bereketli olması için Bursa'ya dua ettikten sonra yola koyulmuş. Bir süre Aksaray'ı mekân tutan Somuncu Baba, büyük oğlu Hakiki'yi burada bırakıp sade bir hayat sürmek için Darende'ye gelip yerleşmiş ve orada alemini değiştirmiş.

e-mail: hsöylemez@hotmail.com

AKSİYON 14 / 20 EKİM 2000

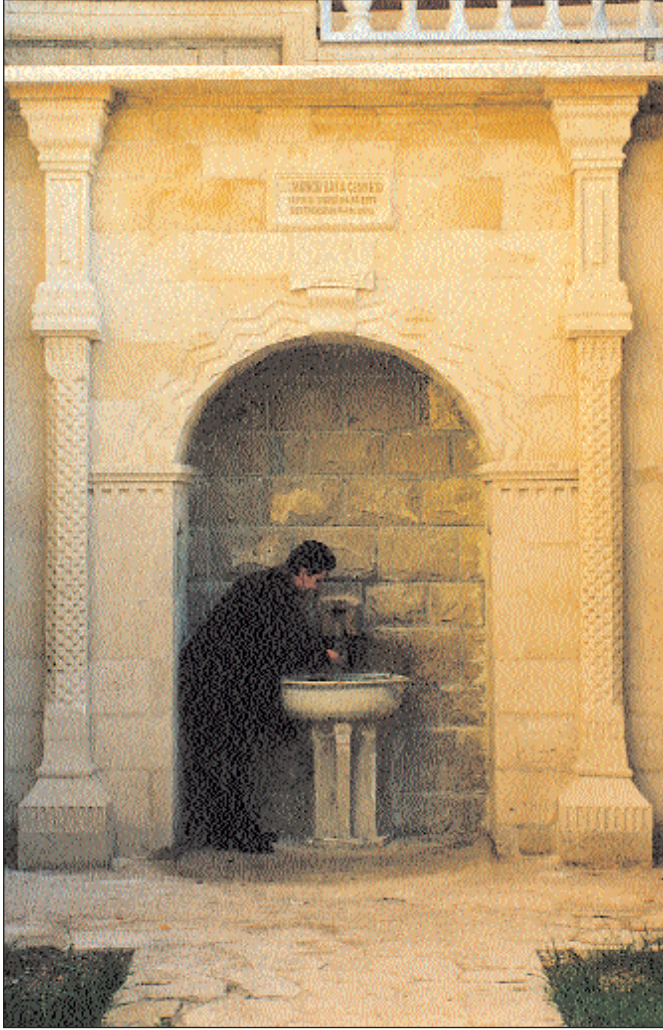
Somuncu Baba ile ilgili araştırmalar yapan Fatih Üniversitesi Öğretim Görevlisi İlbeyi Özer Somuncu Baba'nın Aksaray'da değil, Darende'de yattığını söylüyor.

Seyh Hamid-i Veli, (Somuncu Baba) hazretlerinin kabrinin Darende'de bulunduğu dair, ilmi araştırmalar gün geçtikçe akademik çevreler tarafından araştırma konusu olarak incelenmekte ve sonuçları yayınlanmaktadır. Osmanlı arşivlerinden incelemelerde bulunarak (Somuncu Baba ve Neseb-i Âlisi) adlı eseri hazırlayan Prof. Dr. Ahmed Akgündüz'ün bu konudaki incelemeleri ve ilmi tespitleri Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı yayınları arasında neşredilmiştir.

Darende'de yıllardır düzenlenen Somuncu Baba ve Hulûsi Efendi Sempozyumları ve Kültür Etkinlikleri çerçevesinde Somuncu Baba'nın kabrinin Darende'de Zaviye Mahallesi'nde kendi adıyla anılan cami-i şerifte medfun olduğu kesinlik kazanmıştır. İlmî çalışmaların bu sahadaki bir takım tereddütleri ortadan kaldırdığı âşikârdır.

Darende Temettuat Defterleri üzerinde çalışmalar yapan Fatih Üniversitesi Araştırma Görevlisi İlbeyi Özer'in Aksiyon dergisinde yayımlanan makalesinde, yine Osmanlı arşivlerinden ve tarihi vesikalardan elde edilen verilerle Somuncu Baba'nın kabrinin Darende'de olduğu geçmişteki ilim adamlarını görüşlerini teyid edici şekilde yayınlanmıştır.

Somuncu Baba Çeşmesi

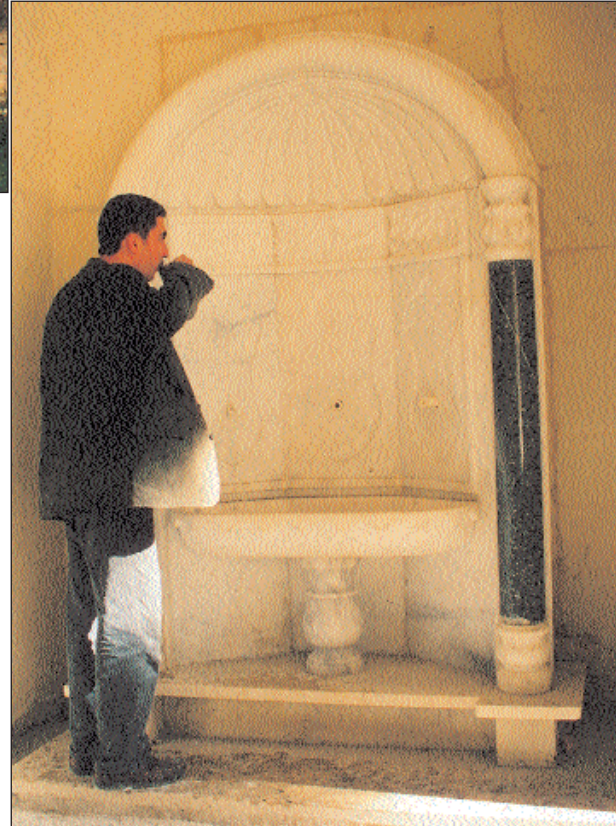

le değişik bir mekana Somuncu Baba Çeşmesini inşa etti.

Bu çeşmenin yeniden inşaatı herşeyin aslına uygun bir biçimde muhafaza edildiğini ve restorasyon çalışmalarının titizlikle yürütüldüğünü göstermektedir.

Ayrıca, cami ana mekanından ilave cami girişine mermerden estetik yapı bir çeşme daha yaptırılmıştır. Her iki çeşmenin suyu da Somuncu Baba türbesi arka kısmında bulunan kayadan çıkan ılık sudan verilmiştir.

Böylece gerek son cemaat mahallinde oyma kanallardaki su ve devamında cami ana girişindeki lülelerden abdest alma yerleri ile cami civarına inşa edilen çeşmelerin suları aynı kayaktan sağlanmaktadır. Su sesinin insan ruhuna verdiği serinlik ile ibadet hazzı bir başkadır Somuncu Baba'da...

Şeyh Hamid-i Veli Camii İhya ve Onarımı çerçevesinde 04.10.1970 tarihinde kesme taştan işlemeli olarak cami girişine inşa edilen sebil çeşmesi restorasyon çalışmaları sırasında kütüphane ve ilave cami inşaatı sebebiyle bütün taşları numaralandırılarak yerinden kaldırılmıştı.

Restorasyon çalışmalarının tamamlanması vesilesiyle, yeni inşa edilen ilave cami ve kütüphane-araştırma merkezi binaları arasında bulunan yeşil alana muhafaza edilen çeşme yeniden yapıldı.

04.10.2000 tarihinde bundan 30 yıl önce çeşmeyi oraya yapan taş ustası Selahatdin Canlı'nın 30 yıl aradan sonra aynı malzemeler-

hep birlikte

**CAZİP
FİYATLARDA
PEŞİN
FİYATINA**

5

TAKSİT

ESME®
COLLECTION

Esme Tekstil Konfeksiyon San. Tic. A.Ş.
Alemdağ Caddesi Yıldız Sokak No:5
(Tekstil Bank Karşısı Sk.) Ümraniye İST.
Tel:(216) 328 19 26 Fax:335 47 02

MAYA
MATBAACILIK

*KUTU

*ETİKET

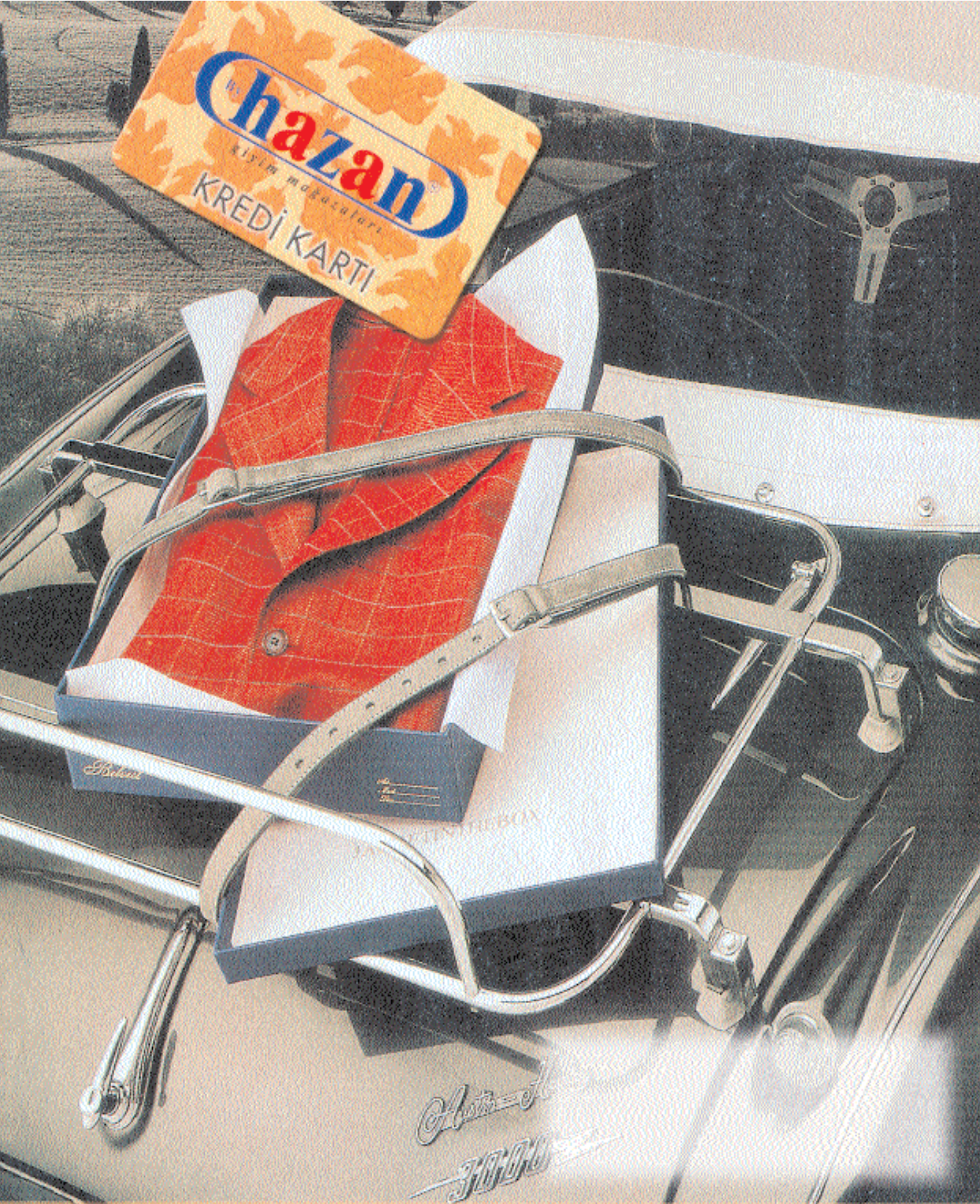
*AMBALAJ

*KATALOG

*PROMOSYON

Muharrem KARA

Litros yolu 2. Matbaacılar Sitesi Kat:6 No:4 NF 6 Topkapı-İstanbul
Tel:(212) 674 00 13 GSM:(542) 414 14 70

AÇTEKS **Alsev** by **Cula** **BOBO** **BEYPANT** **Bronelli** **SOFT LINE**
HOOPS KIDS **John O. Public** **KIRGÖZLER** **LINDA** **LASİDO** **Altinyıldız** **MALDİNİ**
MOTİF **IQ** **pierre cardin** **Femme** **RAPP & TAPP FOOTWEAR**
RR **RISSA** **ROPANT** **TEST** **COLLECTION** **STORM** **Style Penye** **fetri** **RAFTING**